

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Efektivní komunikace u začínajících učitelů v mateřské škole

Vypracovala: Lucie Černá

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 31. března 2023

.....

Lucie Černá

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. Evě Svobodové za cenné informace, trpělivost, odbornou pomoc a poskytnutí několika konzultací k této bakalářské práci. Dále bych chtěla poděkovat všem začínajícím učitelkám z mateřských škol, které mi poskytly rozhovory, které jsem následně využila pro zpracování praktické části mé bakalářské práce. V neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině a blízkým za podporu během celého studia.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce bude zjistit, zda začínající učitelé používají efektivní komunikaci v mateřské škole a jaká v ní spatřují pozitiva, negativa a výzvy. Důraz bude kladen nejen na efektivní komunikaci s dětmi, ale i rodiči, případně kolegy v mateřské škole.

V teoretické části práce budou vymezeny pojmy, jako je efektivní komunikace, její východiska a techniky. Další kapitola bude věnována vlivu efektivní komunikace na klima třídy a mateřské školy, a dále je v práci zmíněn pojem „začínající učitel“.

Praktická část bude realizována prostřednictvím kvalitativního šetření, na výzkumném souboru absolventů programu Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kteří povinně absolvovali předmět Komunikace s dětmi jako nedílnou součást studia. S vybranými absolventy, kteří již 1.-3. rokem pracují v mateřské škole, bude uskutečněn hloubkový rozhovor, který bude dále analyzován a interpretován. Dílčím cílem bakalářské práce bude také zjistit, zda je, dle výpovědí absolventů, studium programu Učitelství pro mateřské školy, s ohledem na obsah a časovou dotaci, dostatečně připravilo na výkon profesní komunikace v praxi.

Klíčová slova

efektivní komunikace, začínající učitel, mateřská škola, verbální a neverbální komunikace, výchova a vzdělávání, rodiče

Abstract

This bachelor thesis will aim to determine whether beginning teachers use effective communication in kindergarten and what positives, negatives and challenges they see in it. The emphasis will be placed not only on effective communication with children but also with parents and colleagues in kindergarten.

In the theoretical part of the thesis, concepts such as effective communication, its foundations and techniques will be defined. Another chapter will be devoted to the influence of effective communication on the classroom and kindergarten climate, and the concept of beginning teachers is also mentioned in this thesis.

The practical part will be conducted as a qualitative survey on a sample of graduates from the Teaching for Kindergarten program at the University of South Bohemia in České Budějovice who have completed the Communication with Children as a mandatory course of their studies. In-depth interviews will be conducted with selected graduates who have been working in kindergarten for 1-3 years, and the interviews will be further analyzed and interpreted. Another partial aim of the bachelor thesis will be to determine, based on the graduates' statements, whether the Teaching for Kindergartens program adequately prepared them for professional communication in practice, considering the content and time allocation of the program.

Keywords

effective communication, beginning teacher, kindergarten, verbal and non-verbal communication, upbringing and education, parents

Obsah

Úvod	9
1 Komunikace	10
1.1 Oblasti komunikace	10
1.2 Struktura komunikace řeči	11
1.3 Způsoby komunikace	12
1.3.1 Verbální komunikace	13
1.3.2 Neverbální komunikace	14
2 Efektivní komunikace	17
2.1 Dovednosti a postupy při efektivní komunikaci	18
2.1.1 Popis	18
2.1.2 Informace	18
2.1.3 Dvě slova	19
2.1.4 Možnost volby	19
2.1.5 Spolurozhodování	20
2.1.6 Já – sdělení	20
2.1.7 Vyjádření vlastních potřeb a očekávání	20
2.2 Neefektivní způsoby komunikace	21
3 Klima třídy	24
3.1 Atmosféra	24
3.2 Prostředí	25
3.3 Odměny a tresty	26
3.4 Wellbeing	27
4 Začínající učitel	28
4.1 Osobnost učitele	28
4.2 Kompetence učitele	29
4.2.1 Komunikativní kompetence	30
5 Stanovení cílů a metodologie	32
5.1 Východiska pro výzkumné šetření	32
5.2 Metodika výzkumného šetření	33

5.3	Metody výzkumného šetření.....	33
5.4	Časový harmonogram výzkumného šetření	35
5.5	Cílový soubor výzkumu	36
5.5.1	Profil respondentek.....	36
5.5.2	Charakteristika jednotlivých respondentek	36
5.6	Způsob vyhodnocování	38
6	Výsledky výzkumného šetření	39
6.1	Výsledky	39
7	Diskuse	75
	Závěr	78
	Literatura.....	80
	Seznam tabulek.....	83
	Seznam příloh	84

Úvod

Bakalářskou práci jsem se rozhodla zpracovat na téma efektivní komunikace u začínajících učitelů v mateřské škole.

Toto téma jsem si vybrala, protože jako budoucí učitelka v mateřské škole se nejvíce obávám komunikace mezi mnou, jakožto učitelem a rodiči dětí. Během studia a praxe v mateřských školách jsem se setkala s několika způsoby komunikace a pokaždé se mi opakovaly stejné otázky stále dokola: „Je možné použít tyto techniky komunikace v mateřské škole? Přináší efektivní komunikace kýžený efekt? A jaký způsob komunikace si vybrat?“ Přestože jsem si je stále dokola pokládala, nikdy jsem neměla možnost zjistit, zda to, co je doporučováno, je možné efektivně využívat v praxi.

Komunikace je všude kolem nás a používáme ji během celého svého života. Především v mateřské škole, je dle mého názoru, efektivní komunikace součástí profesionálního přístupu k dětem, rodičům a mezi kolegy. Již prostřednictvím pozorování můžeme poznat reakci druhého člověka, a nemusíme být zapojeni do konverzace. Jak komunikujeme s ostatními se projevuje nejen ve vztahu s dětmi, ale i ve vztahu, který máme k rodičům dětí a ke svým kolegům na pracovišti.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zaměřila na vysvětlení pojmu komunikace, jaká je struktura komunikace a jaké druhy komunikace během svého života používáme. Poté přiblížím pojem efektivní komunikace. Také se v bakalářské práci věnuji klimatu třídy, jelikož úzce souvisí s komunikací. V neposlední řadě nastíním pojem začínající učitel.

V praktické části uvádím výsledky z kvalitativního šetření, na výzkumném souboru absolventů programu Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kteří povinně absolvovali předmět Komunikace s dětmi, jako nedílnou součást studia. S vybranými absolventy, kteří již 1.-3. rokem pracují v mateřské škole, byl uskutečněn hloubkový rozhovor, který jsem dále analyzovala a interpretovala.

1 Komunikace

Komunikace vznikla z latinského slova *communicare*, které v překladu znamená sdílet, radit se. Jak již samotný překlad latinského slova napovídá, jedná se o interakci mezi jedinci. Komunikace je tedy určitý prostředek, který umožňuje sdělovacímu předat určitou informaci příjemci. Jak již studie prokázaly, komunikace není typická pouze pro lidskou společnost. Můžeme ji najít i u jiných živočichů, kteří žijí na planetě. Pro lidskou společnost je typickým lidským prostředkem artikulovaná řeč. JUŘÍČKOVÁ (2008, str.10) uvádí, že *„V každé situaci se nějak chováme, i když zdánlivě nic neděláme. Jako není možné se „nechovat“, není možné nekomunikovat.“*

V předškolním období dochází k nejrychlejšímu rozvoji řeči. LECHTA (2002) upozorňuje, že těžištěm rozvoje řeči v předškolním věku je období do třetího až čtvrtého roku, ve kterém dochází k nejrychlejšímu tempu rozvoje řeči, tedy období, kdy dítě obvykle nastupuje do mateřské školy.

Jednou ze základních klíčových kompetencí, kterou by dítě po odchodu z mateřské školy mělo ovládat, je kompetence komunikativní. K tomu, aby dítě získalo tuto kompetenci napomáhá učitel tím, že ve třídě vytváří takové vhodné podmínky, které rozvíjejí a postupně naplňují jednotlivé výstupy.

Dítě se v předškolním období učí především nápodobou, a i když učitelé převážně komunikují s dětmi, tak nedílnou součástí komunikace v mateřské škole je komunikace s rodiči nebo s kolegy. I z pozorování komunikace mezi učitelem a rodičem si dítě odnáší vzory pro svou budoucí komunikaci. SVOBODOVÁ (2010, str. 77) uvádí, že *„Děti by měly slyšet komunikační vzory, které budou moci uplatnit v interakci nejen s panenkami a plyšáky, ale i s dětmi a dospělými.“* Pokud se tedy dítě již v mateřské škole naučí srozumitelně vyjádřit své potřeby, dokáže se s druhým dítětem domluvit, nebo vyřešit konflikt, který nastal, má pozitivní předpoklady pro budoucí společenský život.

1.1 Oblasti komunikace

Komunikaci dělíme do různých oblastí podle toho, s kým komunikujeme, a jaký počet osob je zapojený do probíhající komunikace.

Děti si často takzvaně povídají samy pro sebe. Komentují dění kolem sebe, svou hru, co vidí nebo co cítí. Vnitřní řeč probíhá i u dospělých jedinců. Nazýváme ji intrapersonální řeč. Prostřednictvím intrapersonální řeči dokážeme uvažovat nad různými situacemi, dokážeme se sebehodnotit a tím poznávat sami sebe. Tato první oblast má ale i svá úskalí. Pokud řešíme například nějaký problém, může se nám stát, že sami sebe uvězníme v uzavřeném toku myšlenek a nedokážeme sami vyřešit problém bez pomoci jiného člověka.

Druhou oblastí komunikace je interpersonální komunikace, která se od intrapersonální komunikace odlišuje tím, že se jedná o komunikaci mezi nejméně dvěma lidmi. Je typická pro rozhovor učitele s dítětem nebo s jeho rodičem. Používáme ji v běžném životě při sdělování svých myšlenek, zážitků nebo k řešení konfliktů, které mohou prostřednictvím této komunikace nastat. J. ANDERSENOVÁ (1993) zmiňuje: *„Jde o dávání a brání. Neshrábněte míček. Střídejte se. Ať je míč v pohybu.“*

Další oblastí je komunikace v menší sociální skupině. Dítě tuto komunikaci nejdříve používá v první sociální skupině, ve které získává hodnoty, postoje, výchovu a vzdělávání a tou je rodina. Později tuto oblast uplatňuje v mateřské škole, většinou v ranním komunitním kruhu, kde sděluje třídě své myšlenky. Díky této oblasti se dítě učí, jak například pracovat s hlasem, a utváří si základní pravidla o tom, jak komunikovat.

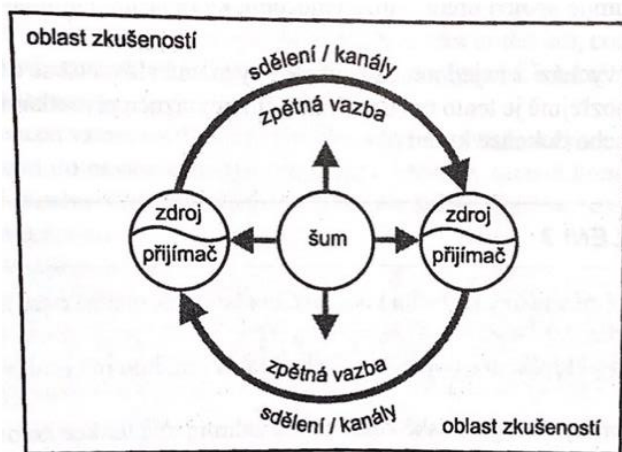
Do oblastí komunikace spadá i komunikace na veřejnosti, zaměřená především na projev řečníka. S tímto druhem komunikace se děti i rodiče mohou setkat na akcích mateřské školy, kde se učitelka stává řečníkem.

1.2 Struktura komunikace řeči

Interpersonální komunikace má určitou strukturu. Tato struktura nám sděluje, že na jedné straně je komunikant, který komunikačním kanálem posílá recipientovi určité komuniké. V mateřské škole se s tímto setkáváme při rozhovoru mezi učitelem a rodičem. Učitel je v této chvíli komunikant, který sděluje rodiči určitou informaci tzv. komuniké, které k rodiči putuje komunikačním kanálem, a rodič jako recipient na

informaci sděluje zpětnou vazbu. V jaké kvalitě je komuniké přijato, dále ovlivňují takzvané komunikační šumy.

JUŘÍKOVÁ (2008, str. 12) zmiňuje čtyři komunikační šumy (Obr.1). Prvními jsou fyzické šumy, způsobené ovlivňováním zrakových nebo sluchových podmětů. Druhými jsou fyziologické šumy, které jsou způsobeny vlivem fyziologických vad zúčastněných. Třetími jsou psychologické šumy, které mohou výrazně změnit význam komuniké. Nejčastěji do těchto šumů patří aktuální emoce zúčastněných. V neposlední řadě se jedná o sémantický šum, který nastává, pokud mluvčí používá jiný význam slov, než který zná recipient. K těmto případům většinou dochází, jestliže jsou zúčastnění z odlišných oblastí či kultur.

Obr. 1 Transakční model komunikace
Zdroj: Jurníčková 2008, str. 11

1.3 Způsoby komunikace

Ze závěrů z provedených studií vyplývá, že je žádoucí, aby učitel disponoval komunikativními dovednostmi. J. VITNAROVÁ a V. VITVAR (1986) zařazují komunikativní dovednosti mezi jedny z nejdůležitějších profesionálních dovedností učitele. Dle jejich názoru to, jak učitel ovládá komunikativní dovednosti se odráží v tom, jakou má dítě chuť a odvahu se vyjadřovat.

Komunikativní dovednosti zahrnují způsoby komunikace, které jsou rozděleny do dvou základních skupin (pohled dichotomický). V současné době je výrazně rozšířena

komunikace digitální, jinými slovy verbální komunikace a analogová neverbální komunikace.

1.3.1 Verbální komunikace

Verbální komunikaci můžeme rozdělit na mluvenou a psanou podobu. Učitel v mateřské škole používá především mluvenou podobu. Základní jednotkou verbální komunikace je slovo, díky kterému můžeme vyjadřovat své myšlenky a postoje. Učitel většinou zahajuje komunikaci s dítětem otázkou, po které následuje dialog. Jak následně dialog plyne, závisí na využívání paralingvistických prostředků. Do paralingvistických prostředků zařazujeme barvu, sílu a výšku hlasu, dále rychlost a plynulost, frázování v řeči, ale i deficity komunikačních schopností a parazitická slova.

Barva hlasu spadá do akustických vlastností hlasu. Je ovlivněna anatomicko-fyziologickými podmínkami hlasového ústrojí. S barvou hlasu souvisí i síla a výška hlasu. Síla hlasu je ovlivněna rozkmitem hlasivek, a je úzce spjata s dechovou funkcí. Počet kmitů hlasivek za sekundu nám určuje výšku hlasu. NELEŠOVSKÁ (2005, str. 44) třídí hlasy, podle toho, jaký má účinek na posluchače, na tři základní skupiny:

- hlasy příjemné, sympatické,
- hlasy nesympatické, nepříjemné,
- hlasy neutrální.

V mateřské škole je důležité, aby si učitel uvědomoval, jaká je jeho rychlost a plynulost projevu. Pokud by při rozhovoru s dětmi nebo rodiči mluvil příliš pomalu nebo naopak rychle, mohlo by se stát, že příjemce ztratí pozornost nebo neporozumí slyšenému. Rychlost a plynulost hlasu by měl učitel určovat podle toho, v jaké situaci a s kým hovoří.

Důležitou částí projevu učitele je takzvané frázování řeči. Pokud by učitel nedělal pauzy tam, kde jsou potřeba, mohl by změnit celý význam řečeného. Frázování používáme nevědomky pomocí dechu, dále logicky podle toho, jaká je skladba věty, nebo chce-li učitel vyjádřit určitý podtext, může použít psychologické pauzy (KŘIVOHLAVÝ 1988, str. 135).

Verbální komunikaci velmi ovlivňují deficity komunikačních schopností, do kterých patří například poruchy plynulosti řeči nebo poruchy artikulace. Je důležité si uvědomit, že s těmito poruchami se můžeme setkat jak u dětí, ale i u jejich rodičů. Pokud si je učitel vědom nějaké poruchy, měl by komunikovat s dotyčným podle jeho aktuálních možností (KŘIVOHLAVÝ, 1988, str. 134-135).

Mezi paralingvistické prostředky se řadí i zmíněná parazitická slova. Většinou je používáme bez našeho vědomí, a pokud o nich víme, je dobré si na ně při rozhovoru dávat pozor. Příkladem parazitických slov, je takzvaná slovní vata, která je tvořena nejčastěji slovy jakoby, vlastně a podobně. Dále do těchto slov zařazujeme hezitační zvuky, které vznikají narušením plynulosti řeči setrváváním na určitých slabikách nebo hláskách (JUŘÍČKOVÁ, 2008).

Během komunikace si lidé nesdělují pouze slova, ale i své pocity a postoje, prostřednictvím neverbální komunikace. Díky verbální a neverbální komunikaci, může být rozhovor plnohodnotný, ale jen za předpokladu, že verbální komunikace souzní s neverbální komunikací. Kdyby tomu tak nebylo, mohlo by být dítě nebo rodič při komunikaci s učitelem zmatený, a změnilo by to celý význam řečeného.

1.3.2 Neverbální komunikace

Neverbální komunikaci můžeme znát také pod pojmem nonverbální nebo mimoslovní komunikace. Neverbální komunikaci můžeme chápat jako komunikaci celým tělem. Studie ukazují, že většinu informací získáváme prostřednictvím neverbální komunikace a přibližně pouze 7 % informací si zapamatujeme z verbální komunikace. V nonverbálním komunikování jde o to, co si sdělujeme (KŘIVOHLAVÝ, 1988, str. 32):

- výrazem obličeje,
- oddálením,
- dotekem,
- postojem,
- gesty,

- pohledy,
- tónem řeči,
- úpravou zevnějšku.

Výraz obličeje neboli mimika, nám může říct mnohé o aktuálních emocích druhého člověka. Pokud učitel dokáže rozeznat primární emoce, kterými jsou například štěstí, strach, radost nebo překvapení, může u dítěte rozeznat jeho aktuální emoční stav, a následně podle toho reagovat, nebo upravit naplánované činnosti. Nedílnou součástí porozumění emocím jsou i oči (brána do duše), z nich například můžeme zjistit, zda jedinec neprožívá smutek. NELEŠOVSKÁ (2005, str. 51) zmiňuje, že: *„Poznatky z oblasti mimiky a řeči očí dokázaly, jak důležitá je tato nonverbální komunikace. Tím, co naše oči dělají, sdělujeme druhým lidem nejen to, jak nám je, jak se cítíme, ale i jaký k nim máme vztah. Nebýt této řeči očí byl by náš styk i styk učitele se žáky o něco skutečně cenného a podstatného ochuzen.“*

Jednou z důležitých, a často opomíjených složek neverbální komunikace, je proxemika. To, jak se učitel přiblíží nebo naopak oddálí od dítěte, také sděluje mnoho informací. Každý z nás má určité zóny, vycházející ze vzdálenosti, kterou mají mezi sebou komunikující lidé. V mateřské škole může učitel do intimní zóny dítěte vstoupit například, pokud dítě bude chtít pochovat. Další zónou je osobní, ve které se učitel nachází u dětí skoro celý den. Se sociální zónou se učitel setká například při rozhovoru s rodičem. Poslední zónou je zóna veřejná, ve které se učitel nachází, pokud dětem hraje nějaké divadlo, a je vidět celá jeho postava i jeho pohyby (KŘIVOHLAVÝ, 1988, str. 43).

Posturologie je velmi důležitou složkou neverbální komunikace, jelikož to, jak se učitel fyzicky postaví před rodičem, při řešení určitého problému, rodiči napoví, jaký k tomu učitel zaujímá osobní postoj, zda chce najít společné řešení či nikoliv. Taktéž to, jak se učitel postaví k dítěti, dítěti napovídá, zda je učitel přátelský či nepřátelský, zda má v učiteli oporu nebo mu nemůže věřit. Podle toho, v jaké situaci a s jakou společností se učitel setkává, by měl zvolit správnou polohu těla. Při komunikaci s dětmi se doporučuje snížit svou polohu těla na velikost dítěte. Z postoje učitele by vždy mělo být

zřetelné, že má zájem o téma rozhovoru. A zároveň by si měl učitel všímat postavení dětí či rodičů, aby rozpoznal zájem z jejich strany (NELEŠOVSKÁ, 2005, str. 53).

Všechny tyto zmíněné aspekty komunikace učiteli zlepšují kvalitu rozhovoru s dětmi či rodiči, a posilují vzájemné vztahy. Pokud učitel správně ovládá způsoby komunikace, uvědomuje si jejich rizika a přínosy, je velmi pravděpodobné, že se jeho komunikace projeví jako efektivní.

2 Efektivní komunikace

Každý z nás potřebuje cítit od druhých lidí, že si nás váží, a samozřejmě si potřebujeme vážit především sami sebe. Abychom to tak měli, potřebujeme od narození cítit z okolí, že nás přijímá a vnímá nás jako plnohodnotnou lidskou bytost. MARSHALL B. ROSENBERG (2016) efektivní komunikaci vnímá jako nenásilnou komunikaci, která *„pomáhá přeformulovat způsob, jakým se vyjadřujeme a nasloucháme druhým.“*

Člověk při běžné komunikaci s druhým člověkem automaticky reaguje na slyšené. Pokud chceme komunikovat efektivně, naše reakce by měly být během rozhovoru s druhým člověkem vědomé.

Slovo respekt vychází z latinského slova respectus od respicere, který v překladu znamená ohlížet se na něco. Během efektivní komunikace reagujeme nejen na pocity a potřeby druhého člověka, ale také vnímáme a přijímáme vlastní pocity a potřeby a dokážeme je vyjádřit jasně a s respektem (NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ, 2020, str. 15).

Respektující přístup spadá do efektivní komunikace. Tento přístup vyjadřuje, že jsme si všichni lidé rovni. Neměli bychom zapomínat především na děti, jelikož při jednání s nimi na to často zapomínáme. Podstatou respektujícího přístupu je ohled na odlišnosti, potřeby a také ohled na důstojnost. Často je zapomínáno, že děti nemají tolik zkušeností jako dospělí lidé, a proto máme sklony se k nim chovat bez respektu. N. ALDORTOVÁ (2010) zmiňuje: *„Chovejte se k dítěti jako k sobě rovnému a buďte si vědomi jeho limitů.“*

Informace o funkci mozku dokazují, že respektující přístup je efektivnější při komunikaci s dospělými, a při výchově a vzdělávání dětí. Mozková kůra určuje, co je pro člověka smysluplné, a čím se má zabývat. Pokud v činnostech, které má člověk dělat nevidí smysl, mozková kůra se necítí v bezpečí, a nemůže být plně funkční.

Pokud učitel komunikuje s dětmi efektivně je pravděpodobné, že se celý přístup odrazí v atmosféře třídy a v její kvalitě.

2.1 Dovednosti a postupy při efektivní komunikaci

Mnoho výzkumů potvrdilo, že existují dovednosti a postupy, které pomáhají k efektivní komunikaci. Pokud jsou postupy správně používány, vede komunikace k lepšímu porozumění a k vzájemné smysluplné spolupráci. Postupy a dovednosti jsou popsány v knize Respektovat a být respektován (NOVÁČKOVÁ, NEVOLOVÁ, 2020).

2.1.1 Popis

Popis neboli konstatování se používá v situacích, při kterých chceme vyjádřit to, čeho jsme si všimli, bez toho abychom cokoli hodnotili. Je důležité se zaměřit na to, co se stalo, nikoliv na to, kdo to udělal. Popisováním situace se vyhneme hodnocení, které v některých případech bývá negativní nebo ironické.

K popisu pomáhají slova týkající se smyslového vnímání. V mateřské škole učitel může využít slova slyším, vidím, cítím. Prostřednictvím těchto slov jednoduše dětem popíše určitou situaci, což způsobí, že děti budou na popsanou situaci reagovat zcela přirozeně, aniž by učitel použil jakoukoliv manipulaci. Popis mu tedy může pomoci v mnoha situacích, které se v mateřské škole vyskytnou.

Kladný popis může sloužit jako jeden z prostředků ocenění. Prostřednictvím popisu může učitel pochválit situaci, a nemusí k tomu používat jakékoliv hodnocení osob. S tím souvisí i posílení motivace. Jestliže učitel popíše činnost, která se povedla, dítě získá pozitivní zpětnou vazbu, a díky tomu se posílí motivace k další činnosti.

Je důležité si uvědomit, že popis bychom neměli používat v situacích, při kterých chceme někoho požádat o laskavost. Také se popis nedoporučuje při kontaktu s rodiči, jelikož mohou tento postup vnímat jako určitou manipulaci, a výsledek celé komunikace bude negativní.

2.1.2 Informace

Podobně jako u popisu se u informování zaměřujeme na danou situaci. Většinou používáme sdělování v 1. osobě nebo ve 3. osobě. Jestliže ve sdělování informací používáme tvar ve 2. osobě, většinou dochází k hodnocení nebo k rozkazování. Věta, ve

které sdělujeme nějaké informace, je věta oznamovací, prostřednictvím které bychom měli druhému poskytovat naplnění potřeby bezpečí.

NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ (2020, str. 103) uvádějí, že: „Informace pomáhají porozumět řádu a zákonitostem, podle nichž se řídí svět i lidé a věci v něm.“ Také zmiňují, že nás vedou ke kritickému myšlení, rozvíjejí naše dosavadní dovednosti a schopnosti a učí nás se rozhodovat. Proto jsou informace velmi důležitým prostředkem, který významně posiluje vývoj dětí v různých obdobích.

Jelikož děti nemají dost zkušeností, proto je dobré je informovat například o tom, co se bude dít, jaká pravidla bychom měli dodržovat, a co se stane, když se nedodrží. Informace jsou důležité pro jejich budoucí život, ale pokud děti budeme pouze poučovat, a říkat jim jednotlivé pokyny, děti sice činnost udělají, ale dosah do budoucího života bude minimální.

2.1.3 Dvě slova

Tato technika je velmi rychlá a ušetří učitelům mnoho času. Používá se v situacích, které už se několikrát opakovaly a učitel ví, že stačí dítě pouze upozornit. Tím mu dává najevo svůj respektující přístup. Jako první slovo by mělo být řečeno především jméno dotyčného. Druhé slovo většinou tvoří sloveso nebo podstatné jméno. Příkladem je například věta: „Péťo, boty.“

2.1.4 Možnost volby

Možnost volby je často odsuzovaná technika, jelikož se zaměřuje s výchovou bez pravidel. Možnost volby učitel využívá při situacích, které nejsou předem dané, například pravidla, zákon či společenské návyky. Pokud učitel používá možnost volby, dává dítěti najevo, že ho vnímá jako zodpovědného a samostatného jedince. Nedílnou součástí rozhodování je i zodpovědnost za důsledek rozhodnutí. Pokud se dítě nějak rozhodne, musí vědět, že ponese zodpovědnost za případné následky. Učitel by měl dítěti dát dostatek času na rozhodnutí.

Často se také stane, že učitel podá možnost volby jako manipulaci. Pokud učitel dává dítěti na výběr, měl by myslet na to, aby výběr byl v harmonii se základními potřebami daného dítěte.

Nabízená možnost volby by měla být především smysluplná. Ve většině případů by měla jako první být sdělená informace, a následně by mělo být poskytnuté určité množství voleb.

2.1.5 Spolurozhodování

Spolurozhodování je velmi důležitým postupem, který by měl učitel v mateřské škole využívat. Spolurozhodováním dokazuje učitel dítěti, že mu na jeho názoru záleží a že každý může vyjádřit své myšlenky a postoje. Prostřednictvím popisu, otázek a spolurozhodnutí může učitel jednoduše s dětmi vyřešit problém, který ve třídě nastal a dětem bude výsledek připadat více smysluplný, než kdyby to za děti rozhodl sám učitel.

2.1.6 Já – sdělení

Při používání techniky Já – sdělení učitel vyjadřuje své myšlenky, postoje a především emoce, které v dané situaci prožívá. Správné Já – sdělení by mělo obsahovat jakéhokoliv hodnocení. Pokud učitel správně použije Já – sdělení, dítě si může uvědomit, jaké emoce učitel v dané chvíli prožívá, a většinou se pokusí své chování změnit, aby se tak učitel necítil.

2.1.7 Vyjádření vlastních potřeb a očekávání

Tento postup je často opomíjený, jelikož dospělý čeká, že z jeho jednání je zřejmé, co v dané chvíli potřebuje. Učitelé v mateřské škole zapomínají tento postup používat, protože si myslí, že děti samy intuitivně poznají, jaké je učitelovo očekávání. Pokud učitel srozumitelně popíše své vlastní potřeby a očekávání, ve většině případů získá od dětí pozitivní zpětnou vazbu. Prostřednictvím této techniky dává učitel najevo respekt vůči dítěti, a zároveň u něj posiluje empatii. Tento postup celkově přináší pozitivní vliv na celkové klima třídy.

2.2 Neefektivní způsoby komunikace

Mnoho studií prokázalo, že komunikace, kterou používáme každý den, a se kterou se sekáváme, nám může poskytovat jak pozitivní emoce, tak i negativní emoce, v některých případech i výčitky svědomí či pocity méněcennosti. Prostřednictvím efektivní komunikace můžeme posilovat naše sociální vztahy. V mnoha komunikacích se ale objevují takzvané neefektivní způsoby komunikace, kterými se naopak sociální vztahy zhoršují, a v některých případech i zanikají.

Především při komunikaci s dětmi a s jejich rodiči si učitel musí uvědomit následky, které mohou vzniknout při používání neefektivní komunikace. NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ (2020, str. 194) uvádějí, že: *„Použití jedné nerespektující věty v celkem neutrální situaci, která by proběhla jinak v pohodě, může odstartovat zbytečný konflikt.“* V knize NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ (2020) uvádějí 13 nerespektujících způsobů komunikace.

Prvním způsobem je příkaz. Každý potřebuje vědět smysl toho, co dělá. Dospělí a děti to mají stejně. Pokud použije učitel v mateřské škole příkaz, dítě může udělat vše pro to, aby daný příkaz nevyplnilo. Nenaplní mu totiž základní potřeby, jako jsou například potřeba autonomie nebo potřeba pozitivních vztahů. V některých situacích učitel musí příkazy využít, například když hrozí nebezpečí, jelikož není čas na vysvětlování. Pokud učitel využívá příkazy jen v situacích, ve kterých hrozí nebezpečí, je větší pravděpodobnost, že ho dítě poslechne a na řečené okamžitě zareaguje. Místo příkazu může učitel použít například techniku Já – sdělení, či jinou techniku efektivní komunikace.

Pokyny se na první pohled jeví jako příkaz, avšak odlišuje se od příkazu tím, že se při vydání pokynu dítě necítí v ohrožení. Při častém používání pokynů může dítě potlačovat své dovednosti, a uchylovat se k podřizování pokynů druhých. Pokyny sice učiteli ušetří čas, čímž jsou pro něj z krátkodobého hlediska přínosnější, ale při dlouhodobém používání může docházet ke snížení dětské aktivity, samostatnosti a zodpovědnosti.

Často se stává, že dospělí užívají výhružky k tomu, aby získali respekt a autoritu. Vyhrožování naopak zhoršuje vzájemné vztahy a často vede k rozepři mezi dospělým a

dítětem. Dítě neuposlechnutím zjišťuje své hranice, a postupně je posouvá. Při používání výhrůžek se dítěti nenaplnuje potřeba bezpečí, a to se odráží i v jeho chování. V situaci, ve které se dítěti něčím vyhrožuje, nelze nalézt žádné kladné řešení. Místo vyhrožování může dospělý použít techniku Vyjádření vlastních pocitů a potřeb.

Pokud se v komunikaci často vyskytují urážky, má to za následek vyvolání negativních emocí u daného jedince. Urážky u dětí mohou vyvolat určité druhy jednání, které mohou vyústit až do fyzické agrese. Místo používání urážek a ponižování, může dospělý využít například techniku popisu situace.

Kritika, která je zaměřená na chyby dítěte, v dítěti vyvolává pocit méněcennosti či pocit, že nic neumí nebo vše dělá špatně. Často si dospělí myslí, že pokud využijí vůči dítěti kritiku, tak se dítě bude snažit chybu napravit. Dítě naopak může v dané věci rezignovat. Místo kritiky dítě potřebuje slyšet zpětnou vazbu, která je objektivní, bez jakékoli kritiky a ponižování.

Častým neefektivním způsobem je používána ironie. Ironie je skrytá kritika a agrese pod určitou formou humoru. Děti do deseti let ironii nechápou. Často jsou zmatené, jelikož to, co jim dospělí říká, nekoresponduje s jejich výrazem či s jejich tónem hlasu. Místo ironie může dospělý použít sdělení informace.

Výčitkami a citovým vydíráním si většinou učitel chce u dětí získat poslušnost. Dítě během použití těchto způsobů cítí pocity křivdy, a v mnohých případech začne dítě vzdorovat. Místo toho může učitel například popsat situaci, a vyjádřit vlastní pocity.

Tak jako u vyhrožování může dítě začít vzdorovat i u zákazů a varování. Pokud dítě nezná smysl zákazů, a má je jen poslušně plnit, nedochází u něho k naplnění základních potřeb. Děti, které jsou často vystavovány varováním, se mohou postupně začít bát všeho kolem sebe, a místo toho, aby učitel u dětí podporoval zvědavost a samostatnost, podněcuje v nich strach z něčeho nového. Místo zákazů a výhrůžek může učitel použít sdělení informací v pozitivní formě.

Mezi obvyklé nerespektující způsoby komunikace se zařazuje srovnávání. Učitelé často srovnávají výkony dětí mezi sebou. U dítěte, které je v něčem horší než jeho kamarád, přicházejí negativní emoce a pocity méněcennosti. To může vést až k agresi

vůči druhému dítěti či učiteli. Učitel může dítěti namísto srovnávání, poskytnout zpětnou vazbu o tom, jakého dosáhlo zlepšení za dané časové období, a na čem by mělo zapracovat.

Poučování či moralizování je často u dospělých vnímáno kladně, jelikož si myslí, že situaci zvládli bez hněvu. Pokud dospělí informace sdělují sami, a nevedou u toho s dítětem žádnou formu rozhovoru, nezískají od něho pozitivní zpětnou vazbu. Dítě se aktivně nezapojí a tím si neuvědomí, co mu chtěl dospělý říct, a odnese si z přednášky pouze negativní pocity. Dospělí by místo poučování měli používat rozhovor, kde dítě dostane možnost vyjádřit své názory a postoje.

K tomu, aby dospělí dali dítěti najevo nespokojenost s nějakým určitým chováním dítěte, používají nálepkování. Často se určitá nálepka týká nějaké vlastnosti dítěte. Nálepky jsou ve většině případů negativní, a takto to vnímají především děti, kterým nálepka bývá přidělena. Nálepky u nich vzbuzují vzdor a agresi. V některých případech dochází u dětí ke smíření a zvnitřnění nálepky, podle které se pak chovají, a nechtějí ji změnit. Dospělí používají i pozitivní nálepky, které mohou vést u dětí k potlačení vlastních pocitů, jelikož nesouzní s pozitivní nálepkou. Způsobem, jak dát dítěti najevo názor, je použití zpětné vazby, která je mimo jiné zaměřena i na chování dítěte v určité popisované situaci.

Posledním způsobem neefektivní komunikace jsou takzvané řečnické otázky. Během používání řečnických otázek se dítě může cítit zraněné. Dospělí mu naopak prostřednictvím řečnických otázek sdělují nerespektování dítěte. Zpětná vazba na tyto otázky bývá negativní, v některých případech až agresivní. Dospělí mohou využít popis, který dává možnost, aby se dítě mohlo samostatně rozhodnout, a sdělit své myšlenky.

Pokud učitel zná neefektivní způsoby komunikace, může se vědomě zaměřit na nepoužívání těchto způsobů. Použitím efektivních způsobů komunikace dochází ke zlepšení vztahů ve třídě, a zároveň k lepšímu a kvalitnímu klimatu třídy.

3 Klima třídy

Klima třídy velmi působí na sociální vztahy uvnitř třídy, a také na celkovou pedagogickou komunikaci. Obvykle je klima třídy také označováno jako nálada, atmosféra, ovzduší třídy či prostředí. Klima třídy je utvářeno prostřednictvím všech zúčastněných v dané třídě, kterými jsou všichni pedagogové, kteří ve třídě působí, děti, které třídu navštěvují, další nepedagogičtí pracovníci mateřské školy, a v neposlední řadě i rodiče, kteří jsou často opomíjenou, ale velmi důležitou složkou.

Třídní klima je vnímáno jako souhrn osobních hodnocení a sebehodnotící percepce, prožitků, pocitů a oboustranného působení všech účastníků, které v nich jako ve spoluautorech a konzumentech vyvolávají vzdělávací a jiné činnosti v třídním prostředí (ČAPEK, 2010, str. 13).

Existují různé typy komunikačního klimatu ve třídě. J. Průcha (2009, str. 344) ve své knize cituje J. Laškovy parametry komunikačního klimatu. První typ vysvětluje jako komunikační klima suportivní, jinými slovy vstřícné či podpůrné. Toto klima je typické tím, že každý člen se navzájem respektuje, dokáže sdělit své aktuální emoce, názory či hodnoty, bez jakéhokoli pocitu strachu či ohrožení. Druhým typem je komunikační klima defenzivní neboli obranné. Tento typ je opakem prvního typu. Příslušníci takového komunikačního klimatu před sebou navzájem skrývají své pravé emoce, pociťují během rozhovorů pocity nebezpečí, a proto se snaží s ostatními soupeřit, a tím zároveň skrývají své skutečné názory či postoje.

3.1 Atmosféra

Atmosféra třídy je často spojována či zaměňována s pojmem klima třídy. Atmosféra třídy je od třídního klima odlišná tím, že probíhá v krátkém časovém období. Atmosféra dané třídy se může změnit v průběhu několika dnů, ale také se může změnit během několika hodin či minut. V mateřské škole je časté, že děti mají nejvíce energie během tělovýchovné chvilky či během řízené činnosti nebo pobytu venku. Méně aktivnější jsou v době oběda nebo po obědě a poté k večeru. Nejenom aktivita dětí ve třídě se odráží

na aktuální atmosféře třídy, ale atmosféru ovlivňuje i to, jaké emoce prožívá učitel, jaké zvolí organizační formy, nebo jaké zařadí činnosti (NELEŠOVSKÁ, 2005, str. 40).

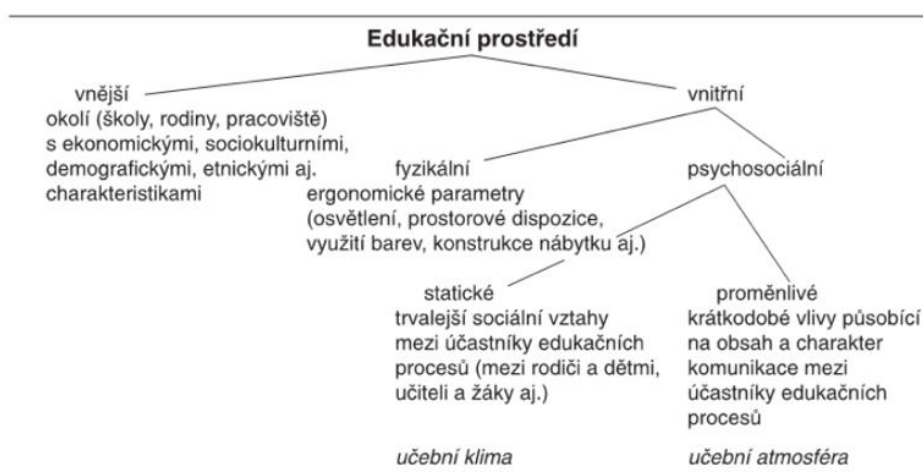
3.2 Prostředí

Prostředí třídy neboli ergonomie, je jedním z ovlivňujících činitelů sociálních vztahů ve třídě, který následně má vliv na klima třídy. Často je do prostředí zařazováno pouze vybavení třídy či architektonické zpracování tříd a celé budovy. Prostředí ovlivňuje ale také hygienické aspekty, do kterých spadá například celkové osvětlení třídy, jak je třída vytápěna a v jakých intervalech se ve třídě větrá. Dále je v třídním prostředí velmi důležité celkové rozmístění nábytku, a také volba velikosti nábytku a pomůcek, které jsou přiměřené k věku dětí, které se ve třídě pohybují a manipulují s pomůckami. Tyto aspekty se nazývají ergonomické. V neposlední řadě jsou v prostředí důležité akustické aspekty. To, jak děti dokážou udržet pozornost, a zapamatovat si co nejvíce poznatků, které jim učitel předává, ovlivňuje mimo jiné i to, jak se zvuk ve třídě rozléhá, nebo zda je ve třídě ticho, či naopak hluk. Mnoho aspektů může ovlivnit sám učitel svým přístupem, a také schopností používat efektivní komunikaci (NELEŠOVSKÁ, 2005, str. 40).

HERMAN (2008, str. 224-229) uvádí pojem neohrožující prostředí. Neohrožující prostředí je takové prostředí, ve kterém se člověk cítí naprosto bezpečně. Takové prostředí by mělo být i v každé třídě v mateřské škole. Dospělí lidé vnímají většinou ohrožení jinak než děti. Lidský mozek odpovídá nejen na skutečná, ale i na domnělá ohrožení. Pokud se dítě bude cítit ohroženě, jeho mozek se zaměří pouze na ohrožení, a přestává částečně nebo úplně vnímat své okolí a ostatní podmínky, které na něho působí. Učitel by měl pečovat o prostředí, ve kterém se dítě bude cítit bezpečně, a zároveň bude cítit pocit přijetí.

V pojetí moderní pedagogiky se často objevuje pojem edukační prostředí. Edukační prostředí se vyznačuje tím, že se vlastnosti daného prostředí zjišťují na základě jednotlivých prožitků členů skupiny. (Obr.2) Edukační prostředí má obsáhlou povahu, jelikož je tvořeno z několika heterogenních složek, a je tvořeno vnějšími a vnitřními složkami. Do vnější složky se zařazuje například okolí mateřské školy, do kterého spadají

rodiny nebo celkové prostředí pracoviště. Vnitřní složka je složena z fyzikálního a psychosociálního prostředí. Do fyzikálního prostředí spadá osvětlení třídy, využití barev ve třídě nebo využití prostoru. Psychosociální prostředí je dále rozděleno na statické a proměnlivé. Statické prostředí je tvořeno stálými sociálními vztahy mezi dětmi, dětmi a učitelem a mezi učitelem a rodiči. Proměnlivé prostředí je ovlivňováno krátkodobými účinky na průběh a kvalitu komunikace (J. PRŮCHA, 2009, str. 70).

Obr. 2 Edukační prostředí (v pojetí moderní pedagogiky)
Zdroj: J. Průcha, 2009, str. 70

3.3 Odměny a tresty

Odměny i tresty spoluvytvářejí aktuální atmosféru třídy, a tím i ovlivňují celkové klima třídy. Učitelé využívají odměny k posílení dobrého chování, a tresty k tomu, aby se omezilo negativní chování. Mnoho učitelů i rodičů neumějí efektivně používat odměny a tresty tak, aby to přineslo příznivý účinek pro obě strany.

Tresty se často využívají k tomu, aby druhému nějakým způsobem ublížily. Dotyčný je používá záměrně, protože se domnívá, že je to správně například pro výchovu. Existují různé metody, které mohou učitelé využívat během reakce na negativní chování dítěte. Při použití respektujících reakcí na daný problém se může dítě naučit pracovat s chybou (NOVÁČKOVÁ, NEVOLOVÁ, 2020, str. 236). Jedna z efektivních metod trestů je například metoda přirozených následků. Tato metoda spočívá v tom, že se dítě podílí na nápravě a dospělý je pouze jeho průvodcem (ČAPEK, 2014). Pokud učitel dítě při řešení chyb

podporuje, objasní s ním to, proč se chyba stala a následně je pro dítě průvodcem při nápravě chyby, tak u dítěte pozitivně podporuje rozvoj k vlastní zodpovědnosti.

Odměny jsou oproti trestům vnímány velmi pozitivně. Používají se pro posílení pozitivního chování dítěte. Pokud jsou odměny používány ve větší míře, mohou dítěti naopak ubližovat. V takových situacích jsou odměny podobné trestům. Učitel je využívá v situacích, kde není schopen u dětí podporovat a vytvářet takové podmínky, které v dítěti vyvolávají vnitřní motivaci. Pokud se dítě celý svůj život setkává pouze s negativními odměnami, může se na nich stát závislé a tím ztratí vlastní vnitřní motivaci (NOVÁČKOVÁ, NEVOLOVÁ, 2020, str. 262–274). Velmi důležité je, aby učitel nebral pozitivní chování dítěte jako samozřejmost. Dítě potřebuje vědět, že to, co dělá je správné. Učitel by měl v takových situacích využívat například pozitivní reakce, kterými může být pouhý úsměv nebo zvednutý palec nahoru.

3.4 Wellbeing

Wellbeing je pojem, který se čím dál tím více objevuje ve vzdělávání. Wellbeing se objevuje v podnětném a podporujícím prostředí, ve kterém může každý člen skupiny zcela rozvíjet pět základních oblastí Wellbeingu. První oblastí je oblast fyzická, kterou dítě naplňuje, pokud dbá na pravidelný spánek, zdravou a vyváženou stravu a během dne provádí určitou fyzickou aktivitu. Kognitivní oblast dítě může během dne naplnit, pokud se setkává s činnostmi, které podporují jeho kritické myšlení, myšlenkové operace a povzbuzují dítě k dosažení cílů prostřednictvím vlastní vnitřní motivace. Pokud se dítě vyskytuje v prostředí, které mu napomáhá pochopit vlastní emoce a následně ho vede k tomu, jak s vlastními emocemi dále pracovat, pomáhá mu naplňovat oblast emocionální. Sociální oblast zahrnuje vytváření a prohlubování sociálních vztahů v prostředí, ve kterém se dítě vyskytuje. V neposlední řadě do pěti oblastí patří i oblast duchovní. Prostor, ve kterém se dítě nachází by mu mělo poskytovat informace o poznávání hodnot, návyků a pravidel, které jsou typické pro společnost, ve které dítě žije a zároveň naplňuje smysl své existence (Dostupné z: https://www.podporainkluze.cz/wp-content/uploads/2021/04/Wellbeing_Rozsirena_definice_brezen_2021_A4.pdf).

4 Začínající učitel

Existuje mnoho různých definic, které vysvětlují, jak chápat začínajícího učitele. ŠIMONÍK (1994) definuje začínajícího učitele takto: *„Jako začínajícího učitele je možno označit učitele v prvním školním roce jeho pedagogického působení. První rok ve škole je rokem konfrontace představ a ideálů mladého učitele s mnohdy tvrdou skutečností, rokem konfrontace jeho přípravy se skutečným výkonem profese, konfrontace mezi teorií a praxí.“* VÍTEČKOVÁ (2018, str. 27) popisuje, že: *„Jde o začínajícího učitele v adaptačním období, které definujeme jako období začátku profesní dráhy učitele, jako dobu, kdy je učiteli poskytována podpora vedením školy, nebo v případě neexistence podpory jako dobu, kdy se učitel adaptuje na nové prostředí.“*

Existuje mnoho diskusí o tom, jaké je časové rozmezí, kdy se jedná o začínajícího učitele. ŠIMONÍK (1994) uvádí možnost, že doba začínajícího učitele se vztahuje na období jednoho školního roku. Během celého školního roku je učitel seznámen se základními informacemi ohledně fungování školního zařízení.

Dle MŠMT trvá adaptační období dva roky, během kterého by začínající učitel měl postupovat dle Příručky pro školy se začínajícími učiteli, které vytvořilo SYPO ve spolupráci s MŠMT. (Dostupné z: https://www.projektsypo.cz/dokumenty/ZU_prirucka.pdf)

4.1 Osobnost učitele

ŘÍČAN (2010, str. 13) zmiňuje: *„Osobností se rozumí osobitost, odlišnost jedince od jiných jedinců, zejména od jedinců téhož věku a kultury.“*

Učitel by měl ovládat komunikativní dovednosti, používat je při jednání s druhými lidmi a dokázat prostřednictvím svého působení formovat osobnosti dětí. Taktéž NELEŠOVSKÁ (2005, str. 7) zmiňuje, že učitel by se měl v každodenním životě dokázat rychle adaptovat na nové požadavky, které se objevují ve společnosti a zároveň by se měl umět zorientovat v nových přicházejících vědomostích z řad vědy, techniky či kultury.

Aby učitel získal všechny dovednosti týkající se jeho profesní kariéry, musí projít dlouhodobým a složitým procesem.

Existují tři dimenze, které jsou základem socioprofesní přípravy. První dimenzí je dimenze teoretická, která se zabývá vědomostmi učitele. Druhá je dimenze praktická, kterou učitel naplňuje svými dovednostmi. Poslední dimenzí je dimenze osobnostní, ve které se ukazují hodnoty, které učitel má. Pokud se tyto tři dimenze navzájem propojí, dojde k vytvoření takzvaného trojúhelníku, který vytváří ze začínajícího učitele, plnohodnotně připraveného učitele (NELEŠOVSKÁ 2005, str. 12).

4.2 Kompetence učitele

Dle PALÁNA (2002): „*Kompetence pracovníka bývají vyjádřeny popisem jeho znalostí, schopností, povahových rysů, postojů, dovedností a zkušeností.*“ Na profesní dráze učitele je pak viditelné, jakými kompetencemi učitel disponuje. Každý učitel má nějakým způsobem rozdílné základní rysy, které poté působí na výchovně-vzdělávací proces.

AGGARWAL (2014) uvádí klasifikaci kompetencí učitele, které by měl začínající učitel postupně získávat. První kompetencí je kontextová, díky které by měl být učitel schopen orientovat se v kontextech týkající se vědních oborů a tím předejít nesrovnalostem při vzdělávání dětí. Koncepční kompetence učiteli napomáhá při správné organizaci třídy. Důležitou kompetencí učitele je kompetence předmětově – obsahová, prostřednictvím které učitel vycítí nedostatky ve znalostech, tím je může zároveň posílit a následně může získané vědomosti využít k podnícení kooperativních činností. Prostřednictvím transakční kompetence dokáže učitel provádět pedagogickou diagnostiku, díky které správně zařadí vhodné činnosti a aktivity. S transakční kompetencí souvisí kompetence edukační, jelikož se také týká vhodně zvolených aktivit, které prohlubují dětské znalosti. Zároveň je učitel schopný organizovat různé společenské aktivity či sešlosti. Důležitou kompetencí je kompetence vztahující se k tvorbě učebního materiálu. Učitel se během celé své profesní kariéry setkává s velkým množstvím materiálů, se kterými by měl efektivně pracovat. Taktéž by měl umět pracovat s materiály, které jsou určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

a pro znevýhodněné děti. Kompetenci hodnotící používá učitel každý den, jelikož by měl umět průběžně hodnotit nejen sebe, ale i dovednosti a schopnosti dětí, vést o nich záznamy a případně diagnostikovat problémy, které se vyskytnou. S předešlou kompetencí souvisí kompetence organizační, kterou se rozumí schopnost učitele naplánovat činnosti a aktivity, ve kterých dokáže dosáhnout vytyčených cílů, během co nejkratší chvíle a zároveň efektivně využívá různé výchovně vzdělávací techniky. Kompetence, která se týká spolupráce s rodinou je často opomíjená, ale pro učitele velmi důležitá. Učitel by měl umět nenásilnou formou zapojovat rodiče dětí do chodu mateřské školy, a dokázat s nimi řešit jakoukoliv situaci, která nastane. Nejenomže by měl učitel ovládat tuto kompetenci, ale měl by také naplňovat kompetenci, která se zabývá spoluprací s komunitou a jinými organizacemi. Učitel by měl disponovat schopností, díky které se bude snažit propojovat školu s komunitou a tím podporovat zdravý růst dané mateřské školy.

4.2.1 Komunikativní kompetence

Jednou z nejdůležitějších kompetencí je kompetence komunikativní. NELEŠOVSKÁ (2005, str. 24) ve své knize zmiňuje: *„Za komunikativní dovednosti považujeme schopnost optimalizovaného jednání v pedagogické interakci se žákem, a to na základě osvojených vědomostí a dovedností, které se uskutečňuje za pomoci konkrétních metod, forem a prostředků pedagogické komunikace. Toto jednání je podmíněno obecnými profesionálními schopnostmi (schopností analýzy situace, autoregulace a komunikace). Dále je podmíněno pedagogickým vzděláním, životní zkušeností a praxí“.*

Tuto kompetenci učitel využívá každý den a je důležitá pro jeho profesi. Díky ní se učitel dozvídá mnoho důležitých informací, které využije například v organizování třídy nebo činností. Prostřednictvím této schopnosti dokáže odhalit různé deficity u dětí a zároveň tyto deficity eliminovat. LINDER (2019, str. 20) zmiňuje, že to, jak učitel komunikuje, se odráží v jeho sebejistotě v učitelské roli. Existují různé důvody, které tuto komunikaci mohou ovlivňovat, jako například názor společnosti na učitele v mateřských školách. Negativním vlivem na komunikativní kompetenci u začínajících učitelů je postoj především rodičů k mladým učitelům. Začínající učitelé si často nedokážou prosadit

vlastní názor a příčinou bývá nedostatečná sebejistota, která jim brání si kompetentně ohájit své stanovisko před rodiči dětí. Tato kompetence se proto musí neustále zdokonalovat. Pokud si učitelé zvnitřní názory jiných lidí, nikdy nebudou schopni tuto kompetenci naplnit.

5 Stanovení cílů a metodologie

5.1 Východiska pro výzkumné šetření

Cílem kvalitativního šetření je snaha odhalit, zda začínající učitelé mateřských škol používají efektivní komunikaci, a jaká v ní spatřují pozitiva, negativa a výzvy.

Pro výzkumné šetření byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, pomocí které jsou zjišťovány odpovědi na následující výzkumné otázky:

1. Jaký mají názor učitelé mateřských škol na efektivní komunikaci?

Výzkumná otázka se zaměřuje především na to, jaký mají začínající učitelé mateřských škol názor na efektivní komunikaci. Zajímala jsem se především o to, jaká pozitiva, negativa a výzvy spatřují začínající učitelé v efektivní komunikaci.

2. Jaké techniky efektivní komunikace využívají začínající učitelé mateřských škol?

Existuje mnoho způsobů a technik efektivní komunikace. Z tohoto důvodu jsem chtěla zjistit, jaké konkrétní techniky jsou nejčastěji využívány začínajícími učiteli mateřských škol.

3. Jak vnímají začínající učitelé mateřských škol efektivní komunikaci na pracovišti?

Ačkoliv jsem si vybrala učitele, kteří se během studia na JČU Pf setkali se základními informacemi o efektivní komunikaci, zajímalo mě, jak k používání efektivní komunikace přistupují mateřské školy, ve kterých jsou učitelé zaměstnáni. Zda je v užívání podporují či nikoliv.

4. Jak absolventům programu Učitelství pro mateřské školy na JČU Pf pomohlo studium k přípravě na praxi?

Cílem této výzkumné otázky je zjistit, jak a co absolventům programu Učitelství pro mateřské školy pomohlo k přípravě na praxi, a co jim naopak během studia scházelo.

5.2 Metodika výzkumného šetření

Praktická část bakalářské práce byla realizována jako kvalitativní šetření. CHRÁSKA (2007, str. 32) uvádí, že kvalitativně orientované výzkumy vycházejí z fenomenologie, která dává důraz na osobní aspekt chování lidí, a tudíž tento výzkum uznává přítomnost více skutečností. Z kvantitativní výzkumů vyplývá mínění o existenci jedné objektivní reality, která však není závislá na našich postojích, názorech, citech, nebo přesvědčení.

Kvalitativní šetření bylo realizováno pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru. Během polostrukturovaného rozhovoru má výzkumník předem připravené rámcové otázky, kterými se striktně neřídí, ale v průběhu rozhovoru je přizpůsobuje podle aktuálního rozhovoru s respondentem. (GAVORA, 2010)

Tuto metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem si vybrala, protože jsem chtěla hlouběji zjistit názory a postoje začínajících učitelů mateřských škol k efektivní komunikaci.

5.3 Metody výzkumného šetření

K výzkumnému šetření jsem využila metodu polostrukturovaného rozhovoru. SKUTIL a kol. (2011) uvádí, že polostrukturovaný rozhovor je nejčastěji využívaná metoda, která je střední cestou mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem. Dotazovatel má předem připravené otázky, které v průběhu rozhovoru mění s ohledem na odpovědi respondenta.

Pomocí polostrukturovaného rozhovoru jsem mohla měnit nejenom pořadí otázek při rozhovoru, ale také je doplňovat jinými otázkami, které mě v průběhu rozhovoru

přicházely na mysl. Pomocí doplňujících otázek jsem se mohla hlouběji seznámit s názory a postoji, které mají začínající učitelé mateřských škol na efektivní komunikaci.

Na začátku rozhovoru, jsem každou z respondentek seznámila s tématem mé bakalářské práce a dala jsem jim prostor na případné dotazy. Každá z respondentek byla seznámena se skutečností, že rozhovor je anonymní a zároveň jsem od všech respondentek získala souhlas k pořízení zvukové nahrávky celého rozhovoru.

Na začátku tvorby otázek jsem si pro výzkumné šetření zvolila čtyři výzkumné otázky, které byly podstatou pro vytvoření dalších otázek polostrukturovaného rozhovoru:

1. Jaký názor mají učitelé mateřských škol na efektivní komunikaci?

Otázky:

- Kde spatřujete negativa efektivní komunikace?
- Kde spatřujete pozitiva efektivní komunikace?
- Kde spatřujete výzvy efektivní komunikace?
- Doporučila byste používání efektivní komunikace ostatním kolegům/kolegyním? Proč ano, proč ne?

2. Jaké techniky efektivní komunikace využívají začínající učitelé mateřských škol?

Otázky:

- Jaké dovednosti či poznatky z předmětů během studia na JČU Pf se Vám osvědčily v praxi?
- Jakou zpětnou vazbu nejčastěji vnímáte při používání efektivní komunikace ze strany rodičů/děti?
- Na jaký druh komunikace, verbální nebo neverbální, kladete větší důraz při komunikaci s dítětem/rodičem? Proč?

3. Jak vnímají začínající učitelé mateřských škol efektivní komunikaci na pracovišti?

Otázky:

- Jakou pozornost mateřská škola věnuje komunikaci s rodiči a s dětmi, a jaký klade důraz na efektivní komunikaci?
- Jsou Vám nabízené semináře, kurzy v oblasti efektivní komunikace a jaké? Pokud ne, chtěli byste, aby Vám byly nabízeny a co by Vás nejvíce zajímalo?
- Jaké efektivní dovednosti vidíte a slyšíte u svých kolegů?

4. Jak absolventům programu Učitelství pro mateřské školy na JČU Pš pomohlo studium k přípravě na praxi?

Otázky:

- Na co jste byla dobře připravená?
- Co Vám scházelo během studia? Co Vám škola neposkytla?
- Jaký máte názor na to, zda Vás škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace. V čem ano, a v čem ne?

5.4 Časový harmonogram výzkumného šetření

Výzkumné šetření zpětně mohu rozdělit do čtyř fází. V první fázi jsem si musela stanovit výzkumný soubor, který tvořili začínající učitelé mateřských škol, kteří již 1.-3. rokem pracovali v mateřské škole, a zároveň byli absolventy programu Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a kteří povinně absolvovali předmět Komunikace s dětmi jako nedílnou součást studia.

V druhé fázi jsem psala do mateřských škol, absolventům a lidem v mém okolí, kteří mi následně předali kontakty na možné respondenty. Následně jsem je kontaktovala prostřednictvím sociálních sítí, telefonu a e-mailu a domluvila si s nimi schůzku.

Ve třetí fázi výzkumného šetření jsem realizovala s respondentkami polostrukturovaný rozhovor, který jsem zaznamenávala na diktafon. Získané informace jsem dále analyzovala.

V závěrečné fázi jsem získaná data interpretovala.

5.5 Cílový soubor výzkumu

Cílovým souborem výzkumu byli začínající učitelé mateřských škol, kteří absolvovali program Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a zároveň jsou 1.-3. rokem v praxi. K uskutečnění výzkumného šetření jsem oslovila celkem dvacet začínajících učitelů mateřských škol. Z oslovených dvaceti učitelů se rozhovoru zúčastnilo pouze osm respondentů, ostatní se omluvili z pracovních nebo osobních důvodů. I přesto jsem získala rozsáhlý výzkumný vzorek, jelikož respondenty byly z různých mateřských škol.

5.5.1 Profil respondentek

Polostrukturovaného rozhovoru se zúčastnilo celkem osm respondentek a každá byla seznámena se skutečností, že rozhovor je anonymní. Pro zachování anonymity jsem změnila jejich jména, ale ostatní získané informace jsou pravdivé. (Tabulka č.1)

Tabulka č. 1: *Profil respondentek*

Jméno respondentky	Pedagogická praxe
Klára	1 rok
Sára	1 rok
Denisa	1,5 roku
Andrea	2 roky
Hana	2 roky
Ivana	1 rok
Radka	1,5 roku
Zuzana	1 rok

Zdroj: Vlastní výzkum

5.5.2 Charakteristika jednotlivých respondentek

Klára

Kláře je 24 let a po dokončení bakalářského studia nastoupila do mateřské školy v Českých Budějovicích. V této mateřské škole pracuje rok. Společně se svou uvádějí učitelkou působí v heterogenní třídě. Rozhovor s Klárou trval padesát minut.

Sára

Sáře je 23 let. Nastoupila do zaměstnání po dokončení bakalářského studia. V praxi působí celkem jeden rok, a učí v homogenní třídě. Rozhovor se Sárrou trval čtyřicet dva minut.

Denisa

Denise je 24 let. Po dokončení bakalářského studia začala pracovat v soukromé mateřské škole v Praze. Působí v heterogenní třídě. Rozhovor s Denisou trval hodinu a patnáct minut.

Andrea

Andree je 23 let. Andrea neměla vystudovanou střední pedagogickou školu, ale vždy se chtěla stát učitelkou v mateřské škole, proto během bakalářského studia přešla z prezenčního studia na kombinované, aby mohla co nejdříve působit jako učitelka v mateřské škole. Během práce si dodělávala potřebné vzdělání pro tuto profesi. V mateřské škole působí dva roky a zároveň studuje v Brně kombinovanou formou navazující magisterské studium. Rozhovor s Andreou trval hodinu a sedmnáct minut.

Hana

Haně je 24 let. Vystudovala gymnázium a poté absolvovala bakalářské studium na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Po dokončení studia začala pracovat v mateřské škole v Českých Budějovicích. Nyní působí v homogenní třídě, kterou navštěvuje 24 tříletých dětí. Rozhovor s Hanou trval čtyřicet pět minut.

Ivana

Ivaně je 23 let a v praxi je jeden rok. Pracuje v soukromé mateřské škole v Českém Krumlově. Působí jako učitelka v heterogenní třídě, do které dochází děti od dvou let. Vystudovala střední pedagogickou školu a následně absolvovala bakalářské studium programu Učitelství pro mateřské školy. Mimo jiné působí jako lektorka německého jazyka pro děti a mládež. Rozhovor s Ivanou trval hodinu a třicet sedm minut.

Radka

Radce je 25 let. Po dokončení bakalářského studia nastoupila do mateřské školy v Sedlčanech, ve které pracuje 1,5 roku. Třída, ve které Radka působí je heterogenní. S Radkou ve třídě na výchově a vzdělávání dětí spolupracuje asistent pedagoga a zástupkyně ředitele. Rozhovor s Radkou trval padesát osm minut.

Zuzana

Zuzana svůj věk neuvedla, a v mateřské škole působí jeden rok. Bakalářské studium absolvovala kombinovanou formou, během mateřské a rodičovské dovolené. Poté pracovala jako trenérka dětí v oblasti sportu. Před rokem začala vykonávat profesi učitelky v mateřské škole v Českých Budějovicích. Nyní působí v homogenní třídě, do které docházejí děti ve věku 5.-6. let. Rozhovor se Zuzanou trval čtyřicet pět minut.

5.6 Způsob vyhodnocování

Na začátku rozhovoru všechny respondentky souhlasily s jeho nahráváním na diktafon. Po realizaci rozhovoru, byl celý přepsán do programu Microsoft Office Word, který je poskytován od firmy Microsoft. Přepsané rozhovory jsem si následně vytiskla a pro zpracování výzkumného šetření jsem si zvolila metodu kódování.

Postup kódování začíná označováním jednotlivých zjištěných informací předem určeným kódem, který se určitým způsobem dotýká cíle výzkumného šetření. Každý kód může mít jinou podobu, například ho může představovat nějaké slovní spojení nebo pouze jedno slovo. Hlavním cílem je, aby přiřazený kód vystihoval koncepci určeného oddílu. Další fází je kategorizace, při které se jednotlivé kódy přiřazují do tříd, které následně ukazují výsledky výzkumného šetření. (SKUTIL A KOL., 2011)

Prostřednictvím této metody jsem, po zpracování rozhovorů, získala hlubší obraz týkající se vybraného tématu.

6 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole se věnuji výsledkům výzkumného šetření. Pomocí metody kódování jsem roztřídila odpovědi na otázky do tříd. Pro snadnější orientaci jsem vytvořila tabulky, ve kterých je na levé straně napsaný kód, a na pravé straně je uveden počet respondentek, které se v tomto kódu shodují. Pod tabulkou jsou vypsané konkrétní odpovědi, které potvrzují data, napsané v tabulce.

6.1 Výsledky

Během rozhovoru jsem se tázala respondentek na různé otázky, které mi napomohly k zodpovězení hlavních výzkumných otázek.

První výzkumná otázka: **Jaký názor mají učitelé mateřských škol na efektivní komunikaci?**

První otázka

Kde spatřujete negativa efektivní komunikace? (Tabulka č.2)

Tabulka č.2: *Negativa efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Efektivní komunikace je náročná na čas	2
Ne všechno jde použít za každé situace	3
Efektivní komunikace je především pozitivní	4
Pohled společnosti na efektivní komunikaci	1
Převládá intuitivní chování	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Respondentky Denisa (příloha č. 3), Andrea (příloha č. 4), Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) se shodují v názoru, že v efektivní komunikaci jako ve způsobu komunikování nespátřují žádná negativa. Dle jejich názoru je efektivní komunikace především pozitivní, jelikož přináší kýžené výsledky. Zároveň se Radka (příloha č. 7) shoduje v názoru s Ivanou (příloha č. 6) a s Hanou (příloha č. 5), že jako negativní u sebe vnímají méně časté používání dovedností z efektivní komunikace, protože u nich spíše převládá intuitivní chování, které není v souladu s efektivní komunikací. Sára (příloha č.

2), Ivana (příloha č. 6) a Klára (příloha č. 1) spatřují negativum v samotných technikách efektivní komunikace. Podle jejich názoru se všechny techniky, které jsou uvedené v literatuře o efektivní komunikaci, nemohou využívat za každé situace. Zároveň se shodují v názoru, že je efektivní komunikace z časového hlediska náročná. Dle jejich mínění by se jí mělo poskytnout v mateřské škole více prostoru a času, aby se následně stala pro učitele a děti přirozenou formou komunikace. Zajímavá byla odpověď Denisy (příloha č. 3), ve které uvádí jako negativum pohled společnosti na efektivní komunikaci dospělého s dítětem. Ze svého okolí vnímá, že společnost ještě není schopná přijmout efektivní komunikaci jako přirozenou formu komunikování, kterou by měla využívat během každodenního života. Často se setkává s tím, že šestileté dítě dokáže v diskusi přesvědčit dospělého o svém názoru, a dokáže si ho taktéž zdravou formou prosadit. Většinou společnost vnímá takové dítě jako nevychované a nerespektující autoritu, a tím pádem není schopná komunikovat s dítětem jako se sobě rovným, což je dle jejího názoru dlouhodobým problémem společnosti.

- „Určitě ne všechno jde použít za každé situace. Vždycky se musím zamyslet, jaká technika je zrovna pro danou situaci vhodná.“ (Příloha č. 1)
- „No, třeba mi přijde, že ne každou techniku můžeme používat v každé situaci, a ne každá technika je mi sympatická. Například, nikdy jsem nepřišla na chuť popisu toho, jak je: „Vidím, že se rozlila polévka.“ Ale to je jen můj pocit. Taky jako negativum vnímám ten čas, není to něco, co funguje ze dne na den. Musíš na tom furt pracovat, musíš zjišťovat, jaký techniky ti sedí, jaký sedí i dětem, jak na ně reagují.“ (Příloha č.2)
- „Nemám s ní žádný problém. Podle mě je stoprocentně pozitivní, když člověk ví, jak ji používat. Jediný, co asi vnímám negativně, je pohled společnosti na efektivní komunikaci. Vedu děti k diskusím už od první chvíle, co nastoupí k nám do školy. Často se tím pádem stane, že šestileté dítě dokáže v diskusi přesvědčit dospělého o svém názoru a dokáže si ho prosadit, samozřejmě zdravou formou. Tím pádem častěji vnímám ze strany společnosti různé názory, že jsou podle nich děti arogantní, nerespektující autoritu a podobně, jenom kvůli tomu, že se dokážou prosadit a říct svůj názor, ale to si myslím, že je dlouhodobý problém

naší společnosti, která zatím moc nedokáže brát děti jako sobě rovné.“ (Příloha č.3)

- „To si myslím, že ani ne. Já tam žádný ani negativa nevidím, když ví člověk, jak to používat, tak je to fakt ve všech směrech pozitivní.“ (Příloha č. 4)
- „Jako já nevím, co je taková normální efektivní komunikace. Občas se to prostě nedá použít vždycky, někdy prostě není prostor pro využití efektivní komunikace. Třeba když někde jdeme, musíš hlídat tolik dětí a teď vidíš, že jedno dítě bouchlo druhý, tak já se prostě zachovám intuitivně, nemůžu si k tomu dítěti kleknout a ptát se ho na to, proč to udělalo, jak se cítilo, co by mělo udělat dál. Na to prostě v té situaci není prostor. Jasně, pokud se to stane ve třídě, kde si děti hrají, nehrozí tam žádné nebezpečí pro ostatní, tak tam ten prostor je a tam to udělám prostě jinak.“ (Příloha č.5)
- „Určitě je to, že nejde použít vždycky, je to pro mě něco, co neznám od dětství, takže se to trochu musím učit a prostě někdy převládne moje automatická reakce nad tím, že bych měla využívat efektivní komunikaci. Taky si moc nedokážu představit, že by se daly všechny techniky použít vždycky a s kýmkoliv. Celkově je to ale hlavně asi to, že se to člověk musí naučit používat a nejde to ze dne na den, ale podle mě je to na několik měsíců, možná i let.“ (Příloha č.6)
- „Asi jediný, co vidím jako negativum je to, že mě to hrozně svazuje. Jsem zvyklá určitým způsobem s dětmi mluvit a potom si vzpomenu, že existuje něco jako efektivní komunikace a vím, že je to lepší způsob, než kterým mluvím já, tak mám pocit, že mluvím špatně. Ale co se týče efektivní komunikace jako takový, tak si nemyslím, že má nějaký negativum.“ (Příloha č.7)
- „No tak určitě v každé situaci musíš přemýšlet jaká technika se hodí, ale na druhou stranu si myslím, že se vždycky dá jít směrem efektivní komunikace, jen si každý musí najít ten svůj osobitý projev, nemyslím si, že to někdo používá přesně podle knížky, prostě si to přizpůsobí.“ (Příloha č. 8)

Druhá otázka

Kde spatřujete pozitiva efektivní komunikace? (Tabulka č. 3)

Tabulka č. 3: *Pozitiva efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Samostatnost dětí	6
Posílení empatického chování u dětí	1
Posílení respektujícího přístupu u dětí	3
Úspora slov a času	3
Efektivní komunikace je pro každého	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Téměř všechny respondentky se shodují v názoru, že efektivní komunikace posiluje u dětí samostatnost. Dále zmiňují, že prostřednictvím efektivní komunikace si děti častěji dokážou vyřešit konflikt bez asistence dospělého člověka a zároveň dokážou vyjádřit vlastní potřeby a názory. Denisa (příloha č. 3), Hana (příloha č. 5) a Radka (příloha č. 7) spatřují v efektivní komunikaci jako veliké pozitivum celkový respektující přístup, který tato komunikace přináší. Děti se chovají s respektem nejenom k respondentkám, ale také k ostatním dětem. Klára (příloha č. 1), Andrea (příloha č. 4) a Ivana (příloha č. 6) vnímají jako pozitivum úsporu času a slov, která nastává zásluhou používání technik efektivní komunikace. Efektivní komunikace mimo jiné dle Sárky (příloha č. 2) posiluje empatické chování u dětí. Zuzana (příloha č. 8) spatřuje největší pozitivum v tom, že efektivní komunikace je pro každého bez rozdílu. Podle jejího názoru jde jen o to, jaké techniky a dovednosti si lidé osvojí.

- „Asi nejvíc v tom, jak mi to usnadní práci a ty děti jsou hodně samostatný. Prostě si dokážou poradit v situacích bez mojí pomoci.“ (Příloha č. 1)
- „Určitě například pomocí té techniky já – sdělení posiluju u dětí empatickou stránku, a nejenom touto technikou. Občas jsem si všimla, že nějaký techniky používají i děti mezi sebou a dokážou určitým dětským způsobem vnímat pocity druhých dětí. Třeba ráno při hrách. Často se tam odehrávají konflikty kvůli hračkám, jedno dítě vezme hračku druhému a tak podobně. Občas, hlavně u

- holčiček, slyším větu: „Já bych si s tím chtěla hrát, protože se mi to líbí.“ Je to hezký, když vidím, že dokážou obhájit něco, co chtějí.“ (Příloha č. 2)
- „Jako určitě ta samostatnost a nezávislost. Jsou samostatné v tom, že se obslouží a když to nejde, tak jsou prostě nezávislé na dospělým, ale jdou to zkusit s nějakým kamarádem. Když už jim pomáhám já, tak jim chci pomoci tak, aby to dokázaly samy. Ještě v tom spatřuju veliké pozitivum respekt.“ (Příloha č. 3)
 - „Jo, určitě. Například u těch dvou slov, tak si tím ušetřím tolik slov a času. Taky to hodně podporuje tu samostatnost dětí. Například při tom řešení konfliktů, tak teď už tolik nemusíme být u každého konfliktu, prostě jsou samostatný.“ (Příloha č. 4)
 - „Rozhodně míň křičíme. Míň zvyšujeme hlas, což mi přijde fajn. Taky se to odvíjí od toho, jak se ty děti chovají k nám, aniž by o tom věděly. Tak kolikrát, když si děti hrajou, tak právě ty děti, který jsou vývojově trochu veš než ostatní a uvědomují si, co říkají. Tak se častokrát stává, že třeba holčička říká: „Já potřebuju to autíčko, protože ...“ a teď povídá, povídá a vysvětlí to tomu dítěti a nezačne na něj hned křičet: „To je moje autíčko a já jsem ho měla první.“ a vlastně to říká úplně jinak, a to druhý dítě na ni jen kouká a zkouší to taky pochopit, co se vlastně stalo. Kdyby na něj hned zakřičela, tak k nám přiběhnou oba dva s brekem. Často ty děti to používají, nevím, jestli to nazývat efektivní komunikace, ale rozhodně je to další krůček k ní.“ (Příloha č. 5)
 - „No tak to je jasný! Určitě je to čas, jo, rozhodně je to čas. Tolik času a slov si tím ušetříš. Když ta komunikace funguje, tak jak fungovat má, tak je to pro tebe, jako pro učitelku, hrozná úleva. Celkově se mi prostě líbí ten přístup, je to podle mě nejpříjemnější způsob komunikace pro obě dvě strany.“ (Příloha č. 6)
 - „No, určitě je to ten celkový přístup, to, že se navzájem respektujeme a hlavně i to, že u dětí posilujeme samostatnost. Myslím si, že kdyby tímhle způsobem mluvili všichni, tak jsou děti tak tisíckrát samostatnější a my máme o polovinu míň práce. (Smích)“ (Příloha č. 7)
 - „... podle mě je dobrý, že každý si na tom najde to, co je mu nejbližší a co mu sedí. Já taky nepoužívám efektivní komunikaci furt a vím to, ale prostě se snažím

ji zapojit a zkouším. To si myslím, že je na tom asi nejvíc pozitivní, je to pro každého, jen si musí každý najít svoji cestu.“ (Příloha č. 8)

Třetí otázka

Kde spatřujete výzvy efektivní komunikace? (Tabulka č. 4)

Tabulka č. 4: *Výzvy efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Seberozvoj a vzdělávání	5
Rozvoj sebekontroly	3
Komunikace s rodiči	1
Více používat efektivní komunikaci	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina respondentek se shoduje v názoru, že největší výzvou efektivní komunikace je neustálý seberozvoj a celoživotní vzdělávání. Sára (příloha č. 2), Ivana (příloha č. 6) a Radka (příloha č. 7) spatřují výzvu v rozvoji sebekontroly. Dle jejich názoru by měl být učitel především profesionální, a nenechat se ovlivňovat například aktuálními emocemi, které v daném okamžiku mohou učiteli ztížit komunikaci s dítětem. V celkovém častějším používání efektivní komunikace spatřuje výzvu Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8). Narozdíl do ostatních respondentek, Andrea (příloha č. 4) spatřuje výzvu v komunikaci s rodiči. Přestože je dle jejího názoru komunikace s rodiči na vysoké úrovni, občas se ocitne v situaci, při které rodiče reagují rozdílně než ostatní, a ona má poté pocit, že k danému problému přistupuje málo citlivě, a nevyužívá naplno efektivní komunikaci.

- „... To je asi ta největší výzva, se pořád zdokonalovat a zkoušet nové techniky.“ (Příloha č. 1)
- „Určitě bych se chtěla naučit ovládat své emoce. Často u mě vyhrají emoce nad rozumem a v některých situacích to vážně není vhodné nebo efektivní. Taky jsem si všimla, že mi nejde nepoužívat NE ve slově, řeknu třeba: „Neběhej!“, ale potom zpětně vím, že jsem mohla říct „Jdi pomaleji“, to je taková moje každodenní výzva, protože mi to vadí, že tohle používám.“ (Příloha č. 2)
- „No, jelikož ji používají i děti, je pro mě ta největší výzva se čím dál tím víc vzdělávat, posouvat vlastní možnosti a zlepšovat svoje dovednosti“ (Příloha č. 3)

- „Určitě bych chtěla přece jenom víc zapracovat na komunikaci s rodičema.“
(Příloha č. 4)
- „Jako určitě by bylo fajn, to víc používat. Myslím si, že je to taková naše vnitřní výzva, efektivní komunikaci používat.“ (Příloha č.5)
- „Momentálně asi jako největší výzvu vnímám při komunikaci s těmi problémovějšími dětmi. Musím se hodně zaměřovat na to, abych si udržela profesionalitu, a aby mě nepřemohly emoce, zároveň každý den zkouším nějaký nový techniky nebo spíš postupy, který by v určitých situacích nejlíp fungovaly.“
(Příloha č. 6)
- „Tak každý den se snažím mluvit efektivní komunikací, už jenom to je pro mě výzva. Zároveň se často u sebe přistihnu, že chci nějakou frázi efektivní komunikace vložit do situace, a pak to vyzní hrozně strojeně, tak toho se chci vyvarovat. Nebo taky často použiju efektivní komunikaci, a pak to nějakou větou úplně zabiju.“ (Příloha č. 7)
- „Jo, rozhodně jo. Já se ji snažím používat, ale někdy na ni prostě zapomenu a zpětně si potom řeknu, že jsem mohla zareagovat jinak, efektivněji, a to je asi moje výzva. Furt se v ní posouvat dál a víc si jí dostávat do podvědomí.“ (Příloha č. 8)

Čtvrtá otázka

Doporučila byste používání efektivní komunikace ostatním kolegům/kolegyním? Proč ano, proč ne? (Tabulka č. 5, 6)

Tabulka č. 5: *Doporučení efektivní komunikace*

Ano	8
-----	---

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 6: *Důvody doporučení efektivní komunikace*

Ulehčení práce	2
Kvalitnější sociální vztahy	4
Respektující přístup	2
Kvalitnější atmosféra třídy	1
Rozvoj dítěte	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny respondentky uvedly, že by doporučily používání efektivní komunikace ostatním kolegům a kolegyním nebo lidem ve svém okolí. Nejčastěji se shodly v názoru, že používání efektivní komunikace zkvalitňuje sociální vztahy. Klára (příloha č. 1) a Ivana (příloha č. 6) uvedly, že pomocí technik efektivní komunikace, si ulehčují svou každodenní práci, jelikož jsou děti více samostatné. Hana (příloha č. 5) a Ivana (příloha č. 6) uvedly, že používání efektivní komunikace jim přináší respektující přístup jak mezi dětmi, tak mezi dětmi a dospělým, čímž dochází k vytvoření přátelské atmosféry ve třídě, a nikdo není v pozici prohrávajícího. Zuzana (příloha č. 8) by efektivní komunikaci doporučila především z toho důvodu, že u dítěte rozvíjí samostatnost a schopnost pracovat s chybou.

- „Za mě určitě ano. Vidím v tom hodně pozitivního a fakt to prostě funguje a usnadní mi to práci.“ (Příloha č. 1)
- „Určitě bych ji doporučila. ... myslím, že to pomáhá v běžném životě k tomu, aby se zlepšily vztahy, takže rozhodně i lidem v okolí.“ (Příloha č. 2)
- „Rozhodně bych ji doporučila, už jenom kvůli tomu, že se všechny vztahy v okolí zlepší, jsou takový zdravější.“ (Příloha č. 3)

- „Já bych ho určitě doporučila, fakt se mi to potvrdilo v praxi, že tahle komunikace založená na respektu k druhým je klíčem k lepším vztahům. I mně se zlepšila díky tomu komunikace v osobním životě, takže rozhodně jo!“ (Příloha č. 4)
- „Asi bych ji doporučila celkově lidem ve svém okolí, protože je to fajn přístup, který je vůči druhému respektující a nikdo není ten, kdo prohraje.“ (Příloha č. 5)
- „Myslím si, že je důležitý používat efektivní komunikaci. Za prvé to ulehčuje práci, další, proč je rozhodně to, že to přispívá k celkové atmosféře třídy, je pak taková přátelštější a klidná.“ (Příloha č. 6)
- „Určitě ano. ...myslím, že je to dobrý způsob nejenom pro komunikaci s dětmi, ale i pro komunikaci v běžném životě, vede ke kvalitnějším vztahům.“ (Příloha č. 7)
- „Já určitě. Já bych byla hrozně ráda, kdyby se ta efektivní komunikace využívala napříč celým školstvím. Přijde mi to důležitý z pohledu těch dětí. Pro jejich sebevědomí, pro to, aby si z chyby nedělaly hlavu, ale uměly se z ní poučit. Myslím si, že efektivní komunikace má smysl.“ (Příloha č. 8)

Druhá výzkumná otázka: **Jaké techniky efektivní komunikace využívají začínající učitelé mateřských škol?**

První otázka:

Jaké dovednosti či poznatky z předmětů během studia na JČU Pf se Vám osvědčily v praxi? (Tabulka č. 7)

Tabulka č. 7: *Techniky a dovednosti efektivní komunikace, které využívají začínající učitelé mateřských škol*

Dvě slova	5
Já - sdělení	3
Pomohu, aby to dokázal sám	4
Samostatnost, smysluplnost, spolupráce a zpětná vazba	3
Popis	2
Možnost volby	2
Nepoužívání NE...	2
Komunikace v úrovni očí dítěte, oslovení jménem	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastěji využívaná technika efektivní komunikace u respondentek byla technika dvou slov. Respondentky uvedly, že pomocí této techniky ušetřily mnoho času a přebytečných slov. Je to technika, která se podle nich nejsnadněji využívá. Polovina respondentek se shoduje v názoru, že je pro dítě nejlepší taková pomoc, která vede k následné samostatnosti dítěte. Sáře (příloha č. 2), Kláře (příloha č. 1) a Haně (příloha č. 5) se osvědčila technika Já – sdělení, která dle jejich popisu napomáhá k rozvoji empatického citění dětí předškolního věku. Dále se respondentky Denisa (příloha č. 3), Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) shodly v názoru, že do činností, které podporují samostatnost, smysluplnost, spolupráci a zpětnou vazbu, se dítě zapojuje mnohem raději než do činností, které tyto podmínky nesplňují. Ivana (příloha č. 6) nepoužívá slova, která začínají na ne, jelikož u dětí vnímá, že je tato slova demotivují a zároveň nejčastěji, stejně jako Radka (příloha č. 7), nechává dětem prostor pro možnost volby, protože dítě má pocit, že o sobě samo rozhoduje a je více samostatné. Hana (příloha č. 5) a Radka (příloha č. 7) místo předpony ne-, používají techniku popisu, například místo slova „neběhej“, odkáží na pravidla ve třídě a dítě ví, jak se má zachovat.

Zuzana (příloha č. 8) klade důraz na komunikaci v úrovni očí dítěte a také na oslovení dětí křestním jménem.

- „Například na ty dvouletáky funguje, že když si nezastrčí židličku, tak když jim řekneš: „Péťo, židlička.“ (Příloha č. 1)
- „Nebo když dvě děti řeší spor, tak se snažím je to nechat vyřešit mezi sebou a až potom jim třeba řeknu, že když to nepůjde, tak ať mě zavolají a já jim dopomůžu k vyřešení problému.“ (Příloha č. 1)
- „...když děti něco udělají, tak je jen upozornit a zopakovat si pravidla, a když to dělá opakovaně, tak to řeším i tak, že dítě přemýšlí o tom, co bylo špatně a potom si o tom spolu povídáme a snažíme se přijít na to, co dělat, aby už se to nestalo.“ (Příloha č. 1)
- „Taky, když mě něco třeba fakt ruší a já jim něco chci říct, tak prostě řeknu, že bych jim chtěla něco říct, že mě to ruší nebo se jich zeptám, jestli je to, co si povídají teď důležité a potřebují chvíli, aby si to dopověděly. To mi funguje bezvadně.“ (Příloha č. 1)
- „Určitě například pomocí té techniky já – sdělení posiluju u dětí empatickou stránku, a nejenom touto technikou.“ (Příloha č. 2)
- „Často i vnímám, že ji někdy i používají mezi sebou, třeba teď se mi stalo, že jedno dítě porušilo želvičkové pravidlo a jedna holčička se na něj podívala a řekla mu: „Honzo, želva!“ a on vážně zpomalil.“ (Příloha č.2)
- „Určitě se mi nejvíc osvědčily „Dvě slova“, jako například: „Jirko, boty.“ Další určitě vysvětlení důvodu, proč dělat nějakou činnost. Taky každý den používám místo slova musíš slovo potřebuješ.“ (Příloha č.3)
- „Když už jim pomáhám já, tak jim chci pomoci tak, aby to dokázaly samy.“ (Příloha č. 3)
- „Tak já hodně právě používám ty dvě slova, to používám hodně a pomáhá to.“ (Příloha č. 4)
- „Tak třeba když u dětí vznikne konflikt, tak je necháváme si to vyřešit mezi sebou bez naší pomoci, ale když to nejde, tak jim jen dopomáhám k tomu, aby na to přišly samy.“ (Příloha č. 4)

- „Rozhodně jsem si hodně krát vzpomněla na to, že nás to učili, například na já výrok, já potřebuju, vím, že jsem si o tom říkala, co je to za blbost, ale teď to naopak používám.“ (Příloha č. 5)
- „...třeba ty dvě slova, to se nám fakt osvědčilo a funguje to. Taky takový to, že popíšu to, co vidím.“ (Příloha č. 5)
- „Často teda asistujeme, ptáme se, co se stalo, co se komu nelíbí a jak by se to dalo vyřešit. Taky se hodně snažíme nenegovat a místo toho to prostě popíšeme jinak.“ (Příloha č. 5)
- „Třeba často používám možnost výběru, ...třeba: „Chceš abych ti s tím pomohla, nebo to zvládneš sám?“ nebo „Co si oblečeš, bundu, nebo boty?“ Ony si to můžou rozhodnout samy a jsou spokojené. Taky jsem zjistila, že je lepší, když třeba dítě brečí, tak mu neříkat: „Nebreč!“ Místo toho se ho prostě zeptám, co ho trápí, co by mu pomohlo k tomu, aby se cítilo líp. Celkově to NE ve slově není dobrý, místo třeba toho, abych na dítě zavolala, aby neběhal, ho třeba odkážu na naše pravidla a ono už prostě ví.“ (Příloha č. 6)
- „Určitě se snažím využívat například popis a konstatování, že něco vidím, že se třeba rozlila polívka. Pak se taky snažím využívat ty dvě slova, je to pro mě asi nejběžnější a nejlíp se mi to využívá...“ (Příloha č. 7)
- „Pak se mi líbí dávat dítěti možnost volby, aby si mohlo vybrat a rozhodnout se samo. No a asi úplně nejčastěji se ptám na otázky „Co s tím uděláme?“ a „Jaký na to máš názor ty?“ (Příloha č. 7)
- „Například hodně používám to, že si sednu k dítěti na bobek, oslovím ho jeho jménem, nenařizuju direktivně...“ (Příloha č. 8)

Druhá otázka

Jakou zpětnou vazbu nejčastěji vnímáte při používání efektivní komunikace ze strany rodičů/dětí? (Tabulka č. 8)

Tabulka č. 8: *Nejčastější zpětná vazba ze strany rodičů/dětí*

Pozitivní ze strany rodičů	8
Pozitivní ze strany dětí	8

Zdroj: Vlastní výzkum

Respondentky mají nejčastěji pozitivní zpětnou vazbu při používání efektivní komunikace ze strany rodičů a dětí. Ze strany rodičů tuto pozitivní zpětnou vazbu odůvodňují především tím, že s rodiči zatím vše řešily v přátelské a respektující rovině. U dětí pozitivní zpětnou vazbu vnímají především tím, že se za nimi do mateřské školy těší, a také i tím, že často samy děti mezi sebou využívají techniky efektivní komunikace.

- „Z obou stran je to většinou pozitivní, nikdy jsem neměla pocit, že by s mojí komunikací byl někdo nespokojenější.“ (Příloha č. 1)
- „Ono asi hodně záleží na tom, jaký děti máš ve třídě. Některý děti tě prostě ignorují, ale naopak některý děti, především předškoláci, reagují naprosto krásně. Často i vnímám, že ji někdy i používají mezi sebou...“ (Příloha č. 2)
- „Jako ze strany rodičů jsem zatím neměla žádnou negativní zpětnou vazbu...“ (Příloha č. 2)
- „Celkově jako zpětnou vazbu jak od dětí, tak od rodičů mám velmi pozitivní.“ (Příloha č. 3)
- „Jako asi dobrou, když si to tak vezmu, tak nikdy na mě děti nereagovaly špatně. Vždycky, když jsem jim něco řekla, tak jsme se dokázaly společně domluvit.“ (Příloha č. 4)
- „Ta je úplně skvělá. Máme i s rodičema whatsappovou skupinu, kde jim vlastně posíláme fotky z různých akcí a vlastně tenhle způsob komunikace se jim hodně líbí a ve školce je to všechno na přátelské rovině.“ (Příloha č. 4)
- „Já jsem zatím nezažila žádný konflikt s rodičema, takže jsem neměla negativní zpětnou vazbu.“ (Příloha č. 5)

- „U dětí jsem říkala, že to používají i mezi sebou, takže to vnímám jako hodně velkou dobrou zpětnou vazbu.“ (Příloha č. 5)
- „Tak většinou je to fakt pozitivní. U dětí je to takový, že ji používám, ale děti si na ni musely docela zvyknout.“ (Příloha č. 6)
- „U rodičů jsem osobně nikdy žádnou špatnou reakci neměla, ale na druhou stranu jsem nikdy nebyla v situaci, ve které bych musela řešit něco fakt nepříjemného.“ (Příloha č. 6)
- „První měsíce musím říct, že ne, že bychom si s dětma nerozuměly, ale děti si zvykaly na to, jakým způsobem s nima komunikuju. Naštěstí jsme se s kolegyní naladily na stejný způsob komunikace. Ale ze začátku to pro děti bylo těžký se s tím sžít, ale teď už to je bez problému. S rodičema jsem neměla ještě větší příležitost s nimi komunikovat, ale když komunikujeme, tak je to většinou taky v pohodě.“ (Příloha č. 7)
- „Na začátku na mě děti teda vůbec nereagovaly, to bych asi řekla, že byla zpětná vazba fakt špatná, ale jak jsem říkala, to bylo asi i tím, že jsem byla ve třídě, kde se vůbec nepoužívala. Teď je to fakt mnohem lepší.“ (Příloha č. 8)
- „Asi tím, že už mám i svoje dítě a už mám nějaký zkušenosti, tak jsem nikdy neměla žádnou negativní odezvu. Komunikuju s nima přirozeně a vždycky na přátelský rovině.“ (Příloha č. 8)

Třetí otázka

Na jaký druh komunikace, verbální nebo neverbální, kladete větší důraz při komunikaci s dítětem/rodičem? Proč? (Tabulka č. 9, 10)

Tabulka č. 9: *Verbální a neverbální komunikace u komunikace s dětmi*

Podle aktuální situace	1
Neverbální komunikace	3
Verbální komunikace	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 10: *Verbální a neverbální komunikace u komunikace s rodiči*

Podle očního kontaktu	1
Verbální komunikace	5
Neverbální komunikace	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Všechny respondentky se shodují v názoru, že druh komunikace, kterým reagují na dítě volí podle aktuální situace. Andrea (příloha č. 4), Hana (příloha č. 5), Ivana (příloha č. 6) a Radka (příloha č.7) častěji využívají verbální komunikaci při komunikaci s dětmi, je to většinou z toho důvodu, že dětem během celého dne předávají mnoho informací, které nelze sdělit neverbálně. Naopak Sára (příloha č. 2), Denisa (příloha č. 3) a Zuzana (příloha č. 8) používají při komunikaci s dítětem především neverbální komunikaci. Uvádějí, že po delší době, co dochází dítě do školy, stačí například navázat s dítětem pouze oční kontakt, a dítě si uvědomí, co učitelka pohledem myslí. Klára (příloha č. 1) uvedla, že použije takou komunikaci, která vyplyne ze situace, spoléhá se především na svou intuici.

Většina respondentek při komunikaci s rodičem využívá verbální komunikaci. Dle jejich názoru, je to nejrychlejší a srozumitelný způsob předávání informací. Klára (příloha č. 1) uvedla, že se rozhoduje, jaký druh komunikace využije, až při prvním očním kontaktu s rodičem. Právě díky očnímu kontaktu může rozeznat, v jakém je rodič rozpoložení a zda se dorozumí pouze pohledem, nebo má využít i verbální komunikaci. Překvapivá byla odpověď Radky (příloha č. 7), která na rozdíl od komunikace s dětmi,

využívá při komunikaci s rodiči více neverbální druh komunikace. Je to z toho důvodu, že na rozsáhlou komunikaci s rodičem většinou nezbývá čas a prostor, jelikož rodiče stále někde pospíchají nebo je učitelka v danou chvíli vytížená prací s dětmi. Neverbální druh komunikace využívá i Denisa (příloha č. 3).

- „U dítěte je to tak, že si nejdřív všimnu toho, jak se tváří, a potom určím, jakou použiju komunikaci já. Někdy stačí dítě jen pohladit a nepotřebuje, abych mu něco říkala. Hodně se spoléhám na intuici. Během praxe jsem zjistila, že často stačí jenom pohled, například stačí zvednout obočí a děti už ví, že se třeba mají ztišit.“ (Příloha č. 1)
- „Myslím si, že je v komunikaci s rodičem první oční kontakt, a podle toho si určím i to, jak budu komunikovat já. (Příloha č.1)
- „S rodičem používám často tu verbální komunikaci, ale u dítěte je to trochu jinak. Při komunikaci s ním mi často stačí pouze neverbální komunikace, stačí se jen podívat a navázat oční kontakt a dítě už ví, co mu chci pohledem říct.“ (Příloha č. 2)
- „Po roce a půl jsem se navzájem s dětmi poznala, a teď už třeba stačí jenom na ně kouknout a děti už ví, co tím myslím, protože tomu předcházelo několik vysvětlování a odůvodňování, že ty děti už prostě ví. Když se to týká nějakého problému, tak samozřejmě používám víc verbální komunikaci. Diskutuju o tom s dětmi tak dlouho, dokud nepřijdou na nějaký důvod, proč se to stalo a následně nevymyslí nějaký řešení, jak problém vyřešíme. Kdybych to ale měla shrnout, tak třeba na 80 % používám neverbální komunikaci s dětmi.“ (Příloha č. 3)
- „No tak během rána a odpoledne asi používám hlavně neverbální komunikaci. Jenom na sebe mrkneme nebo kývneme hlavou. Pro tu verbální část máme hlavně ty snídáně.“ (Příloha č. 3)
- „Jako je to různý, ale já asi hodně používám verbální. Vždycky se snažím je oslovit, protože je to takový milejší, a pak třeba jenom mrknu, že vím, že tam dítě přišlo, ale fakt to je asi ta verbální komunikace.“ (Příloha č. 4)
- „No, tak u dětí spolu taky hodně komunikujeme, jako někdy stačí jenom kouknout a ty děti už ví, ale já hodně povídám, někdy až moc.“ (Příloha č. 4)

- „Myslím si, že víc využívám verbální, a ráda bych víc využívala právě tu neverbální.“ (Příloha č. 5)
- „U komunikace jak s rodičem, tak s dětmi, převažuje verbální. U dětí je to ještě trochu odlišný tím, že dokážeme na sebe reagovat pouze výrazem obličeje, na to děti většinou nejlíp reagují. Například když něco udělají, co není v souladu s pravidly, tak se na mě automaticky podívají a stačí jen oční kontakt a oba víme, že se to nemá dělat a já vím, že si to dítě uvědomuje.“ (Příloha č. 6)
- „U rozhovorů s rodičem to mám asi tak, že nejvíc používám neverbální komunikaci. Často si totiž nemáme ani čas říct nějakou větu, a tak stačí, že jenom kývnu na pozdrav a ujistím se pohledem, že je všechno v pořádku... U dětí je to zase naopak, tam většinou používám verbální komunikaci, předávám jim nějaký informace a většinou je to slovně.“ (Příloha č. 7)
- „No já bych řekla, že s postupujícím časem, jak se s dětmi sbližuju, tak čím dál víc používám neverbální komunikaci. U rodičů tam asi furt převládá ta verbální komunikace...“ (Příloha č. 8)

Třetí výzkumná otázka: **Jak vnímají začínající učitelé mateřských škol efektivní komunikaci na pracovišti?**

První otázka

Jakou pozornost mateřská škola věnuje komunikaci s rodiči a s dětmi a jaký klade důraz na efektivní komunikaci? (Tabulka č. 11)

Tabulka č. 11: *Efektivní komunikace na pracovišti*

Nabídky ze strany MŠ	1
Literatura	1
Podpora pro učitele	1
Není kladen důraz ze strany MŠ na ef. komunikaci	3
MŠ klade důraz na komunikaci s rodiči	2
Není kladen důraz na ef. komunikaci s dětmi	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Andrea (příloha č. 4), Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) nevnímají ze strany mateřské školy kladený důraz na používání efektivní komunikace. Klára (příloha č. 1) uvedla, že mateřská škola, ve které pracuje, poskytuje pedagogům seminář na téma efektivní komunikace, ve kterém mají pedagogové možnost získat nové poznatky z této oblasti. Mateřská škola, ve které působí Sára (příloha č. 2), nabízí svým pedagogům odbornou literaturu, která jim pomáhá osvojovat si nové techniky a způsoby komunikace. Zajímavá byla odpověď od Denisy (příloha č. 3), která zmiňuje, že její mateřská škola poskytuje pedagogům podporu a bezpečné prostředí, které napomáhá k přirozenému využívání efektivní komunikace. Pedagogům v této mateřské škole je umožněno po pěti letech praxe, na jeden rok přerušit práci učitele, a po tuto dobu se věnovat jiné profesi, například výkonu administrativy, aby si uvědomili, zda je profese učitele naplňuje či nikoliv. V mateřských školách, ve kterých pracují Hana (příloha č. 5) a Ivana (příloha č. 6) je kladen důraz na efektivní komunikaci s rodiči. Mateřské školy chtějí, aby byli učitelé při komunikaci s rodiči více empatičtí. Zároveň Hana (příloha č. 5) zmiňuje, že mateřská škola nevěnuje, na využívání efektivní komunikaci s dětmi, pozornost v takové míře, jako na efektivní komunikaci s rodiči.

- „My máme každý rok v srpnu během přípravného týdnu efektivní komunikaci s paní Rybářovou. Vždycky si každá připravíme něco, co nás během praxe zaskočí, ale musím říct, že s dětmi se vždycky nějak domluvíme, ale jediný, na co jsme se fakt zaměřovali, byli ti rodiče. Říkala nám nějaký fráze, který má osvědčený, a pro nás jako pro začínající učitelky je to fakt přínosný. Díky tomuhle vidím, že je to pro mateřskou školu taky důležitý, protože nám tohle nabízí.“ (Příloha č. 1)
- „Podle mě jo. Není to úplně veliký důraz, ale třeba na chodbě máme nějaký fráze vylepený na stěnách, ředitelka nás odkazuje na nějaký knihy, ve kterých se můžeme něco dočíst o efektivní komunikaci.“ (Příloha č. 2)
- „Určitě ano. Naše ředitelka se furt vzdělává v efektivní komunikaci a je to hodně znát. Nejenom, že komunikuje efektivně s dětmi, ale stará se o celkovou atmosféru školy. Zajímá se o nás jako o kolegy a dokáže s námi řešit různé problémy. Nikdy jsem nezažila, že bych se s něčím nemohla svěřit nebo si dojit pro radu. Vnímám školu jako bezpečný prostředí, a hlavně si vážím toho, že to, co my předáváme dětem, máme taky navzájem mezi kolegy. Máme ve škole taky psychoterapeuta, který je nejenom pro děti, ale taky pro nás jako pedagogy. Občas se stane, že zrovna přijde do třídy a stačí, že se na sebe jenom koukneme a on už ví, tak na mě jen zavolá: „Tak za půl hodky u mě.“ Je to super na psychohygienu, hlavně vědět, že na to nejsem sama a že mám kolem sebe lidi, který mě prostě pomůžou. Zároveň jako pozitivní věc vnímám to, že po pěti letech má pedagog právo na takzvaný restart, během kterého pedagog jeden rok dělá nějakou kancelářskou práci a uvědomí si, zda mu práce s dětmi chybí, nebo ne, a tím se i zabrání v tom, aby ve škole působil učitel, kterej efektivní komunikaci nebude realizovat.“ (Příloha č. 3)
- „Vyloženě žádný důraz asi neklade, ...“ (Příloha č. 4)
- „Na tu komunikaci s rodiči jo, na tu komunikaci s dětmi moc ne. Tam se asi počítá s tím, asi to teď řeknu blbě, ale že když si dítě nestěžuje nebo není nějak psychicky týraný, tak ta učitelka, podle školy, reaguje dobře. Ale na komunikaci s rodiči ta ředitelka klade veliký důraz. Hodně si na poradách o tom dost

povídáme. Klade důraz na to, abychom nepřestaly myslet na ty rodiče, jak se asi cítí.“ (Příloha č. 5)

- „Naše škola na komunikaci jako takovou klade velicej důraz. Snažíme se o co nejlepší a nejčastější kontakt s rodičema, například každý den posíláme do skupiny, kterou máme s rodičema, fotky a popis, co jsme za celý den zvládli, u čeho jsme se například zasmáli. Myslím si, že právě to přispívá k dobrým vztahům. K dětem přistupujeme asi každá nějak individuálně a hlavně tak, aby se ty děti k nám těšily.“ (Příloha č. 6)
- „Moc takovej pocit nemám. Působím ve škole, kde jsou většinou starší učitelky a pojem efektivní komunikace, tak skoro nikdo nezná, i když spoustu metod a jazykových dovedností hodně používají, ale asi prostě neví, že se to jmenuje efektivní komunikace.“ (Příloha č. 7)
- „Já mám z této školky trochu pocit, že moc po efektivní komunikaci neprahne. Nepřipadá mi, že by na tu efektivní komunikaci nějak přikládala nějaký důraz. Jako jo, dbá na to, abychom jako školka působily na venek vstřícně, jak k rodičům, tak k dětem, to si myslím, že i tak je, nikdy jsme neměli žádný problém, ale školka žádným způsobem neopečováá o to, abychom jako učitelé mluvili efektivní komunikací. Máme v knihovně různý knížky o komunikaci, ale jinak nic.“ (Příloha č. 8)

Druhá otázka

Jsou Vám nabízené semináře a kurzy v oblasti efektivní komunikace a jaké? Pokud ne, chtěli byste, aby Vám byly nabízeny a co by Vás nejvíce zajímalo? (Tabulka č. 12, 13)

Tabulka č. 12: *Nabídka seminářů a kurzů*

Jsou nabízené	5
Zatím se neúčastnila	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 13: *Téma navštívených nebo požadovaných seminářů a kurzů*

Techniky a fráze efektivní komunikace	4
Typy osobnosti	1
Zájem o seminář: Odměny a tresty	1
Zájem o seminář: Efektivní komunikace	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina respondentek, již mají zkušenost se semináři nebo kurzy na téma efektivní komunikace. Hana (příloha č. 5), Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) se do této doby zúčastnily několika seminářů a kurzů, ale žádný z nich nebyl zaměřený na efektivní komunikaci. Hana (příloha č. 5) se v blízké budoucnosti zúčastní kurzu na téma Odměny a tresty, který zároveň zahrnuje téma efektivní komunikace. Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) uvedly, že mají zájem o seminář na téma efektivní komunikace, prostřednictvím kterého si zopakují techniky a zároveň získají hlubší pohled do tohoto tématu. Zmíněného semináře, o který mají zájem předchozí dvě respondentky, se zúčastnila Klára (příloha č. 1), Sára (příloha č. 2), Andrea (příloha č. 4) a Ivana (příloha č. 6). Z těchto seminářů si respondentky nejvíce odnesly nové techniky nebo osvědčené fráze, které jim následně ulehčují komunikaci nejenom s dětmi, ale také s rodiči. Zajímavá odpověď byla od Denisy (příloha č. 3), která uvedla, že mateřská škola, ve které působí, organizuje semináře o efektivní komunikaci nejenom pro pedagogy, ale také pro rodiče, kteří následně efektivní komunikaci využívají i doma. V důsledku toho mají děti jednotný vzor komunikace, jak ze strany mateřské školy, tak i ze strany rodiny. V rozhovoru také zmínila, že se zúčastnila semináře na téma Typy osobnosti, který ji napomohl k lepšímu poznání osobností u dětí. Poznatky z tohoto semináře mimo jiné využila i k přípravě kvalitnější vzdělávací nabídky, která respektuje individualitu dětí.

- „My máme každý rok v srpnu během přípravného týdnu efektivní komunikaci s paní Rybářovou.“ (Příloha č. 1)
- „Jojo, to jsou. Často máme i nějaké webináře. Někdy je to zaměřené na komunikaci, kde se fakt věnujeme nějakým technikám, ale většinou jsou to třeba techniky, které znám ze školy. Nebo to jsou kurzy, které jsou na nějaké jiné téma, ale komunikaci tam taky během toho zmíní.“ (Příloha č. 2)

- „...u nás ve škole mají rodiče možnost navštěvovat různé semináře právě na téma efektivní komunikace...“ (Příloha č. 3)
- „Jojo, my tam chodíme skoro furt, je to fakt hodně přínosný. Jsou nám určité nabízeny i jiné semináře a často i semináře v zahraničí, ale vzhledem k dálce a dýlce, je to většinou nevýhodný, takže jsou nám potom poskytovány webináře, kde máme zaplacený online vstup. Ve vzdělávání máme fakt velkou podporu a za mě je to super!“ (Příloha č. 3)
- „Byla jsem na dvoudenním semináři o typech osobnosti a teď vím, jak mám komunikovat nejenom s dětmi, ale i s lidmi v mém okolí. Teď máme ve třídě vyvěšený typy osobnosti, abychom si je přiřadili k dětem a uvědomovali si, jak které dítě reaguje a musím říct, že je ta komunikace teď ještě mnohem lepší než předtím! Víím, co od nich mám čekat, jak se zachovají, jaké aktivity je baví.“ (Příloha č. 3)
- „To určitě taky, my si taky hodně seminářů hledáme samy. Byla jsem na jednom semináři, kterej se zaměřoval na celkovou komunikaci, a taky jsme se tam hodně bavili i o té efektivní komunikaci.“ (Příloha č. 4)
- „Jo to jsou. Máme hodně seminářů nebo kurzů, nevím, jestli přímo na efektivní komunikaci, ale my jako učitelé se musíme minimálně dvakrát do roka zapojit do nějakýho semináře.“ (Příloha č. 5)
- „...teď jsem zrovna našla seminář o trestech a odměnách a jak na to, tak na to rozhodně chci jít.“ (Příloha č. 5)
- „Jo, jsou. Škola nám nabízí hodně seminářů, nejenom ty, který se týkají efektivní komunikace, ale i jiný. Já jsem teď třeba byla na dvoudenním kurzu, ve kterým jsme se mimo jiné věnovali právě efektivní komunikaci.“ (Příloha č. 6)
- „Jako semináře nabízený máme, ale nejsou přímo zaměřený na efektivní komunikaci.“ (Příloha č. 7)
- „Určitě bych něco takovýho chtěla. Podle mě by to mohl být znovu nějaký základ, kterej jsem měla na vysoký. Ono by to nebylo na škodu si zopakovat základní fráze a třeba i získat nějaké nové zkušenosti od odborníka.“ (Příloha č. 7)

- „Jako semináře a kurzy nám nabízí, ale že by to bylo zaměřené přímo na efektivní komunikaci, to jsem zatím žádný takový seminář nebo kurz nabízený za tu dobu, co jsem tu, neměla.“ (Příloha č. 8)
- „Určitě jo. Chtěla bych si zopakovat úplný ty základy efektivní komunikace, nějaký ty techniky a tak.“ (Příloha č. 8)

Třetí otázka

Jaké efektivní dovednosti vidíte a slyšíte u svých kolegů? (Tabulka č. 14)

Tabulka č. 14: *Dovednosti efektivní komunikace využívané kolegy začínajících učitelů mateřských škol*

Dvě slova	4
Já - sdělení	3
Neefektivní komunikace nepedagogických pracovníků	1
Informace	1
Samostatnost, smysluplnost, spolupráce a zpětná vazba	2
Kolegyně v pokročilém věku se o ef. komunikaci moc nezajímají	1
Nemůže posoudit	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Respondentky většinou uvedly, že kolegyně, které působí s nimi ve třídě, používají podobné nebo stejné techniky, jako ony. Dále uvedly, že u ostatních kolegů je problematické posoudit používané způsoby komunikace, jelikož se s nimi setkávají většinou na zahradě, kde je více tříd pohromadě, a hůře se to respondentkám posuzuje. I přesto se respondentky shodly na tom, že nejvíce využívanou technikou u kolegů je technika Dvou slov. Dle respondentek je to především proto, že je to nejvýstižnější a nejrychlejší způsob, jak dítěti něco během pobytu venku sdělit. Kolegyně Kláry (příloha č. 1), Denisy (příloha č. 3) a Ivany (příloha č. 6) nejčastěji využívají techniku Já – sdělení. Denisa (příloha č. 3), zároveň jako Radka (příloha č. 7), vnímá u kolegů, že při komunikaci s dítětem, dávají dítěti pocit samostatnosti, smysluplnosti dané činnosti, spolupráce a zároveň mu poskytují zpětnou vazbu. Sára (příloha č. 2) uvedla, že kolegyně často využívají techniku sdělení informací. Často se na zahradě stává, že děti porušují pravidla, nebo je zapotřebí nějaké nové pravidlo zavést, a použití této techniky je dle jejich názoru neefektivnější. Hana (příloha č. 5) se zmiňuje o tom, že u kolegů v pokročilém věku

spatřuje menší snahu zavádět efektivní komunikaci než u kolegyň, které jsou mladší. Dle jejího názoru je to z toho důvodu, že kolegyně s dlouholetou praxí mají své osvědčené postupy, které jim vyhovují a tím pádem nemají potřebu se vzdělávat v oblasti efektivní komunikace. Zuzana (příloha č. 8) nebyla schopná přesně odpovědět, zda její kolegyně v jiných třídách efektivní komunikaci využívají, protože u nich nikdy nebyla na náslechu. Nicméně z pozorování dětí z jiné třídy, které se občas ráno schází v její třídě, usoudila, že učitelka těchto dětí, využívá efektivní komunikaci, jelikož ji děti mezi sebou používají, například při řešení konfliktu. Překvapivá byla odpověď Kláry (příloha č. 1), která zmínila komunikaci nepedagogických pracovníků, kteří ve třídě s dětmi většinou neefektivním způsobem komunikují. Uvedla, že si myslí, že by i nepedagogičtí pracovníci měli navštěvovat kurzy a semináře o efektivní komunikaci, poněvadž svou komunikací a chováním přímo ovlivňují chování a komunikaci dětí. Tyto vzorce děti přebírají především pozorováním a nápodobou.

- „U kolegů vidím podobné techniky jako jsem ti tady řekla. Myslím si, že je to i tím, že máme ty semináře. Ale veliký boj vidím u nepedagogických pracovníků. To je asi boj ve všech školkách. Někdy slyším i trochu až hnusný fráze směrem k dětem, možná je to i tím, že oni vůbec netuší, jak s nimi mluvit, a že něco jako efektivní komunikace existuje.“ (Příloha č. 1)
- „Já moc nejsem v jiných třídách s kolegyněmi, takže nevím, jak ji používají nebo nepoužívají během dne, jediný místo, kde se s nimi vidím, je na zahradě, ale tam je to taky trochu jiný. Tam se snažís uhlídat všechny děti najednou, ale i tak tam slyším nějaké techniky. Třeba teď často v zimě tam funguje vysvětlování, proč se nemá jíst sníh...“ (Příloha č. 2)
- „Je to hodně podobný, jako jsem ti říkala, že používám já, protože máme stejný kurzy, ale samozřejmě to používají vlastním osobitým způsobem. Určitě zapojují ty dvě slova, vysvětlují důvod proč, vyjadřují svoje emoce.“ (Příloha č. 3)
- „Jako u mojí kolegyně určitě, ta ji používá stejně jako já. U ostatních ji taky vidím, ale spíš třeba na zahradě, já se takhle moc nepodívám do jiných tříd a na práci jiných kolegyň.“ (Příloha č. 4)

- „Tak tam se furt ozývají ty dvě slova, prostě je to takový nejpřirozenější pro všechny.“ (Příloha č. 4)
- „No, asi jak kdo. Moje kolegyně ano, ale já jsem moc nebyla na náslechách v jiných třídách, ale co, tak se vídáme na zahradě, tak spíš k tomu hledat jiné způsoby komunikace mladší kolegyně. Ty starší už moc nechtějí měnit to, co jim „funguje“ několik let.“ (Příloha č. 5)
- „No, asi jak kdo, každá učitelka si vede svojí třídu jiným způsobem. U ředitelky vnímám, že efektivní komunikaci používá docela často. No tak už jenom to, že se nás ptá, jak se cítíme, jestli není něco, s čím by nám mohla pomoci, taky je vidět, že dokáže ona sama vyjádřit svoje emoce a potřeby.“ (Příloha č. 6)
- „No, tak je to většinou při pobytu venku, když se třeba vyskytne nějaký konflikt. Tam můžu vidět a slyšet, jak to učitelky řeší a často jim právě nechávají prostor pro vlastní samostatnost, nechají je to vyřešit, přijít na to, jak to vyřešit, jak to urovnat. A určitě používají ty dvě slova, třeba zavolají jenom: „Martí, tkanička.“ Jak jsem říkala, oni neví, že je to efektivní komunikace, ale já to tam vidím.“ (Příloha č. 7)
- „Jak kdo, moc jsem ostatní kolegyně pracovat s dětmi neviděla, takže to nevím. Víím, že třída, která je nad náma, tak má učitelku, která tu efektivní komunikaci asi používá, ale jak jsem říkala, nikdy jsem ji při práci neviděla. Vidím to na těch dětech, jak se ráno chovají, býváme často ráno spojený, někdy i během dne. Děti mezi sebou umí řešit konflikty, nepotřebují mě k tomu. Tak asi podle toho.“ (Příloha č. 8)

Čtvrtá výzkumná otázka: Jak absolventům programu Učitelství pro mateřské školy na JČU Pf pomohlo studium k přípravě na praxi?

První otázka

Na co jste byla dobře připravena? (Tabulka č. 15)

Tabulka č. 15: *Připravenost absolventů na praxi*

Psaní příprav	3
Vhodné činnosti a aktivity pro děti	1
Improvizace	2
Dobré teoretické základy	2
Dramatické činnosti	2
Praxe během studia	2
Zásobník her	1
Komunikace	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Klára (příloha č. 1), Denisa (příloha č. 3) a Andrea (příloha č. 4) se shodují v názoru, že nejlépe byly připravené na správné psaní příprav, které jim během každodenní praxe ulehčuje celkovou organizaci dne. Klára (příloha č. 1) také ve své odpovědi zmiňuje, že ji studium poskytlo přehled o vhodných aktivitách a činnostech pro děti. Sára (příloha č. 2) a Radka (příloha č. 7) shodně uvedly, že je studium naučilo využívat improvizaci, kterou používají během práce s dětmi. Radka (příloha č. 7) zároveň uvedla, že během praxe zapojuje nejenom improvizaci, ale také dramatickou výchovu, se kterou se setkala při studiu. S dramatickou výchovou pracuje i Andrea (příloha č. 4). Dobrou teoretickou připravenost oceňují respondentky Denisa (příloha č. 3) a Ivana (příloha č. 6). Teoretické základy, které získaly během studia využívají například při diagnostice dítěte. Ivana (příloha č. 6) dále uvedla, že připravenost spatřuje v zásobníku her, ze kterého čerpá při vypracování příprav. Praxe během studia napomohly k přípravě na povolání Haně (příloha č. 5) a Radce (příloha č. 7), jelikož si mohly získané informace vyzkoušet v praxi a zároveň ocenily kvalitní zpětnou vazbu od vedoucích pedagogů, která jim napomáhala k sebezrozvoji a neustálému zlepšování. Ivana (příloha č. 6) a Zuzana (příloha č. 8) vypověděly, že je studium dostatečně připravilo do praxe v oblasti komunikace. Ivana

vnímá, že byla připravená na komunikaci s rodiči, naopak Zuzana spatřuje připravenost v komunikaci s dětmi.

- „Asi nejvíc vděčná jsem za tu praxi, kterou nám dali, že nás učily učitelky, který jsou z praxe, který nám toho hodně předaly. Ukázaly nám, jak sestavit přípravu, jaké činnosti a cviky vhodně volit. Asi tohle bylo to nejvíc, co mi to studium dalo.“ (Příloha č. 1)
- „Nejvíc jsem se naučila asi improvizaci.“ (Příloha č. 2)
- „No, asi umím psát přípravy a měla jsem dobrý základy do praxe, například z diagnostiky.“ (Příloha č. 3)
- „Takže mi hodně studium pomohlo k tomu, abych víc dělala dramatické činnosti, a i mi to pomohlo k psaní příprav. Takže určitě mi ta škola pomohla, mně teda jo!“ (Příloha č. 4)
- „Rozhodně mi nejvíc pomohla ta praxe během školy. Bylo jí docela dost. Celkově si i myslím, že ta škola tě dostatečně připraví, jen je otázkou, jestli ten člověk chce.“ (Příloha č. 5)
- „Ale rozhodně tě ta vysoká připraví a fakt jsou situace, kdy dokážu z pozorování něco usoudit, mám i velký zásobník her. Hlavně mi přijde, že mám velkou výhodu při komunikaci s rodičema, že nás k tomu ta vysoká vedla a teď to využívám.“ (Příloha č. 6)
- „Asi jsou to paradoxně nejvíc věci, kterým jsem se během studia smála a říkala jsem si, že je to prostě nepoužitelný. Hodně používám různé hry na improvizaci, často se s dětma nasmějeme při hraní pantomimy. Určitě mi hodně pomohly i rozbor praxe. Vzala jsem si z nich mnohem víc, než jsme si myslela.“ (Příloha č. 7)
- „Přišlo mi, že to bylo především hlavně zaměřené na tu komunikaci. Už to bylo pro učitelky, které byly z praxe, nebo měly vystudovaný pedág střední.“ (Příloha č. 8)

Druhá otázka

Co Vám scházelo během studia? Co Vám škola neposkytla? (Tabulka č. 16)

Tabulka č. 16: *Nedostatky z pohledu absolventů*

Nedostatek praxe	3
Povinný předmět: hudební nástroj	1
Nedostatek základů pro psaní příprav v 1. ročníku	1
Nic nescházelo	1
Praxe s dětmi se SVP	1
Administrativní práce	1
Více povinných předmětů: výtvarné činnosti	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Respondentky Klára (příloha č. 1), Sára (příloha č. 2) a Denisa (příloha č. 3) se shodují v názoru, že během studia postrádaly více hodin praxe. Dle jejich mínění, rozsah časové dotace teoretických předmětů za celé studium převládá nad rozsahem časové dotace praxe. Studenti si tak nemohou dostatečně vyzkoušet získané dovednosti a informace v praxi. Denisa (příloha č. 3) mimo jiné ve své odpovědi zmiňuje, že ji chyběla kvalitní praxe u pedagogů, kteří by správně využívali efektivní komunikaci. Spíše byla studentům nabízena praxe u pedagogů, kteří nebyli dobrým vzorem pro budoucí učitele mateřských škol. Zuzana (příloha č. 8) uvedla, že by zpětně ocenila více povinných předmětů zaměřených na výtvarné činnosti. Klára (příloha č. 1) by naopak chtěla pro všechny povinný předmět hudebního nástroje. Je toho názoru, že by učitelé mateřských škol měli umět hrát alespoň na jeden hudební nástroj. Andree (příloha č. 4) v prvním ročníku scházela informovanost ohledně zpracovávání příprav pro výkon praxe v mateřské škole. K vypracování příprav neměla během první souvislé praxe dostatečné kompetence, přičemž kvalitní přípravy byly od studentů požadovány vedoucími učitelkami během praxí již v prvním ročníku. Pro Radku (příloha č. 7) byla po nástupu do zaměstnání složitá práce týkající se administrativy. Tento nedostatek vidí především v praxích během studia, kdy mělo dojít k praktickým ukázkám ze strany pedagogů v mateřských školách, například jak zapisovat do třídní knihy. Zároveň uvedla, že by se toto dalo podchytit ve škole v teorii, například zavedením fiktivní třídní knihy, do které by si studentky zkoušely zapisovat výstupy. Zajímavá byla odpověď Ivany (příloha č. 6), která zmiňuje, že by ocenila více praxe s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zpětně oceňuje kvalitní teoretické základy, které se těchto dětí týkají. V praxi však byla velmi překvapena tím, že nevěděla, jak použít naučenou teorii v efektivní komunikaci s dítětem se speciální vzdělávací potřebou, například s ADHD, v situaci, ve které dítě prožívalo záchvat vzteku. Hana (příloha č. 5) zpětně hodnotí studium velmi pozitivně a nespatřuje v něm žádné nedostatky.

- „Nejvíc mi asi chyběl povinný předmět s hudebním nástrojem... Další, co mě chybělo, byly praxe. Praxe jako takový nebylo moc, my jsme to měli ještě ztížený tím, že byl covid, ale i tak mi přijde, že tý praxe je vážně málo. Za jeden den v týdnu nic moc neukážeš a ani se toho moc nenaučíš. Týdenní praxe je fajn, ale jeden týden souvislý za rok je za mě fakt málo. Taky z pohledu tý komunikace je to fakt špatný, protože jsem si tu komunikaci ani nemohla vyzkoušet.“ (Příloha č. 1)
- „Možná bych právě uvítala víc praxí. O něčem se učíme, a vlastně si to moc ani nemůžeme zkusit v praxi.“ (příloha č. 2)
- „Rozhodně mi chybělo víc praxe a zároveň praxe ve školách, ve kterých by efektivní komunikace fungovala.“ (Příloha č. 3)
- „Mně tam scházelo to, že jak jsem nebyla z oboru, tak hned v prváku v letním semestru jsme měli souvislou praxi, ale jak jsem nic neuměla, tak jsem ani nevěděla, jak se co má plánovat a psát, kdy s čím mám začít. Prostě mi přišlo, že nám to pořádně nevysvětlili. My jsme měli tu průběžnou praxi a při tý jsme jenom pozorovali, ale pak jsem nevěděla v letňáku, co mám psát, jak to mám plánovat, a tak no. V dalších semestrech už jsme se k tomu dostali a já už to díky škole umím, ale hned takhle na začátku to nebylo a já z toho byla zmatená.“ (Příloha č. 4)
- „Asi si na nic nevzpomenu. Spíš tam byl ten problém, že jsem v tom já v tu chvíli neviděla tu důležitost. Že jsem třeba ze začátku měla problém pochopit v práci evaluaci, ale když se zpětně podívám na to studium, tak nám to tam dostatečně vysvětlovali, jen já jsem to prostě nevnímala.“ (Příloha č. 5)
- Co si myslím, že by bylo fajn, by bylo to, že my se během studia učíme teoreticky o různých poruchách, ale vůbec tam nemáme žádnou zkušenost z praxe.

Postupně zjišťuju, že je sice hezký, že vím, jaký projevy má dítě s ADHD, ale v praxi vůbec nevím, jak s ním mám komunikovat. To mně určitě chybí a byla bych vděčná, kdyby fakulta poskytovala studentům praxe s těmito dětmi.“ (Příloha č. 6)

- „No mně asi nejvíc chyběla práce s papírama. V životě jsem neviděla, jak se vyplňuje hodnotící list k diagnostice a absolutně jsem netušila, jak se zapisuje do třídnice. Asi bych si potřebovala zkusit zapisovat do nějaké univerzální třídnice. Co je třeba důležitý z příprav, co mám napsat do třídnice. Asi nás s tím měli seznámit na praxích, ale nikdy jsem seznámená nebyla.“ (Příloha č. 7)
- „Já bych teď osobně chtěla víc povinných předmětů zaměřené na výtvarku.“ (Příloha č. 8)

Třetí otázka

Jaký máte názor na to, zda Vás škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace. V čem ano, a v čem ne? (Tabulka č. 17, 18)

Tabulka č. 17: *Vybavenost absolventů vědomostmi profesní komunikace*

Vybavenost	7
Nevybavenost	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 18: *Konkrétní názory absolventů*

Základní vědomosti	3
Připravenost na praktické situace	2
Dobrý start, ale nestačilo to	1
Osvojení si technik	3
Hlasová hygiena	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina respondentek se shoduje v názoru, že byly během studia dostatečně vybaveny vědomostmi profesní komunikace. V názoru s ostatními respondentkami se neshoduje Denisa (příloha č. 3), která zmiňuje, že z jejího pohledu nebyla dostatečně vybavená vědomostmi pro kvalitní a efektivní profesní komunikaci. Zmiňuje, že získané vědomostmi byly pro ni základem, na kterém musela vlastní snahou stavět a zdokonalovat svou profesní komunikaci. Pomocí základních vědomostí o efektivní

komunikaci, které získaly Klára (příloha č. 1), Radka (příloha č. 7) a Zuzana (příloha č. 8) během studia, kvalitněji komunikují se svým okolím. Zuzana (příloha č. 8) dále ve své odpovědi zmiňuje, že prostřednictvím těchto základů si osvojila techniky efektivní komunikace, které v praxi kvalitně zúročila. V tomto názoru se shodují i respondentky Hana (příloha č. 5) a Andrea (příloha č. 4). Tohoto názoru se částečně dotýkají odpovědi Sára (příloha č. 2) a Ivany (Příloha č. 6). Dle jejich názoru byly dostatečně vybaveni profesní komunikací především proto, že během studia si vyzkoušely různé praktické situace, při kterých praktikovaly rozdílné techniky, a díky tomu vědí, jak v takových situacích v praxi reagovat. Radka (příloha č. 7) ve své odpovědi podotkla, že ji studium poskytlo vědomosti z oblasti hlasové hygieny, které jsou pro ni, jako pro pedagoga, velmi cenné.

- „Jelikož jsem nepřišla z pedagogický střední školy, tak si myslím, že pro mě bylo těch informací dostatek k tomu, abych ty základní vědomosti měla.“ (Příloha č. 1)
- „Určitě bylo dobré, jak jsme ve škole dělali různé příklady a situace, které mohou nastat nebo nastaly a společně jsme je řešili. To bylo fakt fajn, to byl plus.“ (Příloha č. 2)
- „Určitě jo, jsem spíš introvert a já jsem se takhle mohla připravit na situace, třeba s rodičema, kterých jsem se nejvíc bála. Teď ti asi neuvedu žádný příklad.“ (Příloha č. 2)
- „Ani tak ne, protože toho bylo prostě málo. Jako určitě to byl právě ten dobrý start, ale přijít do třídy jako hlavní učitelka a používat nějakou efektivní komunikaci a předávat ten dobrý vzor, na to jsem se vůbec necítila, až teď po roku a půl si dokážu představit, že jsem dostatečně vybavená nějakými vědomostmi efektivní komunikace, ale samozřejmě je ještě hodně toho, co bych měla zdokonalovat a co rozhodně zdokonalovat chci.“ (Příloha č. 3)
- „To určitě, paní Svobodová je na tu efektivní komunikaci fakt dobrá a hodně mi to pomohlo.“ (Příloha č. 4)

- „Rozhodně jsem si hodně krát vzpomněla na to, že nás to učili, například na já výrok, já potřebuju, vím, že jsem si o tom říkala, co je to za blbost, ale teď to naopak používám.“ (Příloha č. 5)
- „Jako určitě mě něčím vybavila, protože mi to v praxi nedělá problém. Myslím si, že všechny předměty, který na vysoký jsou, tak ti předávají hodně zkušeností, a i si pamatuju, že jsme si zkoušeli různé situace, který teď třeba využívám v praxi.“ (Příloha č. 6)
- „Jo, myslím si, že jo. Myslím si, že po komunikační stránce jsme byli fakt dobře připravený. Nejenom, co se týče nějaký hlasový hygieny, ale i právě po stránce efektivní komunikace.“ (Příloha č. 7)
- „Já si osobně myslím, že určitě jo. Základní informace a různé způsoby, jak komunikovat, který jsem díky tomu získala, používám do teď.“ (Příloha č. 8)

Další výsledky výzkumného šetření

Jaké jsou vaše pocity z praxe? (Tabulka č. 19)

Tabulka č. 19: *Pocity začínajících učitelů z praxe*

Práce učitelky je naplňující	3
Pocit zodpovědnosti	2
Na začátku to bylo náročné	3
Neutrální pocity	1
Pozitivní pocity	7

Zdroj: Vlastní výzkum

Dále z odpovědí respondentek vyplývá, že je nejčastěji, při výkonu profese, provázejí pozitivní pocity (tabulka č.18), které je vnitřně motivují k práci učitele v mateřské škole a zároveň je tato profese naplňuje. Po nástupu do zaměstnání byl začátek profese pro Kláru (příloha č. 1), Andreu (příloha č. 4) a Zuzanu (příloha č. 8) náročný. Bylo to způsobené především tím, že se musely adaptovat v nové třídě, poznávat osobnost každého dítěte a zároveň se musely chovat profesionálně a naplňovat cíle výchovy a vzdělávání dětí. Po určité době se jim náročnost práce přeměnila na pozitivní a naplňující práci, jelikož si uvědomily a ověřily, jaké techniky a postupy jim nejvíce vyhovují a přinášejí kýžený efekt. Klára (příloha č. 1) a Andrea (příloha č. 4) dále kladou důraz na pocit zodpovědnosti, podle jejich názoru by měl

být učitel zodpovědný nejenom za kvalitní výchovu a vzdělávání dětí, ale také za jejich zdraví.

- „Práce mě baví a naplňuje, je to něco úplně jiného než na praxích. Vnímám velkou zodpovědnost, kterou jsem na praxi tolik nevnímala. Začátek byl pro mě docela krutý ...“ (příloha č. 1)
- „Jako jde to, už jsem poznala, co funguje a co ne.“ (Příloha č. 2)
- „Řekněme, že velmi kladné, až překvapivě. Je to asi tím, že jsem v soukromé školce a je to i alternativní systém.“ (Příloha č. 3)
- „Tak začátky byly těžší, protože vlastně když člověk jde do praxe, jako celkově do praxe, tak je to vždycky těžší, než když tam má k sobě nějakou tu učitelku, která za ty děti furt zodpovídá, radí vám, takže nebudu to říkat nějak zaobaleně. Bylo to prostě těžký. Ale postupně jsem se do toho dostala, asi je to i tím, že mám skvělou kolegyni, takže jsem se ji taky dost inspirovala. Potom jsem se do toho prostě dostala a je to skvělý.“ (Příloha č. 4)
- „Jako asi bych na začátek shrnula, že jsem v té práci s dětma fakt šťastná a že mě ta práce fakt naplňuje, samozřejmě jsou tam někdy takový výkyvy, ale většinou to způsobují dospělí a ne děti, takže mě to usvědčuje v tom, že tam rozhodně chci zůstat.“ (Příloha č. 5)
- „No já z toho mám dobrý pocity, ale já jsem nakonec šla do jiného typu.“ (Příloha č. 6)
- „Na začátku jsem pracovala jen na částečný úvazek, takže jsem jenom vykrývala hodiny, takže to pro mě byl asi ten nejlepší začátek, protože jsem nic nemusela řešit a jen jsem pozorovala, jak všechno funguje. Teď od září už pracuju na plný úvazek a mám svoji třídu a je to fakt naplňující práce.“ (Příloha č. 7)
- „No byla jsem hodně rozčarovaná, když jsem nastoupila. V tom množství dětí se nedá úplně efektivní komunikace dělat, když jsem ji chtěla aplikovat, tak mi děti úplně nefungovaly a plus ty učitelky, který jsem měla na třídě, tak ji nepoužívaly, takže děti na ni vůbec nereagovaly příliš, spíš na to zvýšení hlasu. Dneska si myslím, že jsem už úplně jinde, že už s dětma umím komunikovat, je to asi i tím,

že mám jako svou kolegyni mladou holku, která efektivní komunikaci jede víc než já.“ (Příloha č. 8)

Co Vám dělá nejmenší problémy během každodenní praxe? (Tabulka č. 20)

Tabulka č. 20: *Bezproblémové činnosti u začínajících učitelů mateřských škol*

Organizace dne	5
Přirozená autorita	1
Komunikace s rodiči	3
Výtvarné činnosti	1
Improvizace	1
Hudební činnosti	1
Komunikace s dětmi	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Většině respondentek dělá nejmenší problém během každodenní praxe celková organizace dne (tabulka č. 19). Na rozdíl od praxí během studia, nyní respondentky vnímají určitou volnost při plánování a realizaci činností. Denisa (příloha č. 3), Andrea (příloha č. 4) a Ivana (příloha č. 6) se shodují v názoru, že jejich obava z komunikace s rodiči, kterou měly, před nástupem do zaměstnání, vymizela postupným získáváním sebedůvěry, a při vytváření respektujících vztahů mezi nimi, jakožto pedagogy a rodiči. Andrea (příloha č. 4) dále uvedla, že se také obávala toho, že si nedokáže vytvořit přirozenou autoritu u dětí, ale během praxe zjistila, že se přirozená a zdravá autorita vytvořila sama, jen díky tomu, jakým způsobem s dětmi komunikuje a reaguje na jejich potřeby. Zuzana (příloha č. 8) vnímá komunikaci s dětmi jako bezproblémovou, neboť je tato komunikace pro ni naprosto přirozená. Respondentky dále uváděly činnosti nebo situace, kterých se během studia obávaly, ale nakonec se v praxi ukázalo, že jim to žádný problém nedělá. Například Radka (příloha č. 7) uvedla, že do praxí během studia nechtěla zařazovat hudební činnosti, jelikož během zpěvu pociťovala stud vůči vedoucí učitelce. Nyní však hudební činnosti zařazuje do každého dne, poněvadž má ve třídě děti, které zpěv baví, a Radka postupem času ztratila pocit studu.

- „Já musím říct, že jsem zpočátku měla fakt problém s organizací. Ze začátku jsem měla hodně velký strach z autority, ...“ (Příloha č. 1)
- „Celkově ta organizace je rozhodně lepší.“ (Příloha č. 2)
- „Ty jo! Nejvíc jsem se asi bála na komunikaci s rodiči, na to jsme teda vůbec nebyli připravený. Ted' ale ve škole je komunikace s rodiči fakt hodně snadná. Máme

takový schůzky, my tomu říkáme „ranní snídane s rodiči“, během který si s rodičema povídáme, co je trápí, z čeho mají radost, jaký mají nápady, a hlavně my máme pouze slovní hodnocení, takže si povídáme i o dětech. Je to fajn pro posílení vztahů s rodičema a teď je to pro mě fakt nejmenší problém.“ (Příloha č. 3)

- „Bála jsem se hodně komunikace s rodiči, protože já nejsem úplně moc ukecanej člověk, ale postupně jsem časem zjistila, že mi to vůbec nedělá problém, asi je to tím, že jsem s nimi v kontaktu furt. Pak to byla určitě výtvarka, ta mi dělala fakt problém, ... Chtělo to čas, ale teď mi komunikace s rodiči a výtvarka nedělá žádný problém.“ (Příloha č. 4)
- „Asi ty přípravy. Ve škole jsem vždycky musela mít perfektní přípravu a teď cokoli vlastně dělám, tak v nich najdu přesně to, co mám s dětmi rozvíjet. Taky se mi teď líbí, když jsem tam jenom děti a já a já se těm dětem můžu naprosto otevřít.“ (Příloha č. 5)
- „...jinak věcí, kterých jsem se bála, jako například příprav nebo komunikace s rodičema, tak to jsou věci, který mi teď přijdou jako naprostý maličkosti, protože to se většinou vyřeší ani kolikrát nevíš jak.“ (Příloha č. 6)
- „Určitě je to to, že už si můžu vést svoji třídu sama a vůbec nepřemýšlím nad přípravou. Ať mám jakoukoliv přípravu, tak prostě reaguju na situaci, která zrovna nastane a když vidím, že děti baví nějaká hra nebo ji samy i navrhnu, tak to prostě změním. To jsem během studia neuměla, striktně jsem se držela toho, co jsem měla napsaný. Teď je to fakt jinak. Teď hodně improvizuju a musím říct, že mě to i baví. Je to asi i tím, že už na mě nikdo nekouká a nikdo mě nehodnotí, to je fakt jiný než na praxích během školy. Dřív jsme třeba neměla ráda hudebku, protože jsem se prostě styděla, ale teď jak jsem sama s dětma, tak zpíváme skoro furt. Je to prostě jiný.“ (Příloha č. 7)
- „No to si myslím, že byla právě ta komunikace s dětma jako taková. Ta domluva s nima, přirozeně jsem si s nima rozuměla.“ (Příloha č. 8)

7 Diskuse

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda začínající učitelé mateřských škol využívají efektivní komunikaci, jaká v ní spatřují negativa, pozitiva a výzvy.

Všechny respondentky uvedly, že využívají efektivní komunikaci. Jejich odpovědi, se v mnohých případech prolínaly, ale u některých otázek byly rozdílné.

Respondentky vnímají efektivní komunikaci především pozitivně. Nejčastěji se shodují v názoru, že efektivní komunikace podporuje a rozvíjí samostatnost dětí předškolního věku. NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ (2020) uvádějí, že každý člověk má základní potřebu autonomie. Dítě naplňuje tuto potřebu tím, že je mu poskytnuta možnost se spolupodílet a spolurozhodovat na činnostech, které se týkají jeho osobnosti. Tato potřeba je také podstatou pro rozvoj vnitřní motivace, a projevuje se již od narození. Pokud je naplněna, podporuje u dítěte jeho vnímání sebe sama jako jedince zdatného a odpovědného a zároveň rozvíjí jeho sociální dovednosti.

Efektivní komunikace je dle respondentek jiný způsob komunikace, než na který byly ze svého sociálního okolí zvyklé. Musely se naučit používat techniky efektivní komunikace. V důsledku toho vnímají, že efektivní komunikace je časově náročná, protože nejenom učitelům, ale i dětem chvíli trvalo, než se naučili používat nový způsob komunikace. Respondentky zmiňují, že základní vzorce komunikace získávají děti především z rodiny. OPRAVILOVÁ (2016, str. 106) ve své knize potvrzuje, že dítě především žije daným okamžikem a přejímá vzorce chování především z toho, co v danou chvíli prožívá, slýchá a vidí.

Největší výzvou efektivní komunikace z pohledu respondentek, je neustálý seberozvoj a sebevzdělávání, které je vyvoláno potřebou v užívání nových technik této komunikace, například u dětí se speciálními potřebami, ale i tím, že se samy respondentky chtějí v této oblasti co nejvíce zlepšovat a zkvalitňovat své působení na děti během výchovy a vzdělávání. Tuto myšlenku potvrzuje RVP PV (2021), ve kterém je zmíněno, že pedagogičtí pracovníci přistupují ke svému vzdělávání aktivně a během výkonu profese se neustále sebevzdělávají.

Nejčastěji zmiňovanou a používanou technikou efektivní komunikace byla u respondentek technika Dvou slov. Dle názoru respondentek dává nejvíce najevo respekt vůči druhému, šetří čas a slova a zároveň u dítěte rozvíjí samostatnost. Druhou nejčastěji používanou technikou je technika Já – sdělení, pomocí které u dětí rozvíjí nejenom zmíněný respekt k druhému člověku, ale také u nich rozvíjí empatii. Tyto myšlenky jsou v souladu s tím, co ve své knize popisují NOVÁČKOVÁ a NEVOLOVÁ (2020), které uvádějí, že pomocí techniky Dvou slov učitel dítěti dává najevo to, že mu důvěřuje, a stačí, když se o dané situaci zmíní, tak si dítě následně poradí samo. Tímto mu učitel také sděluje, že ho vnímá jako kompetentního a zodpovědného člověka. Autorky dále zmiňují, že při použití techniky Já – sdělení, jsou vyjádřené pocity a potřeby dané osoby. Druzí lidé mohou jedinci, prostřednictvím empatické reakce sdělit, že respektují jeho potřeby a zároveň se snaží pochopit jeho emoce.

Využívání verbální a neverbální komunikace vnímají respondentky velmi individuálně a především intuitivně. Přesto se polovina respondentek shodují v názoru, že při komunikaci s dětmi využívají především verbální komunikaci. M.F. DELFOS (2018, str. 52) zmiňuje, že řeč dítěte se nejrychleji rozvíjí v předškolním období. Dítě dokáže vytvářet úplné gramatické věty, a dokáže vyslovit většinu slov. Přesto dítě nedokáže převážně věty a slova formulovat správně. MATĚJČEK (1994, str. 95) uvádí, že když dítě cokoli řekne, dospělí lidé dětskou větu opakují, ale opraví ji gramaticky správně. Pokud takto komunikuje okolí s dítětem, dítě se v řečových dovednostech zlepšuje, a přináší to kýžené výsledky. Z tohoto tvrzení autorů vyplývá, že je přirozené, že u učitelů převládá při komunikaci s dítětem verbální složka komunikace. Při komunikaci s rodiči, respondentky využívají především verbální komunikaci. LINDER (2019, str. 7–11) zmiňuje, že vykonávat profesi učitele mateřské školy, bez spolupráce a komunikace s rodičem, není možná. Rodič má většinou důvěřivý a otevřený postoj vůči jakýmkoliv návrhům ze strany kvalifikovaných pedagogů. Cílem učitele by měla být komunikace na partnerské a respektující úrovni. Taková komunikace je hlavním předpokladem pro to, aby učitel mohl naplňovat výchovné a vzdělávací potřeby dítěte.

Respondentky odlišně vnímají věnovaný prostor a čas efektivní komunikaci ze strany mateřských škol, ve kterých působí. Většina respondentek vnímá podporu ze

strany mateřské školy v poskytnutých možnostech neustálého vzdělávání. Vedení mateřské školy by mělo dle RVP PV (2021) zajistit růst profesních dovedností učitele, zkvalitňování profesního týmu a dále podporovat a vytvářet takové podmínky pro učitele, které mu zajistí další pravidelné vzdělávání.

SYSLOVÁ (2013, str. 29) podotýká, že pregraduální studium by mělo klást důraz během studia na propojení teoretických znalostí s praxí u budoucích učitelů mateřských škol. Respondentky ve svých odpovědích zmiňují i tuto problematiku. Většina se shoduje v názoru, že je studium vybavilo vědomostmi profesní komunikace a díky předmětům, ve kterých byla věnována pozornost efektivní komunikaci, získaly základní poznatky o tomto způsobu komunikace, které jim napomáhají ke kvalitnějšímu profesnímu působení.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda začínající učitelé mateřských škol využívají efektivní komunikaci a jaká v ní spatřují pozitiva, negativa a výzvy. Dílčím cílem bakalářské práce bylo také zjistit, zda je, dle výpovědí absolventů, studium programu Učitelství pro mateřské školy, s ohledem na obsah a časovou dotaci, dostatečně připravilo na výkon profesní komunikace v praxi.

Ke zpracování teoretické části jsem využila odbornou literaturu. Teoretická část je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole jsem se věnovala pojmu komunikace, jejím oblastem a struktuře. V druhé polovině této kapitoly, jsem se zaměřila na vysvětlení verbální a neverbální komunikace. Následně jsem navázala druhou kapitolou, ve které se věnuji způsobu efektivní komunikace a jejím technikám. Způsob komunikace, který je využíván ve třídě, částečně ovlivňuje celkové klima třídy, které je tématem třetí kapitoly. V poslední kapitole jsem se zaměřila na pojem začínající učitel, jaká by měla být osobnost učitele a jaké kompetence by měl ovládat.

Ke zpracování praktické části jsem si zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Praktická část byla realizována na výzkumném souboru osmi absolventů programu Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kteří povinně absolvovali předmět Komunikace s dětmi jako nedílnou součást studia a kteří již 1.-3. rokem pracují v mateřské škole. Následně jsem rozhovory analyzovala a interpretovala. Získaná data se ve větší míře shodovala s odbornou literaturou a s odbornými články.

Výzkumné šetření odkrývá pohledy začínajících učitelů mateřských škol na efektivní komunikaci. Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že začínající učitelé využívají efektivní komunikaci v mateřských školách. Ze šetření vyplynulo, že efektivní komunikace je respektující přístup, jehož realizace je sice časově náročná, avšak přináší mnohá pozitiva, která učitelé spatřují v ulehčení jejich práce a v rozvoji dětské samostatnosti a zodpovědnosti. Největší výzvou efektivní komunikace z pohledu respondentek, je neustálý seberozvoj a sebevzdělávání, který je důležitý pro zkvalitňování pedagogického působení na děti během výchovy a vzdělávání.

V neposlední řadě bylo zjištěno, že studium programu Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích vybaví absolventy dostatečnými vědomostmi profesní komunikace, které jim napomáhají k profesionálnímu působení v mateřských školách.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala z osobního zájmu o dané téma. Chtěla jsem zjistit, zda techniky a způsoby komunikace, které jsou uvedeny v odborných literaturách, jsou kompatibilní s praxí učitelů v mateřských školách.

Literatura

- AGGARWAL, P. (2014). Teacher' Competencies As Identified By NCTE. International Journal of Multidisciplinary Research and Development, 1(6), 2014, 252–253.
- ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010. ISBN 978-80-7252-287-3.
- ANDERSON, Jean. *Dobrý start do školy: Jak můžete připravit vašemu dítěti dobrý vstup do školy*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-66-6.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4639-5.
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2742-4.
- DELFOŠ, Martine. *Pověz mi...: jak vést profesionální rozhovor s dětmi mezi 4 a 12 lety*. Přeložil Ruben PELLAR. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1327-7.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HERMAN, Marek. *Najděte si svého marťana: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* 3. vydání. Ilustroval Martin ŠRUBAŘ. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-260-6070-3.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4
- JUŘÍČKOVÁ, Věra. *Komunikace: [studijní text pro kombinované studium Veřejná správa a regionální politika]*. Opava: Optys, 2008. ISBN 978-80-85819-68-7.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme: kapitoly z psychologie sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1988. Členská knihnice (Svoboda).
- LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-572-5

- LINDNER, Ulrike. *Pozor, rodiče ve školce!: typické konflikty s rodiči a jak s nimi zacházet*. Přeložil Alena BEZDĚKOVÁ. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1521-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-006-5.
- NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.
- NOVÁČKOVÁ, Jana a Dobromila NEVOLOVÁ. *Respektovat a být respektován: cesta k sebeúctě a zodpovědnosti*. 2., přepracované vydání. Praha: PeopleComm, 2020. ISBN 978-80-87917-71-8.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.
- ROSENBERG, Marshall B. *Nenásilná komunikace*. Vydání čtvrté. Přeložil Norma GARCÍOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1079-5.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677749.
- SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.
- ŠIMONÍK, Oldřich. *Začínající učitel: (některé pedagogické problémy začínajících učitelů)*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0944-6.

VITVAROVÁ, J., VITVAR, V.: Podíl metodických příruček k učebnicím českého jazyka na rozvoji komunikativních dovedností učitelů. In: NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

VÍTEČKOVÁ, Miluše. *Začínající učitel: jeho potřeby a uvádění do praxe*. Brno: Paido, 2018. ISBN 978-80-7315-269-7.

Dovednostní model učitelovy profese: sborník příspěvků řešitelů resortního úkolu RŠ V-11/5 "Utváření profesionálních dovednostní pedagogických pracovníků v přípravném i dalším vzdělávání". Praha: Univerzita Karlova, 1986. Informační bulletin.

Internetové zdroje:

FRYZELKOVÁ, Jana, Kateřina KOCIÁNOVÁ, Hana KUZNÍKOVÁ, Veronika MÜLLEROVÁ, Radka PLECHÁČKOVÁ a Adéla PLOUŽKOVÁ. Adaptační období začínajícího učitele: z pohledu začínajícího učitele. SYPO [online]. 21 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: https://www.projektsypo.cz/dokumenty/ZU_prirucka.pdf

Podpora inkluze: Wellbeing [online]. Stará Huť 262 02: ČOSIV, 2018 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: https://www.podporainkluze.cz/wp-content/uploads/2021/04/Wellbeing_Rozsirena_definice_brezen_2021_A4.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Seznam tabulek

Tabulka č.1: *Profil respondentek*

Tabulka č.2: *Negativa efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Tabulka č. 3: *Pozitiva efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Tabulka č. 3: *Výzvy efektivní komunikace z pohledu začínajících učitelů mateřských škol*

Tabulka č. 5: *Doporučení efektivní komunikace*

Tabulka č. 6: *Důvody doporučení efektivní komunikace*

Tabulka č. 7: *Techniky a dovednosti efektivní komunikace, které využívají začínající učitelé mateřských škol*

Tabulka č. 8: *Nejčastější zpětná vazba ze strany rodičů/děti*

Tabulka č. 9: *Verbální a neverbální komunikace u komunikace s dětmi*

Tabulka č. 10: *Verbální a neverbální komunikace u komunikace s rodiči*

Tabulka č. 11: *Efektivní komunikace na pracovišti*

Tabulka č. 12: *Nabídka seminářů a kurzů*

Tabulka č. 13: *Téma navštívených nebo požadovaných seminářů a kurzů*

Tabulka č. 14: *Dovednosti efektivní komunikace využívané kolegy začínajících učitelů mateřských škol*

Tabulka č. 15: *Připravenost absolventů na praxi*

Tabulka č. 16: *Nedostatky z pohledu absolventů*

Tabulka č. 17: *Vybavenost absolventů vědomostmi profesní komunikace*

Tabulka č. 18: *Konkrétní názory absolventů*

Tabulka č. 19: *Pocity začínajících učitelů z praxe*

Tabulka č. 20: *Bezproblémové činnosti u začínajících učitelů mateřských škol*

Seznam příloh

PŘÍLOHA č. 1 – Přepis rozhovoru s učitelkou Klárou

PŘÍLOHA č. 2 – Přepis rozhovoru s učitelkou Sárou

PŘÍLOHA č. 3 – Přepis rozhovoru s učitelkou Denisou

PŘÍLOHA č. 4 – Přepis rozhovoru s učitelkou Andreou

PŘÍLOHA č. 5 – Přepis rozhovoru s učitelkou Hanou

PŘÍLOHA č. 6 – Přepis rozhovoru s učitelkou Ivanou

PŘÍLOHA č. 7 – Přepis rozhovoru s učitelkou Radkou

PŘÍLOHA č. 8 – Přepis rozhovoru s učitelkou Zuzanou

PŘÍLOHA č. 1

Rozhovor s Klárou

Ahoj, moc děkuji, že jsi se se mnou takhle sešla.

„Ahoj, nemáš vůbec zač.“

Jde o pár otázek ohledně efektivní komunikace u začínajících učitelů. Můžeme začít?

„Určitě můžeme.“

Úplně na začátek jsem se chtěla zeptat, jaké máš pocity z praxe?

„Práce mě baví a naplňuje, je to něco úplně jiného než na praxích. Vnímám velikou zodpovědnost, kterou jsem na praxi tolik nevnímala. Začátek byl pro mě docela krutý, děti byly a jsou skvělé, ale nejtěžší pro mě byla komunikace s rodiči. Představovala jsem si to trochu jednodušší, i teď po roce vnímám komunikaci s rodiči jako takový strašák. Nejhorší na tom asi je fakt pracovat a domluvit se s těma rodiči, je to někdy opravdu náročný.“

Myslíš si, že je to taky způsobené tím, že jsi mladá učitelka?

„Myslím si, že částečně taky, ale časem jsem zjistila, že komunikace je náročná i pro učitelky, který mají třeba i desetiletou praxi. Většinou si to ty rodiče přeberou stejně po svém a občas si učitel musí stát za svým a říct a opakovat svůj názor.“

Co ti naopak dělá úplně nejmenší problém během každodenní praxe?

„Já musím říct, že jsem zpočátku měla fakt problém s organizací, nevěděla jsem, co všechno si mám připravit pro děti a měla jsem tendence si v hlavě říkat, že už je půl desátý a já ještě toho musím hodně udělat, ale teď už to tak nemám, už vím, že je to v pořádku, občas přetáhnout nebo naopak něco zkrátit. Ze začátku jsem měla hodně velký strach z autority, ale i na to, že jsem mladá, tak na mě děti reagují přesně tak, jak si to představuju.“

Když se teda zpětně podíváš na studium na Jihočeské, na co jsi byla dobře připravená?

„Asi nejvíc vděčná jsem za tu praxi, kterou nám dali, že nás učili učitelky, který jsou z praxe, který nám toho hodně předaly. Ukázaly nám, jak sestavit přípravu, jaké činnosti a cviky vhodně volit. Asi tohle bylo to nejvíc, co mi to studium dalo.“

A co ti naopak během studia nejvíce chybělo?

„Nejvíc mi asi chyběl povinný předmět s hudebním nástrojem. Myslím si, že je to fakt potřebný v mateřské škole, a to že ten předmět nebyl povinný, tak jsme si ho ne zvolili a pak po třech letech jsem vlastně hrát vůbec neuměla. Další, co mě chybělo bylo praxe. Praxe jako takový nebylo moc, my jsme to měli ještě ztížený tím, že byl covid, ale i tak mi přijde, že té praxe je vážně málo. Za jeden den v týdnu nic moc neukážeš a ani se toho moc nenaučíš. Týdenní praxe je fajn, ale jeden týden souvislý za rok je za mě fakt málo. Taky z pohledu té komunikace je to fakt špatný, protože jsem si tu komunikaci ani nemohla vyzkoušet.“

Myslíš si, že tě škola dostatečně připravila a vybavila vědomostmi profesní komunikace?

„Jelikož jsem nepřišla z pedagogické střední školy, tak si myslím, že pro mě bylo těch informací dostatek k tomu, abych ty základní vědomosti měla. Zkoušeli jsem různé techniky, a i jsme si to zkoušeli ve skupině. Bylo to fajn, ale ne všechno se dá využít v praxi. Na každé dítě se musí jinak, a ne na každého všechno “funguje”. Ale i tak si myslím, že pro mě to bylo fakt dostačující pro takový základ. Teď už jsem si vyzkoušela, co mi funguje.“

A máš nějaký příklad z praxe?

„Například na ty dvouletáky funguje, že když si nezastrčí židličku, tak když jim řekneš: „Péťo, židlička.“ Tak oni si to uvědomí, bez zdlouhavých informací, prostě slyší, udělá to a jde. Nebo když dvě děti řeší spor, tak se snažím je to nechat vyřešit mezi sebou a až potom jim třeba řeknu, že když to nepůjde, tak ať mě zavolají a já jim dopomůžu k vyřešení problému.“

Vzpomeneš si ještě na nějaké další dovednosti, které máš ze školy a osvědčily se ti v praxi?

„No tak určitě jak jsem říkala ty dvě slova nebo když děti něco udělají, tak je jen upozornit a zopakovat si pravidla, a když to dělá opakovaně, tak to řeším i tak, že dítě přemýšlí o tom, co bylo špatně a potom si o tom spolu povídáme a snažíme se přijít na to, co dělat, aby už se to nestalo. Ale jsou taky děti, u kterých tohle třeba vůbec nefunguje, ale snažím se je k tomu vést. Často i používám nějaký básničky a říkanky na ztišení pusinek. Taky když mě něco třeba fakt ruší a já jim něco chci říct, tak jim prostě řeknu, že bych jim chtěla něco říct, že mě to ruší nebo se jich zeptám, jestli je to, co si povídají teď důležité a potřebují chvíli, aby si to dopověděly. To mi funguje bezvadně.“

Když se na studium zpětně podíváš, na jakou komunikaci, jestli s dítětem, rodičem nebo s kolegyněmi jsi byla nejvíc připravená?

„Nevím, jestli to fakulta myslela tak, že ty techniky jsou jak pro děti, tak pro rodiče, ale s těma rodičema je to fakt těžký. Takže asi jsem byla připravená víc na komunikaci s dítětem. S rodičema jsem si prostě musela vytvořit a furt si je vytvářím, nějaké postupy, jaké mi vyhovují.“

Jaký postup máš třeba už vytvořený?

„Určitě je to zachovat profesionalitu a nenechat se strhnout emocí. Být k rodiči otevřený a dát mu najevo, že jsi na stejný vlně.“

Když jsi teď nakousla emoce, týkají se i neverbální komunikace. Na jaký druh komunikace, verbální nebo neverbální, kladeš větší důraz při komunikaci jak s dítětem, tak s rodičem?

U dítěte je to tak, že si nejdřív všimnu toho, jak se tváří a potom určím jakou použiju komunikaci já. Někdy stačí dítě jen pohladit a nepotřebuje, abych mu něco říkala. Hodně se spoléhám na intuici. Během praxe jsem zjistila, že často stačí jenom pohled, například stačí zvednout obočí a děti už ví, že se třeba mají ztišit. U rodičů to mám hodně podobně, když za rodičem jdu, všímám si jeho postoje a výrazu v tváři. Když vidím, že se rodič neusmívá jako obvykle, tak věci, které s ním chci probrat odložím na jiný den. Myslím si,

že je v komunikaci s rodičem první oční kontakt a podle toho si určím i to, jak budu komunikovat já.

Vnímáš tedy asi hodně pozitiva v efektivní komunikaci, jaké konkrétně?

„Asi nejvíc v tom, jak mi to usnadní práci a ty děti jsou hodně samostatný. Prostě si dokážou poradit v situacích bez mojí pomoci.“

Vybavíš si třeba naopak i nějaké negativum, které vnímáš u efektivní komunikace?

„Určitě ne všechno, jde použít za každý situace. Vždycky se musím zamyslet, jaká technika je zrovna pro danou situaci vhodná.“

Máš nějaký konkrétní příklad z praxe?

„Ty jo, momentálně si nic nevybavuju, ale určitě se mi to běžně stává, jen si teď nemůžu vzpomenout.“

To chápu, občas je toho tolik, že si člověk všechno nezapamatuje.

„Přesně tak!“ (smích)

Jakou zpětnou vazbu nejčastěji vnímáš při používání efektivní komunikace ze strany rodičů a jakou ze strany dětí?

„Z obou stran je to většinou pozitivní, nikdy jsem neměla pocit, že by s mojí komunikací byl někdo nespokojený.“

Vnímáš nějakou výzvu, co se týče efektivní komunikace?

„Já furt čtu nějaký příručky k efektivní komunikaci, taky chodím k ředitelce a vytvářím si SWOT analýzu, ve který se taky zaměřuju právě na rozvoj té komunikace. Hodně mi i pomáhá moje kolegyně, která mi pomáhá se posouvat. To je asi ta největší výzva, se pořád zdokonalovat a zkoušet nové techniky.“

Zaměříme se teď na mateřskou školu. Jakou pozornost mateřská škola věnuje komunikaci s rodiči a s dětmi a jaký klade důraz na efektivní komunikaci? Jsou vám nabízené nějaké kurzy nebo semináře?

„My máme každý rok v srpnu během přípravného týdnu efektivní komunikaci s paní Rybářovou. Vždycky si každá připravíme něco, co nás během praxe zaskočí, ale musím říct, že s dětmi se vždycky nějak domluvíme, ale jediný, na co jsme se fakt zaměřovali byli ty rodiče. Říkala nám nějaký fráze, který má osvědčený a pro nás jako pro začínající učitelky je to fakt přínosný. Díky tomuhle vidím, že je to pro mateřskou školu taky důležitý, protože nám tohle nabízí.“

Máš například něco, co jsi z toho semináře využila v praxi?

Třeba zrovna dneska ráno přišel tatínek zase pozdě a řešíme to s ním už dlouho. Tak jsem mu dneska řekla: „Jé tatínku, vy jste dneska zase zaspali co?“ a tatínek mi odpověděl: „Já vím, my zítra vstaneme dřív, abychom to stihli a nerušili váš připravený program.“ Já vidím, že ten tatínek není vystresovaný z toho, že bych na něj měla být škaredá a nepříjemná, ale naopak díky pozitivní větě vidím to, že on ví, že mají chodit dřív a že máme nějaké činnosti a dokáže se zase necítit na mě, že mi to trochu pozdím příchodem narušují. Tyhle autentický věty, kdy řeknu, jak se cítím, fungují mnohem líp, než bych kdy čekala. Taky se mi stalo, že na mě maminka nalítla, ale já zrovna neměla čas, tak jsem ji zastavila, řekla jsem ji, že to chápu, že to potřebuje vyřešit, ale že teď nemám čas, ale že určitě najdeme společný termín, kde vymyslíme nějaký řešení.“

Vnímáš efektivní dovednosti i u svých kolegů?

„U kolegů vidím podobné techniky jako jsem ti tady řekla. Myslím si, že je to i tím, že máme ty semináře. Ale veliký boj vidím u nepedagogických pracovníků. To je asi boj ve všech školkách. Někdy slýchám i trochu až hnusný fráze směrem k dětem, možná je to i tím, že oni vůbec netuší, jak s nimi mluvit a že něco jako efektivní komunikace existuje.“

Myslíš si, že by měly být nabízeny semináře a kurzy i nepedagogickým pracovníkům a proč?

„Určitě jo. Oni na ty děti taky mluví, komunikují s nima a tím pádem trochu zasahují do jejich vzdělávání. Někdy si i říkám, že můžou věty, které dětem řeknou, nějaký citlivý dítě zasáhnout.“

Už jsme se dostaly na úplný závěr rozhovoru. Moje poslední otázka je, jestli bys doporučila používání efektivní komunikace ostatním kolegům nebo kolegyním?

Za mě určitě ano. Vidím v tom hodně pozitivního a fakt to prostě funguje a usnadní mi to práci.

Dobře (Smích). Moc ti děkuju za to, že jsi si na mě udělala čas a že jsem tě mohla poznat.

Nemáš vůbec za co, taky jsem tě ráda poznala a snad jsem ti všechno řekla.

PŘÍLOHA č.2

Rozhovor se Sárrou

Ahoj, děkuju, že jsi si na mě udělala čas.

„Ahoj nemáš za co, máš dobré téma, tak snad ti taky nějak dobře odpovím.“

Určitě ano, můžeme začít?

„Jasně!“

Má první otázka se týká toho, jaké máš celkové pocity z praxe.

„Jako jde to, už jsem poznala, co funguje a co ne. Co se týče efektivní komunikace, tak jsem vždycky k tomu byla hodně skeptická, vím, že jsme to i často zkoušela během praxí na škole. Teď už je to úplně o něčem jiném. Mám už věci a fráze, který se mi osvědčily.“

Máš nějaký konkrétní příklad?

„Hodně používám to já – sdělení, třeba řeknu: „Pomohlo by mi, kdybyste se trochu ztišily.“ Taky mi hodně pomáhají dvě slova, když řeknu třeba: „Toníčku, kostky!“ Tak on ví a jde je uklidit.“

Co ti během praxe dělá nejmenší problém?

„No, vím že ze začátku jsem musela vždycky mít nějaký program, protože jsem se bála, co s nima budu dělat, ale teď je to jinak. Teď s dětma udělám nějakou část, často ten průběh činností a aktivit měním podle toho, jak to děti baví. Třeba dneska jsme měli Perníkovou chaloupku a já viděla, že je hrozně baví ta ježibaba, tak jsme dělali věci s ježibabou, než abych je tlačila do nějaký výtvarky a pracovních listů. Celkově ta organizace je rozhodně lepší.“

Když se zpětně podíváš na studium, co ti zpětně scházelo během studia?

„Možná bych právě uvítala víc praxí. O něčem se učíme a vlastně si to moc ani nemůžeme zkusit v praxi.“

A máš něco, na co jsi byla dobře připravená ze školy do praxe?

„Nejvíc jsem se naučila asi improvizaci. Bývala jsem hodně zaměřená právě na tu organizaci, všechno jsem potřebovala mít nalajnované, ale potom jsem zjistila, že to v praxi tak úplně nefunguje, často se stane, že mám něco naplánované a vše se z čista jasna změní a já musím zaimprovizovat. Takže určitě mě škola naučila improvizaci.“

Když se zaměříme na tu efektivní komunikaci, myslíš si, že tě škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace, v čem třeba ano a v čem ne?

„Určitě bylo dobré, jak jsme ve škole dělali různé příklady a situace, které mohou nastat nebo nastaly a společně jsme je řešili. To bylo fakt fajn, to byl plus.“

Pomohly ti tyhle příklady jako začínající učitelce? Využila jsi je někdy?

„Určitě jo, jsem spíš introvert a já jsem se takhle mohla připravit na situace, třeba s rodičema, kterých jsem se nejvíc bála. Teď ti asi neuvedu žádný příklad.“

To nevadí. Říkáš, že jsi se bála komunikovat s rodiči, pro si myslíš, že jsi to tak měla?

„Nikdy jsem během praxí nebyla u žádného rozhovoru s rodičem a tím pádem jsem vůbec netušila, jak mám nějaký problém s rodičem potom řešit.“

Myslíš si, že jsi byla lépe připravená na komunikaci s dítětem, s rodičem nebo i s kolegy?

„Spíš jsme se hodně připravovali na komunikaci s dítětem, ale potom si pamatuji, že na konci jsme často probírali komunikaci mezi kolegy nebo komunikaci s rodiči, například když má učitelka doporučit rodiči návštěvu pedagogicko-psychologické poradny“

Vnímáš nějaké negativa efektivní komunikace?

„No, třeba mi přijde, že ne každou techniku můžeme používat v každé situaci, a ne každá technika je mi sympatická. Například nikdy jsem nepřišla na chuť popisu toho, jak je: „Vidím, že se rozlila polévka.“ Ale to je jen můj pocit. Taky jako negativum vnímám ten čas, není to něco, co funguje ze dne na den. Musíš na tom furt pracovat, musíš zjišťovat jaký techniky ti sedí, jaký sedí i dětem, jak na ně reagují.“

Jaké naopak vnímáš pozitiva efektivní komunikace?

„Určitě například pomocí té techniky já – sdělení posiluju u dětí empatickou stránku a nejenom touto technikou. Občas jsem si všimla, že nějaký techniky používají i děti mezi sebou a okážou určitým dětským způsobem vnímat pocity druhých dětí.“

Kdy jsi si toho například všimla?

„Třeba ráno při hrách. Často se tam odehrávají konflikty kvůli hračkám, jedno dítě vezme hračku druhému a tak podobně. Občas, hlavně u holčiček slyším větu: „Já bych si s tím chtěla hrát, protože se mi to líbí.“ Je to hezký, když vidím, že dokážou obhájit něco, co chtějí.“

Když se zaměříme na školu, ve které působíš jako učitelka. Věnuje škola pozornost komunikaci, klade nějaký důraz na používání efektivní komunikace, kdyžtak jaký?

„Podle mě jo. Není to úplně veliký důraz, ale třeba na chodbě máme nějaký fráze vylepený na stěnách, ředitelka nás odkazuje na nějaký knihy, ve kterých se můžeme něco dočíst o efektivní komunikaci.“

Jsou vám jako učitelům nabízené semináře nebo kurzy, které se týkají efektivní komunikace?

„Jojo, to jsou. Často máme i nějaké webináře. Někdy je to zaměřené na komunikaci, kde se fakt věnujeme nějakým technikám, ale většinou jsou to třeba techniky, které znám ze školy. Nebo to jsou kurzy, které jsou na nějaké jiné téma, ale komunikaci tam taky během toho zmíní.“

Jaké dovednosti vidíš nebo slyšíš u svých kolegyně?

„Já moc nejsem v jiných třídách s kolegyněmi, takže nevím, jak ji používají nebo nepoužívají během dne, jediný místo, kde se s nima vidím je na zahradě, ale tam je to taky trochu jiný. Tam se snažíš uhlídat všechny děti najednou, ale i tak tam slyším nějaké techniky. Třeba teď často v zimě tam funguje vysvětlování, proč se nemá jít sníh. Ze začátku děti vůbec nechápaly, proč by ten sníh jako jít neměly a my jim to tam furt vysvětlovaly, nakonec jsme se dohromady všechny učitelky domluvily a udělaly pokus,

kdy jsme vzaly kus sněhu do třídy a po roztátí jsme s dětma koukaly, co je ve sněhu za bordel. Od té doby se nám stane fakt ojediněle, že někdo sníh ochutná.“

(Smích) To je dobré! Jakou zpětnou vazbu nejčastěji získáváš od dětí nebo od rodičů při používání efektivní komunikace?

„Ono asi hodně záleží na tom, jaký děti máš ve třídě. Některý děti tě prostě ignorují, ale naopak některý děti, především předškoláci, reagují naprosto krásně. Často i vnímám, že ji někdy i používají mezi s sebou, třeba teď se mi stalo, že jedno dítě porušilo želvičkové pravidlo a jedna holčička se na něj podívala a řekla mu: „Honzo, želva!“ a on vážně zpomalil. Musím říct, že je to fakt ojedinělé, ale tak nějak tě to zahřeje u srdce, že to ty děti trochu postupně nasávají.“

A jak to vnímáš u rodičů?

„Jako ze strany rodičů jsem zatím neměla žádnou negativní zpětnou vazbu, většinou tam ani není nějaký veliký prostor pro veliký rozhovor, takže když ty rodiče vidí, že jsem na jejich straně a že to vyřešíš bez nějakých výbuchů emocí, tak je to v pohodě. Ale já jsem teda zatím nemusela řešit nic fakt negativního, tak uvidíme, jak to bude do budoucna.“

S kým se ti teda komunikuje úplně nejsnadněji?

„Asi nejvíc s dětmi, jak s nima komunikuju každý den, tak je to prostě v pohodě.“

Na jaký druh komunikaci, verbální nebo neverbální, kladeš větší důraz při komunikaci s dítětem a s rodičem?

„S rodičem používám často tu verbální komunikaci, ale u dítěte je to trochu jinak. Při komunikaci s ním mi často stačí pouze neverbální komunikace, stačí se jen podívat a navázat oční kontakt a dítě už ví, co mu chci pohledem říct.“

A ovlivňuje tě třeba ve sdělení nějaké informace neverbální komunikace, kterou vnímáš u rodiče?

„Většinou jim řeknu hned informace, který potřebuju, bez ohledu na to, jak stojí nebo jaký výraz tváře mají. Samozřejmě, když jde o nějakou závažnější informaci, tak se snažím co nejvíce se nacítit na rodiče, a když vidím, že měl asi špatný den, tak to nechám na následující den. „

Spatřuješ u sebe nějaké výzvy v efektivní komunikaci?

„Určitě bych se chtěla naučit ovládat své emoce. Často u mě vyhrají emoce nad rozumem a v některých situacích to vážně není vhodný nebo efektivní. Taky jsem si všimla, že mi nejde nepoužívat NE ve slově, řeknu třeba: „Neběhej!“, ale potom zpětně vím, že jsem mohla říct „Jdi pomaleji“, to je taková moje každodenní výzva, protože mi to vadí, že tohle používám.“

Má závěrečná otázka je ohledně toho, jestli bys doporučila svým kolegyním nebo lidem ve tvém okolí používání efektivní komunikace. Proč jo nebo proč ne?

„Určitě bych ji doporučila. Doporučila nějakou literaturu, kterou jsem četla, protože si z toho každý něco vezme, co mu je příjemné a sympatické a může jim to pomoci v každodenní praxi. Taky si i myslím, že to pomáhá v běžném životě k tomu, aby se zlepšily vztahy, takže rozhodně i lidem v okolí.“

Moc ti děkuji za odpovědi, jsem ráda, že jsem tě mohla poznat.

PŘÍLOHA č. 3

Rozhovor s Denisou

Ahoj, moc děkuji, že jsi se se mnou dneska sešla a udělala sis na mě čas!

„Ahoj, já jsem taky ráda, tvoje téma se mi fakt líbí, je to u nás denní chleba!“

To jsem moc ráda, můžeme začít?

„Za mě určitě můžeme, jen se ptej!“

Nejdřív se chci zeptat, jaké jsou tvoje pocity z praxe?

„Řekněme, že velmi kladné, až překvapivě. Je to asi tím, že jsem v soukromé školce a je to i alternativní systém.“

Můžu se zeptat jaký je to systém?

„Je to Montessori mateřská škola.“

Co ti dělá nejmenší problém během každodenní praxe?

„Ty jo! Nejvíc jsem se asi bála na komunikaci s rodiči, na to jsme teda vůbec nebyli připravený. Teď, ale ve škole, je komunikace s rodiči fakt hodně snadná. Máme takový schůzky, my tomu říkáme „ranní snídane s rodiči“, během kterých si s rodičema povídáme, co je trápí, z čeho mají radost, jaký mají nápady a hlavně my máme pouze slovní hodnocení, takže si povídáme i o dětech. Je to fajn pro posílení vztahů s rodičema a teď je to pro mě fakt nejmenší problém.“

Ty jsi se zmínila, že jsi na komunikaci s rodiči nebyla ze školy připravená, co ti během studia scházelo?

„Rozhodně mi chybělo víc praxe a zároveň praxe ve školách, ve kterých by efektivní komunikace fungovala. Byla nám nabízena praxe tam, kde to nějakým způsobem navenek fungovalo, ale nikdo se nezajímal o to, jestli učitelky, který působí ve třídě, opravdu komunikují efektivně. Občas jsem měla pocit, že je učitelka víc autoritativní nebo naopak naprosto taková až moc uňuňaná. Nikdy jsem nenašla úplněj zrajej střed a musela jsem si ho najít až po studiu sama. Nejenomže teda bylo praxe vážně málo, ale zároveň byla u učitelů, kteří nám nepředávali dobrý vzor. Často třeba vůbec

nevysvětlovali dětem proč nějaký činnosti dělají a vedou je jenom k tomu, aby slepě dělaly něco, co jim nedává smysl a dělají to jenom proto, aby se zavděčily dospělým.

Na co jsi byla naopak dobře připravená?

„No asi umím psát přípravy a měla jsem dobré základy do praxe, například z diagnostiky.“

A jaký máš názor na to, jestli tě škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace, v čem kdyžtak ano nebo v čem naopak ne?

„Ani tak ne, protože toho bylo prostě málo. Jako určitě to byl právě ten dobrý start, ale přijít do třídy jako hlavní učitelka a používat nějakou efektivní komunikaci a předávat ten dobrý vzor, na to jsem se vůbec necítila, až teď po roku a půl si dokážu představit, že jsem dostatečně vybavená nějakými vědomostmi efektivní komunikace, ale samozřejmě je ještě hodně toho, co bych měla zdokonalovat a co rozhodně zdokonalovat chci.“

I když říkáš, že moc nemáš pocit připravenosti ze školy, máš přesto nějaké dovednosti nebo poznatky z hodin, které se ti osvědčily v praxi? Kdyžtak jaké?

„Určitě jsem se už od začátku, co jsem slyšela na hodinách, snažila všechny informace využívat, ne vždycky to bylo správně, ale prostě jsem si to potřebovala vyzkoušet. Určitě se mi nejvíc osvědčily „Dvě slova“ jako například „Jirko, boty.“ Další určitě vysvětlení důvodu, proč dělat nějakou činnost. Taký každý den používám místo slova musíš, slovo potřebuješ.“

A proč si myslíš, že se ti to osvědčilo?

„No tak hlavně proto, že ty dvě slova ti ušetří tolik času a ty děti vedeš k samostatnosti a oni jsou inteligentní, když jim to jednou vysvětlíš, řekneš jim důvod, tak oni už si to potom spojí s tím, když jim řekneš dvě slova, prostě to stačí. Dalším důvodem je určitě to, jak už jsem říkala. Chci aby, nějaký činnosti dělaly proto, že v tom vidí oni smysl, ne proto, že jsem si to já vymyslela a že jsem to já řekla, to je podle mě potom úplně zbytečná činnost. No a proč používám místo slova musíš, slovo potřebuješ? Tak to je jednoduchý, když mě někdo řekne, že něco musím, tak to natruc neudělám, a to mají i

ty děti, zase je to jedno a to samý, musí vidět ten smysl proč něco mají udělat. No tak asi tak.“

Vnímáš v efektivní komunikaci nějaká negativa?

„Nemám s ní žádný problém. Podle mě je stoprocentně pozitivní, když člověk ví, jak ji používat. Jediný, co asi vnímám negativně je pohled společnosti na efektivní komunikaci. Vedu děti k diskusím už od první chvíle, co nastoupí k nám do školy. Často se tím pádem stane, že šestileté dítě dokáže v diskusi přesvědčit dospělého o svém názoru a dokáže si ho prosadit, samozřejmě zdravou formou. Tím pádem častěji vnímám ze strany společnosti různé názory, že jsou podle nich děti arogantní, nerespektující autoritu a podobně, jenom kvůli tomu, že se dokážou prosadit a říct svůj názor, ale to si myslím, že je dlouhodobý problém naší společnosti, která zatím moc nedokáže brát děti jako sobě rovné.“

Říkala jsi, že vnímáš efektivní komunikaci pozitivně, mohla bys říct, nějaká konkrétní pozitiva efektivní komunikace?

„Jako určitě ta samostatnost a nezávislost. Jsou samostatné v tom, že se obslouží a když to nejde, tak jsou prostě nezávislé na dospělým, ale jdou to zkusit s nějakým kamarádem. Když už jim pomáhám já, tak jim chci pomoci tak, aby to dokázaly samy. Ještě v tom spatřuju veliké pozitivum respekt.“

Jak přesně vnímáš ten respekt?

„Nejenom respekt ode mě jako od učitelky k nim, k jejich různým vývojovým fázím, ale zároveň jako respekt od nich ke mně a k ostatním dětem, že když s něčím potřebují pomoci, tak to řeknou hezky, jako já třeba jim. Neřeknou třeba, tak jak jsem to párkrát v jiných školkách zažila: „Obleč si boty, jinak s náma nepůjdeš ven!“, ale řeknou si třeba mezi sebou jenom „hele, boty“ nebo „ještě rukavičky“ nebo jenom „nevidím čepici“ a tak no.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu vnímáš při používání efektivní komunikace od dětí i od rodičů? Používají ji třeba děti i mezi sebou?

„Celkově jako zpětnou vazbu jak od dětí, tak od rodičů mám velmi pozitivní. Možná je to i tím, že u nás ve škole mají rodiče možnost navštěvovat různé semináře právě na téma efektivní komunikace, takže i rodinný vzor je většinou efektivní a ve škole ho mají hodně podobnej, takže je krásně vidět, jak prostředí ovlivňuje děti a následně mezi sebou děti komunikují taky efektivně.“

Jak často jsou přádané semináře pro rodiče a jaký je o ně zájem?

„Minimálně jednou za měsíc pozveme odborníka na nějaké téma nebo z řad našich kolegů, kteří se něčím zabývají do hloubky. Musím říct, že na každém semináři je fakt hodně rodičů, nedokážu říct přesně třeba procenta, ale fakt hodně a mají o to velicej zájem a semináře mají úspěch. Je to bezva. I ty rodiče mezi sebou posilují takovou komunitu.“

Vy jako pedagogové máte taky přístup na tyto semináře? Jsou vám poskytovány i další kurzy a semináře?

„Jojo, my tam chodíme skoro furt, je to fakt hodně přínosný. Jsou nám určitě nabízeny i jiné semináře a často i semináře v zahraničí, ale vzhledem k dálce a dýlce, je to většinou nevýhodný, takže jsou nám potom poskytovány webináře, kde máme zaplacený online vstup. Ve vzdělávání máme fakt velkou podporu a za mě je to super!“

Jaký typ semináře ti hodně napomohl k užívání efektivní komunikace?

„Byla jsem na dvoudenním semináři o typech osobnosti a teď vím, jak mám komunikovat nejenom s dětmi, ale i s lidmi v mém okolí. Teď máme ve třídě vyvěšený typy osobnosti, abychom si je přiřadili k dětem a uvědomovali si, jak které dítě reaguje a musím říct, že je ta komunikace teď ještě mnohem lepší než předtím! Víím, co od nich mám čekat, jak se zachovají, jaké aktivity je baví.“

Myslíš si, že máš takový možnosti právě díky tomu, že jsi v soukromé alternativní škole?

„Určitě jo, je to hlavně tím, že jsem v týhle škole. Vyhovuje mi, jak to tady máme nastavené, jak společně komunikujeme. Jsem za to fakt ráda. Mnohem víc se vkládají

peníze například právě do našeho vzdělávání než například do ročních prémieí, máme to tak nastavená a všem to vyhovuje.“

Zmínila jsi, že ti vyhovuje, jak to máte nastavené vy ve škole. Mohla bys to nějak přiblížit? Pociťuješ, že je tedy kladený důraz ze strany školky na používání efektivní komunikace, kdyžtak jaký?

„Určitě ano. Naše ředitelka se furt vzdělává v efektivní komunikaci a je to hodně znát. Nejenom že komunikuje efektivně s dětmi, ale stará se o celkovou atmosféru školy. Zajímá se o nás jako o kolegy a dokáže s námi řešit různé problémy. Nikdy jsem nezažila, že bych se s něčím nemohla svěřit nebo si dojít pro radu. Vnímám školu jako bezpečný prostředí, a hlavně si vážím toho, že to, co my předáváme dětem máme taky navzájem mezi kolegy. Máme ve škole taky psychoterapeuta, který je nejenom pro děti, ale taky pro nás jako pedagogy. Občas se stane, že zrovna přijde do třídy a stačí, že se na sebe jenom koukneme a on už ví, tak na mě jen zavolá, tak za půl hodky u mě, je to super na psychohygienu, hlavně vědět, že na to nejsem sama a že mám kolem sebe lidi, který mě prostě pomůžou. Zároveň jako pozitivní věc vnímám to, že po pěti letech má pedagog právo na takzvaný restart, během kterého pedagog jeden rok dělá nějakou kancelářskou práci a uvědomí si, zda mu práce s dětmi chybí nebo ne a tím se i zabrání v tom, aby ve škole působil učitel, kterej efektivní komunikaci nebude realizovat.“

Jaké efektivní dovednosti vidíš a slyšíš u svých kolegů?

„Je to hodně podobný, jako jsem ti říkala, že používám já, protože máme stejný kurzy, ale samozřejmě to používají vlastním osobitým způsobem. Určitě zapojují ty dvě slova, vysvětlují důvod proč, vyjadřují svoje emoce.“

Když bychom se teď zaměřily na každodenní komunikaci. Na jaký druh komunikace, verbální nebo neverbální, kladeš větší důraz nebo častěji využíváš při komunikaci, jak s dítětem, tak s rodičem a proč?

„Po roce a půl jsem se navzájem s dětmi poznala a teď už třeba stačí jenom na ně kouknout a děti už ví, co tím myslím, protože tomu předcházelo několik vysvětlování a odůvodňování, že ty děti už prostě ví. Když se to týká nějakýho problému, tak samozřejmě používám víc verbální komunikaci. Diskutuju o tom s dětmi tak dlouho, dokud nepřijdou na nějaký důvod, proč se to stalo a následně nevymyslí nějaký řešení, jak problém vyřešíme. Kdybych to ale měla shrnout, tak třeba na 80 % používám

neverbální komunikaci s dětmi. Děti mezi sebou využívají komunikaci verbální a neverbální, tak půl na půl.“

A jak to máš s rodiči?

„No tak během rána a odpoledne asi používám hlavně neverbální komunikaci. Jenom na sebe mrkneme nebo kývneme hlavou. Pro tu verbální část máme hlavně ty snídani.“

A kdybys to měla určit třeba u kolegů?

„S nima jsme přišli na to, že je nejlepší vše řešit verbálně, protože každý se tváří nějak a nikdo neví, co se mu odehrává v hlavě. Zjišťujeme, že díky verbální komunikaci napomáháme k takové naší dobré atmosféře.“

Vnímáš u sebe nějaké výzvy, co se týče efektivní komunikace?

„No, jelikož ji používají i děti, je pro mě ta největší výzva se čím dál tím víc vzdělávat, posouvat vlastní možnosti a zlepšovat svoje dovednosti“

Doporučila bys používání efektivní komunikace ostatním kolegyním nebo lidem ve svém okolí? Popřípadě proč ano nebo proč ne?

„Rozhodně bych ji doporučila, už jenom kvůli tomu, že se všechny vztahy v okolí zlepší, jsou takový zdravější.“

Moc ti děkuju za rozhovor, byl pro mě hodně zajímavý a jsem ráda, že jsem tě mohla poznat.

PŘÍLOHA č.4

Rozhovor s Andreou

Dobrý den, jsem moc ráda, že Vás poznávám.

„Dobrý den, já také.“

Můžeme začít?

„Jo, jo, jo, určitě.“

Jaké jsou Vaše pocity z praxe?

„Tak začátky byly těžší, protože vlastně když člověk jde do praxe, jako celkově do praxe, tak je to vždycky těžší, než když tam má k sobě nějakou tu učitelku, která za ty děti furt zodpovídá, radí vám, takže nebudu to říkat nějak zaobaleně. Bylo to prostě těžký. Ale postupně jsem se do toho dostala, asi je to i tím, že mám skvělou kolegyni, takže jsem se jí taky dost inspirovala. Potom jsem se do toho prostě dostala a je to skvělý.“

Co Vám dělá nejmenší problémy během každodenní praxe?

„No teď musím hodně zapřemýšlet... Bála jsem se hodně komunikace s rodiči, protože já nejsem úplně moc ukecanej člověk, ale postupně jsem časem zjistila, že mi to vůbec nedělá problém, asi je to tím, že jsem s nimi v kontaktu furt. Pak to byla určitě výtvarka, ta mi dělala fakt problém, ale postupně jsem si dělala různé šablony a teď už mi to nedělá žádný problém. Chtělo to čas, ale teď mi komunikace s rodiči a výtvarka nedělá žádný problém.“

Když se zpětně podíváte na studium. Pomohlo Vám k přípravě na praxi a kdyžtak v čem?

„Mně určitě. Já nemám střední pedagogickou školu, takže já, když jsem nastoupila, tak jsem vůbec netušila. Hodně mě motivovalo to, že jsem vždycky chtěla být učitelka ve školce a bavilo mě to. Z denního studia jsem přešla na dálkový, protože jsem už chtěla učit. Takže mi hodně studium pomohlo k tomu, abych víc dělala dramatické činnosti, a i mi to pomohlo k psaní příprav. Takže určitě mi ta škola pomohla, mně teda jo!“

Máte například i něco, co Vám během studia scházelo?

„Mně tam scházelo to, že jak jsem nebyla z oboru, tak hned v prvéku v letním semestru jsme měli souvislou praxi, ale jak jsem nic neuměla, tak jsem ani nevěděla, jak se, co má plánovat a psát, kdy a s čím mám začít. Prostě mi přišlo, že nám to pořádně nevysvětlili. My jsme měli tu průběžnou praxi a při tý jsme jenom pozorovali, ale pak jsem nevěděla v letňáku, co mám psát, jak to mám plánovat a tak no. V dalším semestrech už jsme se k tomu dostali a já už to díky škole umím, ale hned takhle na začátku to nebylo a já z toho byla zmatená.“

Když se teď zaměříme na efektivní komunikaci. Jaký máte názor na to, jestli Vás škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace?

„To určitě, paní Svobodová je na tu efektivní komunikaci fakt dobrá a hodně mi to pomohlo.“

A v čem například? Máte nějaké dovednosti nebo poznatky, které se Vám poté osvědčily v praxi?

„Tak já hodně právě používám ty dvě slova, to používám hodně a pomáhá to.“

A v čem to pomáhá, vybavíte si nějaký příklad?

„Tak pomáhá to určitě v té samoobsluze a samostatnosti. Příklad, já nevím no, tak třeba, když si při svačince děti berou pití a někdo zapomene, tak stačí říct třeba jenom: „Péťo, hrnek.“ No a Péťo se otočí a už pro něj peláší.“

Máte ještě nějaké dovednosti, které se Vám osvědčily?

„Tak třeba, když u dětí vznikne konflikt, tak je necháváme si to vyřešit mezi sebou bez naší pomoci, ale když to nejde, tak jim jen dopomáhám k tomu, aby na to přišly samy. Je to taky jak u koho, mám smíšenou třídu, takže u starších dětí je to jiný, ty mě u toho konfliktu tolik nepotřebujou, naopak ty mladší děti, u nich jsem skoro furt, ty se to teprve řešit učí.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu vnímáte při používání efektivní komunikace ze strany dětí?

„Jako asi dobrou, když si to tak vezmu, tak nikdy na mě děti nereagovaly špatně. Vždycky, když jsem jim něco řekla, tak jsme se dokázaly společně domluvit.“

A jak to vnímáte u rodičů? Jaká je nejčastější zpětná vazba od nich?

„Ta je úplně skvělá. Máme i s rodiči whatsappovou skupinu, kde jim vlastně posíláme fotky z různých akcí a vlastně tenhle způsob komunikace se jim hodně líbí a ve školce je to všechno na přátelské rovině.“

Jakou komunikaci, verbální nebo neverbální používáte při komunikaci s rodičem?

„No tak, to si musím promyslet. Jako je to různý, ale já asi hodně používám verbální. Vždycky se snažím je oslovit, protože je to takový milejší a pak třeba jenom mrknu, že vím, že tam dítě přišlo, ale fakt to je asi ta verbální komunikace.“

A jaká převládá u dětí?

„No, tak u dětí spolu taky hodně komunikujeme, jako někdy stačí jenom kouknout a ty děti už ví, ale já hodně povídám, někdy až moc.“

S kým se Vám komunikuje úplně nejsnadněji, s rodiči, s dětmi nebo s kolegyněmi?

„No asi s kolegyní a s dětmi. Jako s rodičema je to takový, že prostě co si budeme, s některýma rodičema to jde jedna báseň a s někým to jde prostě hůř, ale vždycky se domluvíme.“

Na kterou komunikaci jste byla nejlépe připravená ze školy?

„No rozhodně asi víc na komunikaci s dětma, bylo to hodně o tom, ale i jsme měli hodiny, ve kterých jsme si zkoušeli situace mezi rodičem a učitelem, tak to mi taky pomohlo, ale ve finále je to stejně reálně něco úplně jinýho. Tam se prostě zachovám podle intuice.“

Vnímáte u efektivní komunikace nějaká pozitiva a jaká?

„Jo určitě. Například u těch dvou slov, tak si tím ušetřím tolik slov a času. Taky to hodně podporuje tu samostatnost dětí. Například při tom řešení konfliktů, tak teď už tolik nemusíme být u každého konfliktu, prostě jsou samostatný.“

Vnímáte nějaká negativa efektivní komunikace?

„To si myslím, že ani ne. Já tam žádný ani negativa nevidím, když ví člověk, jak to používat, tak je to fakt ve všech směrech pozitivní.“

Mluvila jste o své kolegyni. Vidíte nebo slyšíte používat efektivní komunikaci nejenom kolegyni na třídě, ale i u jiných kolegyně?

„Jako u mojí kolegyně určitě, ta ji používá stejně jako já. U ostatních ji taky vidím, ale spíš třeba na zahradě, já se takhle moc nepodívám do jiných tříd a na práci jiných kolegyně.“

Máte nějaký příklad toho, co slyšíte nebo vidíte používat třeba na té zahradě?

„Tak tam se furt ozývají ty dvě slova, prostě je to takový nejpřirozenější pro všechny.“

Věnuje mateřská škola, ve které působíte čas a pozornost využívání efektivní komunikace s rodiči a s dětmi? Klade na to nějakým způsobem důraz, kdyžtak jakým?

„Vyloženě žádný důraz asi neklade, ale tím, že jsme skoro všechny učitelky ve škole vystudovaly budějovickou vysokou tenhle obor, tak ji tak nějak používáme prostě všechny.“

Jsou Vám nabízené semináře nebo kurzy, které jsou zaměřené na efektivní komunikaci?

„To určitě taky, my si taky hodně seminářů hledáme sami. Byla jsem na jednom semináři, kterej se zaměřoval na celkovou komunikaci a taky jsme se tam hodně bavili i o tý efektivní komunikaci.“

Vnímáte nějaké vlastní výzvy v efektivní komunikaci?

„Určitě bych chtěla přece jenom víc zapracovat na komunikaci s rodičema. My jí máme fakt dobrou, ale prostě některý rodiče třeba reagují jinak než ostatní, tak u nich si musím dávat hodně veliký pozor, abych byla třeba víc citlivá a tak. Na tom bych chtěla víc zapracovat, ale docela mi k tomu pomáhá moje magisterské studium, teď tam máme právě předmět komunikace s rodiči, takže už na svojí výzvě pracuju.“

Má závěrečná otázka je, zda byste doporučila používání efektivní komunikace dalším kolegům a lidem ve svém okolí? Proč ano nebo proč ne?

„Já bych ho určitě doporučila, fakt se mi to potvrdilo v praxi, že takhle komunikace založená na respektu k druhým je klíčem k lepším vztahům. I mně se zlepšila díky tomu komunikace v osobním životě, takže rozhodně jo!“

Moc Vám děkuji za rozhovor a za Váš čas, mějte se hezky, neshledanou.

PŘÍLOHA č. 5

Rozhovor s Hanou

Ahoj, moc děkuju, že ses se mnou ještě takhle večer sešla.

„Nemáš vůbec zač, sama si pamatuju na to, jak jsem dělala rozhovory já.“ (smích)

Můžeme začít? (smích)

„Určitě ano.“

Má první otázka se týká praxe. Jaké jsou tvé pocity?

„Jako asi bych na začátek shrnula, že jsem v té práci s dětmi fakt šťastná a že mě ta práce fakt naplňuje, samozřejmě jsou tam někdy takový výkyvy, ale většinou to způsobují dospělí a ne děti, takže mě to usvědčuje v tom, že tam rozhodně chci zůstat. Líbí se mi, že i když se snažíme nejvíc dávat těm dětem my, že vlastně nejvíc toho oni dávají nám. Spíš se já podílím na vývoji jejich osobnosti, a to se mi líbí.“

Co ti dělá nejmenší problém během každodenní praxe?

„Asi ty přípravy. Ve škole jsem vždycky musela mít perfektní přípravu a teď cokoliv vlastně dělám, tak v tom najdu přesně to, co mám s dětmi rozvíjet. Taky se mi teď líbí, když jsem tam jenom děti a já se těm dětem můžu naprosto otevřít.“

Pomohlo ti studium k přípravě na praxi?

„Rozhodně mi nejvíc pomohla ta praxe během školy. Bylo jí docela dost. Celkově si i myslím, že ta škola tě dostatečně připraví, jen je otázkou, jestli ten člověk chce.“

Chybělo ti naopak něco během studia?

„Asi si na nic nevzpomenu. Spíš tam byl ten problém, že jsem v tom já v tu chvíli neviděla tu důležitost. Že jsem třeba ze začátku měla problém pochopit v práci evaluaci, ale když se zpětně podívám na to studium, tak nám to tam dostatečně vysvětlovali, jen já jsem to prostě nevnímala.“

Jaký máš názor na to, zda tě studium dostatečně připravilo a vybavilo poznatky o efektivní komunikaci?

„Rozhodně jsem si hodně krát vzpomněla na to, že nás to učili, například na já výrok, já potřebuju, vím, že jsem si o tom říkala, co je to za blbost, ale teď to naopak používám.“

Jaké další dovednosti získané ze školy se ti osvědčily v praxi?

„My s kolegyní často používáme třeba ty dvě slova, to se nám fakt osvědčilo a funguje to. Taky takový to, že popíšu to, co vidím. Že to třeba nesvedu na něj, že třeba neřeknu: „Ty tady křičíš jako pelikán!“, ale řeknu třeba jenom: „Slyším, že je tady nějaký ruch.“ To ty děti pochopí.“

Jak postupuješ například při řešení konfliktu, který nastane třeba u dětí při hraní?

„My jsme se s kolegyní docela shodly v postupech, takže většinou je necháváme, aby si ten konflikt vyřešily mezi sebou. Ale někdy to moc nejde, protože máme dvouletý a tříletý děti, tak tam převládne jejich chování. Často teda asistujeme, ptáme se, co se stalo, co se komu nelíbí a jak by se to dalo vyřešit. Taky se hodně snažíme nenegovat a místo toho to prostě popíšeme jinak.“

Vnímáš nějaká negativa efektivní komunikace

„Jako já nevím, co je taková normální efektivní komunikace. Občas se to prostě nedá použít vždycky, někdy prostě není prostor pro využití efektivní komunikace. Třeba, když někde jdeme, musíš hlídat tolik dětí a teď vidíš, že jedno dítě bouchlo druhý, tak já se prostě zachovám intuitivně, nemůžu si k tomu dítěti kleknout a ptát se ho na to, proč to udělal, jak se cítil, co by měl udělat dál. Na to prostě v té situaci není prostor. Jasně, pokud se to stane ve třídě, kde si děti hrají, nehrozí tam žádné nebezpečí pro ostatní, tak tam ten prostor je a tam to udělám prostě jinak.“

Jaká naopak spatřuješ pozitiva efektivní komunikace?

„Rozhodně míň křičíme. Míň zvyšujeme hlas, což mi přijde fajn. Taky se to odvíjí od toho, jak se ty děti chovají k nám, aniž by o tom věděly.“

Můžeš říct nějaký příklad?

„Tak kolikrát, když si děti hrajou, tak právě ty děti, který jsou vývojově trochu vejš než ostatní, si uvědomují, co říkají. Tak se častokrát stává, že třeba holčička říká: „Já potřebuju to autíčko, protože ...“ a teď povídá, povídá a vysvětlí to tomu dítěti a nezačne na něj hned křičet: „To je moje autíčko a já jsem ho měla první.“ a vlastně to říká úplně jinak, a to druhé dítě na ni jen kouká a zkouší to taky pochopit, co se vlastně stalo. Kdyby na něj hned zakřičela, tak k nám přiběhnou oba dva s brekem. Často ty děti to používají, nevím, jestli to nazývat efektivní komunikace, ale rozhodně je to další krůček k ní.“

A myslíš si, že to ty děti používají mezi sebou díky tomu, že to používáte vy ve třídě?

„Rozhodně si myslím, že to tomu pomůže. Záleží taky na tom, co mají doma. Já jsem toho názoru, že nejvíc toho nasají doma, potom taky náš vztah s kolegyní a jak mluvíme my s nima.“

Kdybychom se zaměřily na mateřskou školu. Vnímáš i u ostatních kolegyň, že využívají efektivní komunikaci?

„No asi jak kdo. Moje kolegyně ano, ale já jsem moc nebyla na náslechách v jiných třídách, ale vídáme se na zahradě, tak spíš jsou k tomu hledat jiné způsoby komunikace mladší kolegyně. Ty starší už moc nechtějí měnit to, co jim „funguje“ několik let.“

Jakou pozornost a čas věnuje mateřská škola komunikaci s rodiči a s dětmi. Klade na používání efektivní komunikace důraz?

„Na tu komunikaci s rodiči jo, na tu komunikaci s dětmi moc ne. Tam se asi počítá s tím, asi to teď řeknu blbě, ale že když si dítě nestěžuje nebo není nějak psychicky týraný, tak ta učitelka podle školy reaguje dobře. Ale na komunikaci s rodiči ta ředitelka klade veliký důraz. Hodně si na poradách o tom dost povídáme. Klade důraz na to, abychom nepřestali myslet na ty rodiče, jak se asi cítí.“

Takže vám například nabízí nějaký způsob, jak s rodiči něco řešit?

„Jojo, přesně tak. Většinou je to tak, že se nás zeptá, jestli je něco, s čím chceme poradit. Já teď konkrétně moc nechci uvádět přímo ten problém, kvůli rodičům.“

Jo to chápu. Jsou vám jako pedagogům nabízené nějaké kurzy nebo semináře zaměřené na efektivní komunikaci?

„Jo to jsou. Máme hodně seminářů nebo kurzů, nevím, jestli přímo na efektivní komunikaci, ale my jako učitelé se musíme minimálně dvakrát do roka zapojit do nějakýho semináře. Já mám zrovna na starost shánění seminářů a webinářů, takže je potom rozposílám ostatním učitelům.“

Měla bys zájem o nějaký kurz, který by se zaměřoval na efektivní komunikaci?

„Jako šla bych tam, ale víc mě zajímají jiný. Mně efektivní komunikace přijde fajn, ale víc bych se zaměřila na něco jiného, ono to teda s tím hodně souvisí. Ted' jsem zrovna našla seminář o trestech a odměnách a jak na to, tak na to rozhodně chci jít.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu dostáváš při používání efektivní komunikace ze strany rodičů a ze strany dětí?

„Já jsem zatím nezažila žádný konflikt s rodičema, takže jsem neměla negativní zpětnou vazbu. Naopak většinou se mi vrací rodiče z jiných tříd, že by byli rádi, kdyby se mohlo jejich dítě vrátit zpátky k nám. Ted' jsme třeba udělali whatsappovou skupinu s rodičema, kde společně komunikujeme a posíláme jim tam fotky. Rodiče se nám skrz to i omlouvají, že třeba jejich dítě neprijde, tak je to takový fajn. Ted' nedávno si tam i domlouvaly maminky, že půjdou po školce společně s dětma na hřiště, tak jsem si říkala, že je dobré, že jsme jim k tomu možná i napomohli, že se jim tam takhle vytváří i skupinky. Je to prostě takový rodinný. U dětí jsem říkala, že to používají i mezi sebou, takže to vnímám, jakou hodně velkou dobrou zpětnou vazbu.“

S kým se ti nejsnadněji komunikuje?

„S dětmi. (smích) Rozhodně s dětmi, nikdy se nestane, že by děti měly nějakou špatnou reakci. I když ji mají, tak to není přímo na tebe jako na tvoji osobnost, ale prostě se jim něco nelíbí v okolí nebo se necítí dobře. Vždycky mi přišla komunikace s dítětem snazší než s dospělým. Dospělý řeší kraviny. (smích)

Na jakou komunikaci jsi byla nejlépe připravená ze školy?

„No asi na všechno stejně, a ne úplně dostatečně. To je ale trochu pochopitelný, protože to ani nejde. Víím, že nás učili, jak komunikovat s rodiči, že ne všechno mu můžeme říct, protože to taky vnímá úplně jinak. U dětí nás učili, že na něj musíme mluvit tak, aby to pochopilo. Myslím si, že jsme na všechno byli v základu připravený, abychom to potom mohli vyzkoušet v praxi. (smích)

Jakou komunikaci, verbální nebo neverbální, využíváš častěji při komunikaci s dítětem a jak to máš naopak s rodičem?

„Myslím si, že víc využívám verbální a ráda bych víc využívala právě tu neverbální. To se kolikrát přistihneme s kolegyní, že bychom mohly míň mluvit. Kolikrát říkáme ve větách věci, a pak nám dojde, že to to dítě za první vůbec třeba neposlouchá a za druhý, že to nepochopí, takže kolikrát se zastavíme, řekneme si nádech výdech a jedeme dál. Ale jako je to čím dál tím lepší. U rodičů převažuje právě ta verbální komunikace.“

Spatřuješ nějaké výzvy v efektivní komunikaci?

„Jako určitě by bylo fajn, to víc používat. Myslím si, že je to taková naše vnitřní výzva, efektivní komunikaci používat. Jako výzvu bych chtěla třeba celý den mlčet, ale to je jen takový vtip. (smích)

Na závěr bych se chtěla zeptat, jestli bys doporučila používání efektivní komunikace ostatním kolegům nebo lidem ve tvém okolí a proč?

„Asi bych ji doporučila celkově lidem ve svém okolí, protože je to fajn přístup, který je vůči druhému respektující a nikdo není ten, co prohraje.“

Dobře. Moc ti děkuju za tvůj čas a za tvé odpovědi. Měj se hezky.

PŘÍLOHA č. 6

Rozhovor s učitelkou Ivanou

Ahoj, děkuji, že jsi si udělala čas a sešla jsi se se mnou.

„To zatím neděkuj, nevím, jestli ti nějak pomůžu.“ (smích)

Já myslím, že určitě! Můžeme se do toho pustit?

„Jasně!“

Jaké jsou tvé pocity z praxe?

„No já z toho mám dobrý pocity, ale já jsem nakonec šla do jinýho typu. Jsem v soukromý školce, nejsem ve státní. Jsou tam hodně děti se specifickými rysy. Máme tam děti s autismem s ADHD, ale nemáme k nim asistenty, taky je to docela náročný. Zároveň tam máme i dvouletáky, ale jako baví mě to, jsme malinká školka, ve třídě mám kolem 16 dětí, takže je to takový rodinnější, ale je to určitě náročnější než praxe ve škole.“

Co ti dělá během každodenní praxe nejmenší problém?

„No, co si myslím, co mi přijde náročný je to, že musíš být furt odborník, i když jsou ve školce hodně náročný situace, tak musíš být profesionální. Teď se mi stalo, že mělo dítě záchvat vzteku v šatně a ostatní děti už byly oblečené, ale to jedno dítě se mi tam válelo po zemi, křičelo a já v té chvíli byla už docela zoufalá, ale furt jsem si musela udržet tu profesionalitu a nechat ho si projít tím záchvatem, ale to jsou prostě náročný chvíle. Ale jinak věci, kterých jsem se bála, jako například příprav nebo komunikace s rodičema, tak to jsou věci, který mi teď přijdou jako naprostý maličkosti, protože to se většinou vyřeší, ani kolikrát nevíš jak. Ono teda záleží na tom, jaká je ta školka, my máme hodně pravidel a dodržujeme je, jak my jako učitelé, tak i děti. Naopak jsem vůbec během studia nepřemýšlela právě nad komunikací s dětma se specifickými poruchami chování a teď mi to dělá trochu problém.“

Když si vzpomeneš na studium na vysoké, přijde ti, že ti škola pomohla k přípravě na praxi? Na co jsi byla dobře připravená?

„Já si myslím, že jo. Já jsem teda kvůli covidu moc na praxi během školy nebyla, ale já mám pedák střední, takže jsem měla dost praxe už odsud a potom jsem si to hezky mohla aspoň představovat, co jsem zažila a co mi potom říkali na vysoký. Ale rozhodně tě ta vysoká připraví a fakt jsou situace, kdy dokážu z pozorování něco usoudit, mám i velký zásobník her. Hlavně mi přijde, že mám velkou výhodu při komunikaci s rodičema, že nás k tomu ta vysoká vedla a teď to využívám.“

Máš nějaký konkrétní příklad?

„No teď si asi na něco konkrétního nevzpomenu, ale rozhodně je to takový to, že jim dáš najevo, že jsi s nima a že jejich pocitům rozumíš. Dřív bych to asi bez vysoký dělala jinak.“

Máš naopak něco, co ti na vysoké scházelo?

„Já jsem to měla ztížený tím covidem, takže určitě bych chtěla víc praxe, ale to se prostě nemohlo. Co si myslím, že by bylo fajn, by bylo to, že my se během studia učíme teoreticky o různých poruchách, ale vůbec tam nemáme žádnou zkušenost z praxe. Postupně zjišťuju, že je sice hezký, že vím, jaký projevy má dítě s ADHD, ale v praxi vůbec nevím, jak s ním mám komunikovat. To mě určitě chybí a byla bych vděčná, kdyby fakulta poskytovala studentům praxe s těmito dětmi.“

A jaký máš názor na to, jestli tě vysoká škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace? V čem ano a v čem naopak ne?

„Jako určitě mě něčím vybavila, protože mi to v praxi nedělá problém. Myslím si, že všechny předměty, který na vysoký jsou, tak ti předávají hodně zkušeností, a i si pamatuju, že jsme si zkoušeli různé situace, který teď třeba využívám v praxi. Hodně to vnímám právě u komunikace s těma rodičema. Naopak v čem ne, tak to je přesně ta komunikace s dětma s nějakým „problémem“, na tu jsem připravená fakt nebyla.“

Zmínila jsi se o situacích, které jste si ve škole zkoušeli a ty je teď využíváš v praxi. Jaké dovednosti nebo poznatky z těchto situací se ti osvědčily v praxi?

„Třeba často používám možnost výběru, Třeba u toho oblékání často řeším, že se děti nechťejí oblékat. Tak vím, že mi strašně pomáhá místo toho, abych mu řekla, ať si obleče tu bundu, mu dám na výběr, třeba: „Chceš abych ti s tím pomohla nebo to zvládneš sám?“ nebo „Co si oblečeš, bundu nebo boty?“ Oni si to můžou rozhodnout samy a jsou spokojený. Taky jsem zjistila, že je lepší, když třeba dítě brečí, tak mu neříkat: „Nebřeč!“ Místo toho se ho prostě zeptám, co ho trápí, co by mu pomohlo k tomu, aby se cítilo líp. Celkově to NE ve slově není dobrý, místo třeba toho, abych na dítě zavolala, aby neběhal, ho třeba odkážu na naše pravidla a ono už prostě ví. Děti jsou inteligentní, jen mám pocit, že na to často dospělí zapomínají.“

Spatřuješ nějaká negativa efektivní komunikace?

„Určitě je to to, že nejde použít vždycky, je to pro mě něco, co neznám od dětství, takže se to trochu musím učit a prostě někdy převládne moje automatická reakce nad tím, že bych měla využívat efektivní komunikaci. Taky si moc nedokážu představit, že by se daly všechny techniky použít vždycky a s kýmkoliv. Celkově je to ale hlavně asi to, že se to člověk musí naučit používat a nejde to ze dne na den, ale podle mě je to na několik měsíců, možná i let.“

Vnímáš naopak nějaká pozitiva efektivní komunikace?

„No tak to je jasný! Určitě je to čas, jo rozhodně je to čas. Tolik času a slov si tím ušetříš. Když ta komunikace funguje, tak jak fungovat má, tak je to pro tebe, jako pro učitelku hrozná úleva. Celkově se mi prostě líbí ten přístup, je to podle mě nejpříjemnější způsob komunikace pro obě dvě strany.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu získáváš při používání efektivní komunikace ze strany rodičů a ze strany dětí?

„Tak většinou je to fakt pozitivní. U dětí je to takový, že ji používám, ale děti si na ni musely docela zvyknout. Třeba jsem na začátku používala dvě slova a děti na ně ještě moc nereagovaly, takže tomu předcházelo vysvětlování. Prostě nemůžu čekat, že když

jsem ji začala používat, tak že děti budou hned krásně reagovat. Rozhodně to potřebuje svůj čas a každý den se nám ta komunikace zlepšuje a zlepšuje. U rodičů jsem osobně nikdy žádnou špatnou reakci neměla, ale na druhou stranu jsem nikdy nebyla v situaci, kdy bych musela řešit něco fakt nepříjemného.“

Používají efektivní komunikaci i děti mezi sebou? Máš nějaký příklad?

„Asi jak kdy, někdy vnímám, že si dokážou vyjádřit svoje pocity, třeba teď jsme malovaly a jeden klouček si chtěl namalovat pořádný velký auto, ale zrovna všechny štětce u červené barvy byly zabraný, tak přišel k druhému kloučkovi a říká mu: „Hele Pepčo, já chci nakreslit velký červený auto, bude mít velký kola víš, mám ho doma, tak bych teď potřeboval ten štětec, co máš v ruce.“ Je to asi jenom krůček, ale i to, že dokázal popsat to, co potřebuje, bylo pěkný. Ale taky hodně záleží na tom, z jaký rodiny dítě pochází a jaká komunikace je v rodině. Častěji spíš převládá dětská upřímnost.“

S kým se ti komunikuje nejsnadněji?

„Asi nejsnadněji se mi komunikuje s dětma, vždycky mi to bylo víc přirozený, protože jsem s nima každý den.“

A na kterou komunikaci jsi byla lépe připravená ze školy?

„No nejlíp asi na komunikaci s dítětem, i je to takový nejvíc logický.“

Na jaký druh komunikace, verbální nebo neverbální, kladeš větší důraz při komunikaci s dítětem a jaký při komunikaci s rodičem? A proč si myslíš, že to tak je?

„U komunikace jak s rodičem, tak s dětmi převažuje verbální. U dětí je to ještě trochu odlišný tím, že dokážeme na sebe reagovat pouze výrazem obličeje, na to děti většinou nejlíp reagují. Například když něco udělají, co není v souladu s pravidly, tak se na mě automaticky podívají a stačí jen oční kontakt a oba víme, že se to nemá dělat a já vím, že si to dítě uvědomuje.“

Zmínila jsi, že působíš v soukromé školce. Věnuje mateřská škola určitou pozornost komunikaci s rodiči a s dětmi? Klade nějaký důraz na používání efektivní komunikace?

„Naše škola na komunikaci jako takovou klade velicej důraz. Snažíme se o co nejlepší a nejčastější kontakt s rodičema, například každý den posíláme do skupiny, kterou máme

s rodičema, fotky a popis, co jsme za celý den zvládli, u čeho jsme se například zasmáli. Myslím si, že právě to přispívá k dobrým vztahům. K dětem přistupujeme asi každá nějak individuálně a hlavně tak, aby se ty děti k nám těšily.“

Nabízí ti škola nějaké kurzy nebo semináře zaměřené na efektivní komunikaci a kdyžtak jaké?

„Jo jsou. Škola nám nabízí hodně seminářů nejenom ty, který se týkají efektivní komunikace, ale i jiný. Já jsem teď třeba byla na dvoudenním kurzu, ve kterým jsme se mimo jiné věnovali právě efektivní komunikaci.“

Využívají efektivní komunikaci tvoji kolegové? Jaké dovednosti u nich slyšíš nebo vidíš?

„No asi jak kdo, každá učitelka si vede svojí třídu jiným způsobem. U ředitelky vnímám, že efektivní komunikaci používá docela často.“

Máš nějaký konkrétní příklad?

„No tak už jenom to, že se nás ptá jak se cítíme, jestli není něco, s čím by nám mohla pomoci, taky je vidět, že dokáže ona sama vyjádřit svoje emoce a potřeby.“

Spatřuješ u sebe nějaké výzvy v efektivní komunikaci?

„Momentálně asi jako největší výzvu vnímám, při komunikaci s těmi problémovějšími dětmi. Musím se hodně zaměřovat na to, abych si udržela profesionalitu a aby mě nepřemohly emoce, zároveň každý den zkouším nějaký nový techniky nebo spíš postupy, který by v určitých situacích nejlíp fungovaly.“

Jaké postupy máš už vyzkoušené?

„No tak je to rozhodně to, že musím tomu dítěti dát čas, aby si prožil to, co aktuálně vnímá za hodně důležitý. Pak se ho furt ptát na to, co cítí, proč ho to naštvalo, co ten záchvat prostě způsobilo. Hodně s nima mluvím, když to jde a ten prostor na to mám.“

A doporučila bys používání efektivní komunikace i ostatním kolegům nebo i lidem ve tvém okolí?

„Já si myslím, že určitě jo.“

A proč?

„Myslím si, že je důležitý používat efektivní komunikaci. Za prvé to ulehčuje práci, další proč, je rozhodně to, že to přispívá k celkové atmosféře třídy, je pak taková přátelštější a klidná.“

Moc ti děkuju za všechny tvé odpovědi, ráda jsem tě poznala.

PŘÍLOHA č. 7

Rozhovor s učitelkou Radkou

Dobrý den, moc děkuji, že jste se se mnou setkala.

„Dobrý den, no nemáte vůbec zač.“

Můžeme začít?

„Ano, jsem připravená!“ (smích)

Na začátek jsem se chtěla zeptat, jaké jsou vaše pocity z praxe?

„Na začátku jsem pracovala jen na částečný úvazek, takže jsem jenom vykrývala hodiny, takže to pro mě byl asi ten nejlepší začátek, protože jsem nic nemusela řešit a jen jsem pozorovala, jak všechno funguje. Teď od září už pracuju na plný úvazek a mám svoji třídu a je to fakt naplňující práce.“

Co Vám dělá nejmenší problémy během každodenní praxe?

„Určitě je to to, že už si můžu vést svoji třídu sama a vůbec nepřemýšlím nad přípravou. Ať mám jakoukoliv přípravu, tak prostě reaguju na situaci, která zrovna nastane a když vidím, že děti baví nějaká hra nebo ji samy i navrhnou, tak to prostě změním. To jsem během studia neuměla, striktně jsem se držela toho, co jsem měla napsaný. Teď je to fakt jinak. Teď hodně improvizuju a musím říct, že mě to i baví. Je to asi i tím, že už na mě nikdo nekouká a nikdo mě nehodnotí, to je fakt jiný než na praxích během školy. Dřív jsem třeba neměla ráda hudebku, protože jsem se prostě styděla, ale teď jak jsem sama s dětma, tak zpíváme skoro furt. Je to prostě jiný.“

Pomohlo Vám studium v něčem k přípravě na praxi?

„Asi jsou to paradoxně nejvíc věci, kterým jsem se během studia smála a říkala jsem si, že je to prostě nepoužitelný. Hodně používám různé hry na improvizaci, často se s dětma nasmějeme při hraní pantomimy. Určitě mi hodně pomohly i rozbor praxe. Vzala jsem si z nich mnohem víc, než jsme si myslela.“

Máte naopak něco, co Vám během studia scházelo?

„No mě asi nejvíc chyběla práce s papírama. V životě jsem neviděla, jak se vyplňuje hodnotící list k diagnostice a absolutně jsem netušila, jak se zapisuje do třídnice. Asi bych si potřebovala zkusit zapisovat do nějaké univerzální třídnice. Co je třeba důležitý z příprav, co mám napsat do třídnice. Asi nás s tím měli seznámit na praxích, ale nikdy jsem seznámená nebyla.“

Co se týče té efektivní komunikace. Myslíte si, že Vás škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace? V čem například ano a v čem ne?

„Jo, myslím si, že jo. Myslím si, že po komunikační stránce jsme byli fakt dobře připravený. Nejenom co se týče nějaký hlasový hygieny, ale i právě po stránce efektivní komunikace. Nejenom z těch předmětů, ale i z pohledu toho, že na vysoký je to už všechno na nás, kdy my musíme komunikovat s učitelem, takže určitě už nějaká úroveň komunikace začíná právě v běžném životě. Ta efektivní, já jsem ji třeba vůbec do té doby, než jsem přišla na vysokou neznala, takže mě hodně naučila, ale můžu říct, že se strašně těžko, když ji nepoužíváme celý život, do té běžný řeči dostává. Jako strašně se mi ten způsob líbí, jak to funguje, jak ty rodiče nebo učitelé můžou komunikovat, ale když nejsme zvyklí s tím pracovat, tak se mi nějaký fráze hrozně těžko dostávají do svojí komunikace.“

A jaké dovednosti nebo právě ty fráze využíváte díky studiu na Jihočeské? Jaké se Vám osvědčili v praxi?

„Určitě se snažím využívat například popis a konstatování, že něco vidím, že se třeba rozlila polívka. Pak se taky snažím využívat ty dvě slova, je to pro mě asi nejběžnější a nejlíp se mi to využívá, například máme ve školce pravidlo, že když někdo něco rozleje, tak si dojde pro hadr a utře si to, tak teď mi už stačí říct třeba: „Aničko, hadr.“ Oni už ví a automaticky si pro to dojdou. Pak se mi líbí dávat dítěti možnost volby, aby si mohlo vybrat a rozhodnout se samo. No a asi úplně nejčastěji se ptám na otázky „Co s tím uděláme?“ a „Jaký na to máš názor ty?“

Vnímáte nějaké negativa efektivní komunikace?

„Asi jediný, co vidím jako negativum je to, že mě to hrozně svazuje. Jsem zvyklá určitým způsobem s dětmi mluvit a potom si vzpomenu, že existuje něco jako efektivní komunikace a vím, že je to lepší způsob, než kterým mluvím já, tak mám pocit, že mluvím špatně. Ale co se týče efektivní komunikace jako takový, tak si nemyslím, že má nějaký negativum.“

A jaká spatřujete naopak teda ty pozitiva efektivní komunikace?

„No, určitě je to ten celkový přístup, to že se navzájem respektujeme, a hlavně i to, že u dětí posilujeme samostatnost. Myslím si, že kdyby tímhle způsobem mluvili všichni, tak jsou děti tak tisíckrát samostatnější a my máme o polovinu méně práce. (Smích)“

Kdybychom se teď zaměřili na Vaše pracoviště. Věnuje mateřská škola pozornost komunikaci jak s dětmi, ale i s rodiči? Jaký je na to kladený důraz?

„Moc takovej pocit nemám. Působím ve škole, kde jsou většinou starší učitelky a pojem efektivní komunikace, tam skoro nikdo nezná, i když spoustu metod a jazykových dovedností hodně používají, ale asi prostě neví, že se to jmenuje efektivní komunikace.“

Máte nějaký příklad, ve kterém jste například slyšela nebo viděla používat efektivní komunikaci u svých kolegyně?

„No tak je to většinou při pobytu venku, když se třeba vyskytne nějaký konflikt. Tam můžu vidět a slyšet, jak to učitelky řeší a často jim právě nechávají prostor pro vlastní samostatnost, nechají je to vyřešit, přijít na to, jak to vyřešit, jak to urovnat. A určitě používají ty dvě slova, třeba zavolají jenom: „Martí, tkanička.“ Jak jsem říkala, oni neví, že je to efektivní komunikace, ale já to tam vidím.“

Jsou Vám nabízené nějaké semináře nebo kurzy zaměřené na efektivní komunikaci?

„Jako semináře nabízený máme, ale nejsou přímo zaměřené na efektivní komunikaci.“

A měla byste zájem o nějaký takový seminář nebo kurz? Co by Vás třeba zajímalo z oblasti té efektivní komunikace?

„Určitě bych něco takovýho chtěla. Podle mě by to mohl být znovu nějaký základ, kterej jsem měla na vysoký. Ono by to nebylo na škodu si zopakovat základní fráze a třeba i získat nějaké nové zkušenosti od odborníka.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu vnímáte při používání efektivní komunikace ze strany dětí, ale i ze strany rodičů?

„První měsíce musím říct, že ne, že bychom si s dětma nerozuměli, ale děti si zvykaly na to, jakým způsobem s nimi komunikuju. Naštěstí jsme se s kolegyní naladily na stejný způsob komunikace. Ale ze začátku to pro děti bylo těžký se s tím sžít, ale teď už to je bez problému. S rodičema jsem neměla ještě větší příležitost s nimi komunikovat, ale když komunikujeme, tak je to většinou taky v pohodě. Jako rodiče byli seznámení s efektivní komunikací doma, protože děti samozřejmě řeknou všechno, často jsem slýchala, že doma děti říkají, že paní učitelka by to řekla ale takhle, vysvětlila by mi to, protože je to tak lepší, víc tomu rozumím. Takže jsem se potom s rodičema bavila a doporučila jsem jim nějakou literaturu, kterou jsem četla já. Myslím si, že je to taky tím, jaké děti jsou zrovna ve třídě, já musím říct, že teď už žádný problém nemám.“

S kým se Vám komunikuje nejsnadněji, s dětmi, rodiči nebo s kolegy? A proč si myslíte, že to tak máte?

„Musím říct, že na začátku jsem měla hrozný strach z komunikace s rodiči, myslím si, že to bylo i tím, že jsem byla mladá. Možná jsem se cítila i trochu trapně, protože tam jsou rodiče, kteří jsou třeba jen o dva roky straší než já a už mi dávají svoje dítě do třídy a já jsem si nedokázala představit, jak jim někdy budu říkat, co by bylo třeba dobré procvičit nebo tak. Toho jsem se prostě bála. Postupně jsem pracovala na mojí sebedůvěře, prostě si teď už víc věřím a nemám s tím takovej problém. Takže teď jsem vlastně naznačila, že nejsnadnější komunikace je pro mě s dětma, jsou se mnou každý den a bez komunikace to nejde, ani už nad tím tolik nepřemýšlím.“

Na kterou komunikaci jste byla podle Vás nejlépe připravená ze školy?

No asi na tu komunikaci s dětma. Je to prostě bezstarostný. No a asi nejmíň jsem byla připravená na tu komunikaci s rodičem a s kolegy. U kolegyň je to trochu jiný, já jsem si s kolegyní na třídě sedla, takže tam jsem nikdy nemusela nic řešit a s ostatními kolegyněmi se vždycky nějak domluvím.“

Jaká komunikace, teď myslím verbální nebo neverbální, u Vás převládá při komunikaci s dítětem a jaká při komunikaci s rodičem a proč?

„U rozhovorů s rodičem to mám asi tak, že nejvíc používám neverbální komunikaci. Často si totiž nemáme ani čas říct nějakou větu a tak stačí, že jenom kývnu na pozdrav a ujistím se pohledem, že je všechno v pořádku. Naopak rodiče komunikují skoro pořád verbálně, ráno mě pozdraví, většinou řeknou, jestli jde dítě po o nebo ne a pak zase pozdraví při odchodu. U dětí je to zase naopak, tam většinou používám verbální komunikaci, předávám jim nějaký informace a většinou je to slovně.“

Spatřujete u sebe nějaké výzvy v efektivní komunikaci?

„Tak každý den se snažím mluvit efektivní komunikací, už jenom to je pro mě výzva. Zároveň se často u sebe přistihnu, že chci nějakou frázi efektivní komunikace vložit do situace a pak to vyzní hrozně strojeně, tak toho se chci vyvarovat. Nebo taky často použiju efektivní komunikaci a pak to nějakou větou úplně zabiju.“

Máte nějaký konkrétní příklad, kdy se Vám to třeba stalo?

„Jo to vím naprosto přesně. S dětma jsme malovali obrázek a jedno dítě převrhlo misku s vodou a polilo obrázky, já jsem se na něj podívala a v klidu jsem se zeptala, co s tím teď uděláme. Dítě mi odpovědělo: „No tak já dojdu pro hadr a prostě to tu utřu.“ Bylo to hezké, samo to vyhodnotilo a já jsem z toho měla chvíli radost, než mi došlo, že se fakt všechny výkresy polily. Tak jsem hned za tím řekla: „No jo, ale tak honem, honem, šup, ať to je uklizené, vždyť jsi to celé zničil.“ No a tím jsem naprosto ztroskotala. A do teď je mi to líto, takže tohle bych taky chtěla změnit. To je moje velká výzva. Ale výzva je pro mě i to, si to uvědomit, protože díky tomu se můžu zlepšovat.“

Má závěrečná otázka je, zda byste doporučila efektivní komunikaci ostatním kolegům a kolegyním? A proč?

„Určitě ano. Tak jak už jsem říkala, já jsem odkazovala třeba rodiče na literaturu, a to samý dělám i u svojí kolegyně na třídě. Ostatním bych to rozhodně taky doporučila, protože si myslím, že je to dobrý způsob nejenom pro komunikaci s dětma, ale i pro komunikaci v běžném životě, vede ke kvalitnějším vztahům.“

Dobře. Děkuji Vám moc za Váš čas, mějte se hezky.

PŘÍLOHA č. 8

Rozhovor s učitelkou Zuzanou

Ahoj, jsem ráda, že jsi se se mnou dneska sešla!

„Ahoj, nemáš vůbec zač. Snad ti nějak pomůžu.“

Určitě ano! Můžeme začít?

„Za mě určitě jo.“

Tak úplně na začátek jsem se tě chtěla zeptat, jaké jsou tvoje pocity z praxe?

„No byla jsem hodně rozčarovaná, když jsem nastoupila. V tom množství dětí se nedá úplně efektivní komunikace dělat, když jsem ji chtěla aplikovat, tak mi děti úplně nefungovaly a plus ty učitelky, který jsem měla na třídě, tak ji nepoužívaly, takže děti na ni vůbec nereagovaly příliš, spíš na to zvýšení hlasu. Dneska si myslím, že jsem už úplně jinde, že už s dětma umím komunikovat, je to asi i tím, že mám jako svou kolegyni mladou holku, která efektivní komunikaci jede víc než já.“

A co ti naopak vůbec nedělá nebo nedělalo problém, když jsi nastoupila do praxe?

„No to si myslím, že byla právě ta komunikace s dětma jako taková. Ta domluva s nima, přirozeně jsem si s nima rozuměla.“

Když si vzpomeneš na studium na škole, pomohlo ti k přípravě na praxi a v čem?

„Přišlo mi, že to bylo především hlavně zaměřené na tu komunikaci. Už to bylo pro učitelky, které byly z praxe nebo měly vystudovaný pedák střední. Já bych teď osobně chtěla víc povinných předmětů zaměřených na výtvarku.“

Jaký máš názor na to, zda tě škola dostatečně vybavila vědomostmi profesní komunikace. V čem ano, v čem ne?

„Já si osobně myslím, že určitě jo. Základní informace a různý způsoby, jak komunikovat, který jsem díky tomu získala, používám do teď.“

Když jsi říkala, že to studium bylo zaměřené hlavně na tu komunikaci, používáš nějaké dovednosti nebo techniky, které jsi získala během studia?

„Myslím si, že jo. Já jsem tou dobou měla tříletou dceru, a i z toho důvodu, jsem tu školu chtěla studovat. Nechtěla jsem s dcerou komunikovat tak, jak se mnou komunikovali například moji rodiče, věděla jsem, že to chci jinak. U ní jsem to začala používat, sice to bylo trochu jiný, jak to bylo s mým dítětem, ale časem se mi to tak dostalo pod kůži, že vlastně teď v praxi mi to přijde naprosto přirozený. Například hodně používám to, že si sednu k dítěti na bobek, oslovím ho jeho jménem, nenařizuji direktivně a myslím si, že je to díky právě škole, která mě navedla na knížky jako Respektovat a být respektován nebo Děti a pět jazyků lásky.“

Říkala jsi, že jsi tak komunikovala s dcerou i teď s dětmi, vnímáš i přesto nějaké negativní stránky efektivní komunikace?

„No tak určitě v každé situaci musíš přemýšlet jaká technika se hodí, ale na druhou stranu si myslím, že se vždycky dá jít směrem efektivní komunikace, jen si každý musí najít ten svůj osobitý projev, nemyslím si, že to někdo používá přesně podle knížky, prostě si to přizpůsobí.“

Vnímáš efektivní komunikaci teda především pozitivně?

Přesně tak, podle mě je dobrý, že každý si na tom najde to, co je mu nejbližší a co mu sedí. Já taky nepoužívám efektivní komunikaci furt a vím to, ale prostě se snažím ji zapojit a zkouším. To si myslím, že je na tom asi nejvíc pozitivní, je to pro každého, jen si musí každý najít svoji cestu.“

Jakou nejčastější zpětnou vazbu teď získáváš od dětí nebo od rodičů, když používáš efektivní komunikaci?

„Na začátku na mě děti teda vůbec nereagovaly, to bych asi řekla, že byla zpětná vazba fakt špatná, ale jak jsem říkala, to bylo asi i tím, že jsem byla ve třídě, kde se vůbec nepoužívala. Teď je to fakt mnohem lepší. Neřekla bych, že ji děti používají mezi sebou, to úplně ne, tam jsou rádi, že se nějak domluví. Často jim například asistujeme u

konfliktů, vedeme je hodně k tomu, aby si to vyřešily mezi sebou a když potřebujou pomoc, tak jim samozřejmě pomůžu.“

Máš nějaký příklad, jak jim pomáháš při konfliktu? Co jim například řekneš?

„No tak hlavně se jich ptám na to, co se stalo, co se komu nelíbí, proč se mu to nelíbí, pak se ptám i druhého, jak to má on, ale hlavně chci, aby přišly na nějaký řešení ony samy. Ale občas prostě převládne rodinný vzor a komunikují tak, jak jsou zvyklí z rodiny. Třeba akorát teď někdy jsem poslouchala rozhovor několika kluků při pobytu na zahradě, kde jeden klouček si chtěl hrát s ostatními, ale ty zase nechtěli a furt mu opakovali: „Martínku, my si s tebou hrát ne-bu-de-me! Ale on furt chtěl a furt tam byl. No a po chvíli tam přilítl jeden klouček a řekl mu: „Martínku, prostě vypadni.“ Občas prostě u nich převládne to, jak komunikují doma nebo vyhraje dětská upřímnost.“

Děkuju za příklad (smích). A jakou zpětnou vazbu naopak nejčastěji vnímáš ze strany rodičů?

„Asi tím, že už mám i svoje dítě a už mám nějaký zkušenosti, tak jsem nikdy neměla žádnou negativní odezvu. Komunikuju s nima přirozeně a vždycky na přátelský rovině. Myslím si, že to ale mají jinak třeba začínající učitelky, který nemají děti a nemají ty zkušenosti, tam možná mají trochu problém s rodičema s tím, že je ty rodiče asi tolik neberou, někdy to tak prostě je, ale já jsem zatím žádnou špatnou zkušenost neměla.“

Máš třeba něco, co ti pomáhá při komunikaci s rodičem?“

„Rozhodně jsem zjistila, že fakt pomáhá být s rodičem na jedny vlně. Dát jim najevo, že je respektuju a že chápu jejich emoce a problém, který řeší. Nejdůležitější je asi se nad nima nepovyšovat.“

A jakou komunikaci, verbální nebo neverbální používáš nejčastěji při komunikaci jak s dítětem, tak s rodičem?

„No já bych řekla, že s postupujícím časem, jak se s dětmi sblížíme, tak čím dál víc používám neverbální komunikaci. Zrovna dneska mě to napadlo, že už jenom zvednu obočí, koukám na dítě chvíli a ono prostě už ví (smích). U rodičů tam asi furt převládá ta verbální komunikace, ani moc neřeším, v jakém rozpoložení je rodič, jak na mě působí

jeho neverbální komunikace. Mám-li já něco na srdci, tak to sdělím, dokud je to aktuální. Pokud bych ale potřebovala řešit něco s rodičem, co není moc příjemný a týká se to jejich dítěte, tak je to jinak, to se na ně snažím necítit, protože vím, že rodiče neradi slyší něco špatného o svém dítěti, mám to tak i já. Vždycky se v těchto případech snažím začínat tak, že nejdřív řeknu pozitivní stránky toho dítěte, tím si toho rodiče i získám a poté řeknu, ať třeba zapracujou na něčem, co zrovna není dobré, aby se to přeměnilo na tu pozitivní stránku. Tím vytvořím to vzájemné porozumění a má to většinou dobrý výsledek.“

Když se zpětně podíváš na komunikaci s dětmi, rodiči nebo kolegy, jaká je pro tebe nejsnadnější a proč?

„Rozhodně u dětí si musím dávat pozor, jak na ně reaguju, co jim řeknu, protože je to fakt důležitý. To samý je u rodičů. U kolegů je to naprosto bezstarostný.“

Zmínila jsi se o kolegyních, které tu efektivní komunikaci moc nepoužívaly, ale naopak tvá současná kolegyně ji používá. Klade podle tebe, mateřská škola, ve které působíš nějaký důraz na používání efektivní komunikace? V čem třeba ano nebo v čem naopak ne?

„Já mám z této školky trochu pocit, že moc po efektivní komunikaci neprahne. Nepřipadá mi, že na tu efektivní komunikaci nějak přikládala nějaký důraz. Jako jo, dbá na to, abychom jako školka působila na venek vstřícně, jak k rodičům, tak k dětem, to si myslím, že i tak je, nikdy jsme neměli žádný problém, ale školka žádným způsobem neopečovávala o to, abychom jako učitelé mluvili efektivní komunikací. Máme v knihovně různé knížky o komunikaci, ale jinak nic.“

A jsou vám jako učitelům nabízené nějaké semináře nebo kurzy z oblasti efektivní komunikace?

„Jako semináře a kurzy nám nabízí, ale že by to bylo zaměřené přímo na efektivní komunikaci, to jsem zatím žádný takový seminář nebo kurz nabízený za tu dobu, co jsem tu, neměla.“

A měla bys o nějaký takový seminář zájem?

„Určitě jo. Chtěla bych si zopakovat úplný ty základy efektivní komunikace, nějaký ty techniky a tak.“

Slyšíš nebo vidíš používání efektivní komunikace u ostatních kolegů?

„Jak kdo, moc jsem ostatní kolegyně pracovat s dětmi neviděla, takže to nevím. Vím, že třída, která je nad náma, tak má učitelku, která tu efektivní komunikaci asi používá, ale jak jsem říkala, nikdy jsem ji při práci neviděla.“

Podle čeho si myslíš, že ji používá?

„Vidím to na těch dětech, jak se ráno chovají, býváme často ráno spojený, někdy i během dne. Děti mezi sebou umí řešit konflikty, nepotřebují mě k tomu. Tak asi podle toho.“

Aha a vnímáš efektivní komunikaci mezi vámi kolegyněmi? Používají kolegyně efektivní komunikaci, když komunikují s tebou?

„Jo, to bych řekla, že jo. Vždycky se na všem domluvíme, dokážeme si i říct vlastní pocity a potřeby, takže to bych řekla, že jo.“

Spatřuješ nějaké výzvy v efektivní komunikaci?

„Jo rozhodně jo. Já se jí snažím používat, ale někdy na ni prostě zapomenu a zpětně si potom řeknu, že jsem mohla zareagovat jinak, efektivněji, a to je asi moje výzva. Furt se v ní posouvat dál a víc si jí dostávat do podvědomí.“

Na závěr bych se chtěla zeptat, jestli bys doporučila efektivní komunikaci ostatním kolegům nebo lidem ve tvém okolí a proč?

„Já určitě. Já bych byla hrozně ráda, kdyby tu efektivní komunikaci využívala napříč celým školství. Přijde mi to důležitý z pohledu těch dětí. Pro jejich sebevědomí, pro to, aby si z chyby nedělaly hlavu, ale uměly se z ní poučit. Myslím si, že efektivní komunikace má smysl.“

Moc ti děkuju za tvůj čas.